Ahmet Rasim

ŞEHİR MEKTUPLARI

antik
türk
klasikleri

ŞEHİR MEKTUPLARI

AHMET RASİM

LACİVERT YAYINCILIK SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.

Antik Dünya Klasikleri: 04
Türk Klasikleri Dizisi: 02

ISBN
978-975-6107-23-2

E-ISBN
978-605-5656-59-1

İrtibat için:
Cağaloğlu Alemdar Mah. Alayköşkü Cad. No: 5 Fatih / İstanbul
Yazışma: P.K. 50 Sirkeci / İstanbul
Telefon: (0212) 511 24 24
Faks: (0212) 512 40 00

antikkitap.com

facebook.com/AntikDunyaKlasikleri

Kültür Bakanlığı Yayıncılık
Sertifika No: 12364

AHMET RASİM

Ahmet Rasim, (1864 – 21 Eylül 1932) İstanbul'da doğmuştur. Kıbrıslı Bahaeddin Efendi'nin oğludur. Ahmet Rasim, henüz ana karnında iken babası annesinden ayrıldığı için, annesi tarafından yetiştirilmiştir. Çeşitli mahalle mekteplerinde ve ilkokullarda okuduktan sonra Darüşşafaka'ya kaydolmuş (1876), orada basın ve edebiyatla ilgilenmeye başlamıştır. Darüşşafaka'yı birincilikle bitirince (1883) Posta Telgraf Nazırlığı Fen Kalemi'ne memur olarak girmiş, telgrafhanede çalışırken bir yandan da Ahmet Mithat'ın çıkardığı *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde ilk yazılarını yayınlamıştır. Önce *Ceride-i Havadis* ve *Tercüman-ı Hakikat*'te çalışan (1885-1888) Ahmet Rasim, daha sonra memurluktan ayrılmış ve *İkdam* (1894), *Malûmat* (1895), *Sabah* adlı gazetelerle çeşitli dergilerde; Meşrutiyet'ten sonra ise *Tasvir-i Efkâr*, *Yenigün*, *Akşam*, *Zaman*, *Vakit*, *Cumhuriyet vb.* gazetelerde ve birçok dergide fıkra, makale, gezi mektubu, anı gibi çeşitli türlerde yazılar kaleme almıştır. 1927 yılında milletvekili seçilmiş, 1927-1932 yılları arasında parlamentoda bulunmuştur.

Bazı Eserleri:

Şehir Mektupları

Romanya Mektupları

Geceleri

Ömr-i Edebî

Eşkâl-i Zaman

Gülüp Ağladıklarım

Falaka

Ramazan Sohbetleri

Muharrir Bu Ya

Asker Oğlu

Osmanlı'da Batışın Üç Evresi

Resimli ve Haritalı Osmanlı Tarihi

İÇİNDEKİLER

AHMET RASİM
Şehir Mektupları Hakkında
Birinci Mektup
İkinci Mektup
Üçüncü Mektup
Dördüncü Mektup
Beşinci Mektup
Altıncı Mektup
Yedinci Mektup
Sekizinci Mektup
Dokuzuncu Mektup
Onuncu Mektup
On Birinci Mektup
On İkinci Mektup
On Üçüncü Mektup
On Dördüncü Mektup
On Beşinci Mektup
On Altıncı Mektup
On Yedinci Mektup
On Sekizinci Mektup
On Dokuzuncu Mektup
Yirminci Mektup
Yirmi Birinci Mektup
Yirmi İkinci Mektup
Yirmi Üçüncü Mektup
Yirmi Dördüncü Mektup
Yirmi Beşinci Mektup
Yirmi Altıncı Mektup
Yirmi Yedinci Mektup
Yirmi Sekizinci Mektup
Yirmi Dokuzuncu Mektup

Otuzuncu Mektup
Otuz Birinci Mektup
Otuz İkinci Mektup
Otuz Üçüncü Mektup
Otuz Dördüncü Mektup
Otuz Beşinci Mektup
Otuz Altıncı Mektup
Otuz Yedinci Mektup
Otuz Sekizinci Mektup
Otuz Dokuzuncu Mektup
Kırkıncı Mektup
Kırk Birinci Mektup
Kırk İkinci Mektup
Kırk Üçüncü Mektup
Kırk Dördüncü Mektup
Kırk Beşinci Mektup
Kırk Altıncı Mektup
Kırk Yedinci Mektup
Kırk Sekizinci Mektup
Kırk Dokuzuncu Mektup
Ellinci Mektup
Elli Birinci Mektup
Elli İkinci Mektup
Elli Üçüncü Mektup
Elli Dördüncü Mektup
Elli Beşinci Mektup
Elli Altıncı Mektup
Elli Yedinci Mektup
Elli Sekizinci Mektup
Elli Dokuzuncu Mektup
Altmışıncı Mektup
Altmış Birinci Mektup

Altmış İkinci Mektup
Altmış Üçüncü Mektup
Altmış Dördüncü Mektup

Şehir Mektupları Hakkında

Çeşitli konularda, küçüklü büyüklü, yüzün üzerinde esere sahip olan Ahmet Rasim, edebiyatımızda “şehir yazıları”nın ilk örneğini 1897-1899 yılları arasında kaleme aldığı “Şehir Mektupları”yla vermiştir. Ahmet Rasim, bu yazılarında II. Abdülhamit döneminin İstanbul’unu mekân, kültürel yapı, gelenekler, alışkanlıklar, insan ilişkileri gibi pek çok unsurla ele alarak bütün zenginliğiyle yansıtır. Bu yazılardan birçoğu *Malûmat* gazetesinde yayınlanmış daha sonra dört cilt olarak kitap haline getirilmiştir.

Anı, fıkra ve makale yazarı olarak, yaşadığı devirde her sınıftan insanın yaşayış tarzını, inançlarını, gelenek ve göreneklerini bütün incelikleriyle yansıtan Ahmet Rasim, özellikle üçer beşer kelimelik kısa, hareketli, canlı cümleleriyle devrinin yazı yönteminden büsbütün ayrılmış, konuşma dilini ve İstanbul ağzını bütün incelikleriyle ustaca kullanmıştır. Eserlerinde hayatı hep iyimser bir bakışla yorumlamış, en acı olayları dahi gülümseyerek, tatlı bir mizah çeşnisiyle anlatmıştır.

Ahmet Rasim, “Şehir Mektupları”nı büyük bir gözlem yeteneği, sade-kıvrak bir üslup ve kendine özgü bir dille kaleme almış ve bu yazılarda genellikle mizah unsurunu ön plâna çıkarmıştır. Yazarın en büyük özelliği, yazılarını bir sohbet havası içinde yazması ve okurunu daha ilk cümleden kucaklamasıdır. Çeşitli yazınsal akımların dışında kalarak kendine özgü bir üslup ve ironiyle ortaya koyduğu eserler geniş bir okur kitlesi tarafından zevkle okunmuştur.

İşte sizlere sunulan bu eser, Ahmet Rasim’in çoğunluğunu fıkra-sohbet-deneme havasıyla kaleme aldığı “Şehir Mektupları”nın bir haritası konumundadır. Sadeleştirilmiş bir seçmeler kitabının sunduğu bütün imkânları değerlendirmeye çalışarak oluşturduğumuz bu eserde, Ahmet Rasim’in mektuplara verdiği numaraları kullanmak estetik açıdan pek uygun olmayacağından, kendimize göre bir numaralandırma yapmayı tercih ettik. Ayrıca bazı mektupların içinde yer alan ‘Ajans Enternasyonal’ ve ‘Taze Havadis’ bölümlerini de metinlerden ayırmadan ayrı bir alt başlık olarak vermeyi yeğledik. Sadeleştirmede de hitap ettiğimiz genel okur kesiminin bugünkü dilini esas aldık. Her ne kadar seviyeli ve köklü bir

edebiyatın temelleri üzerine bina edilmiş bir üslubun tadını tam manasıyla yansıtamasak da siz okurlarımızı mektupların verdiği mizah, dil ve edebiyat zevkinden mahrum bırakmamaya gayret ettik. Ama siz de takdir edersiniz ki yüzyılların birikimiyle oluşmuş bir kelime hazinesini bugünkü sığ sözcük hazinemize sığdırmak pek de kolay olmadı. Dünkü hakikî yazarların ağ gerip avlandıkları sahillerde biz ne yazık ki tek kancalı bir oltayla yetinmek zorunda kaldık. Haliyle bu da, mana denizinden devşirebileceğimiz söz hazinelerini kısıtladı. Küçük ve fakat şirin pırlantalarla iktifa ettik.

Son olarak, hazırladığımız seçkinin hatasız ve eksiksiz olduğunu söyleyemesek de, samimî bir emeğin ürünü olduğunu rahatlıkla ifade edebiliriz. Ve yine pek mümkün görünmemekle birlikte, bu çalışmanın da yıllar sonra başka bir sadeleştirmeye kılavuzluk yapmamasını ve bunca enformasyon patlamasının yaşandığı günümüzde dilimizin hakikî eserler vasıtasıyla yeniden keşfedilip hakkıyla kullanılmasını dileriz.

Hasan Ahmet GÖKÇE

Birinci Mektup

Yeni gördüm ama ne garip şey, meğer kömürcüler karda, donda buram buram terler; tatlı, sıcak, güneşli havalarda da tiril tiril titrerlermiş. Geçenki soğuklarda bizim mahalledeki kömürcüyü görseydiniz şimdiki haline bakıp acır ve:

– Zavallı adam! Kim bilir kaç aydan beri sıtma hastalığı çekiyor, derdiniz. Zavallı! ‘Bereket’ dediği kömür tozlu kürkünü renkçe pek de farkı olmayan kulaklarına kadar çekmiş, iskemlesinde oturmuş, arpacık kumrusu gibi düşünüp duruyor. Birine bu halini sordum:

– Fukaralık halidir ne yapsın, dedi.

Diğerine sordum:

– Hele bir kar yağsın da gör. Ne kabadayı olduğunu o zaman gösterir, dedi.

Birine daha sordum:

– Gelen geçeni üşümeye özendiriyor. Bunlar hem esnaftan hem de soğuk taklitçilerindendir, dedi.

Evde mangalbaşı âlemi henüz kısmet olmadı. Ben soğuğu görür görmez kömürcüye yanaşarak bir miktar kömür almıştım. Fakat o kadar pişman oldum ki bir daha prova etmeden kömür almamaya yemin ettim.

Efendim! Mangala yanaşmak mümkün değil. Sanki kendisine doğru bir adamın geldiğini hissediyormuş gibi bir çatırtıdır gidiyor. Çıt! Çat! Pat! Derken ufak bir kıvılcım gözümün kenarcığına kadar sokuluyor. Haniya şairin; “Ki bir acıklı acıklı aman sedası gelir” dizesi yok mu? O adamların feryatlı soyundan. El gözde, göz de kan yaş içinde. Ben böyle ısınmak görmemiştim.

Suda pişmiş kestaneyi pek sevmem. Mutlaka kebap kestane yemeliyim. Evde boğaz masrafına tamamen dahil olan bu meyve kış günleri mangal âleminin en eğlenceli sohbetlerinde rahatlama vesilesi olur. Hatta meşhurdur:

“Eski ihtiyarlardan birkaçı közde kestane pişirmeyi akıl ederek evlerden birinde toplanırlar. Kestaneler gelir. Birer birer mangala dizerler. -Ah, beklemek! Sen ne kadar tatlı, ne kadar güzelmişsin- O güzelim kestaneler bizimkilerin gözlerinin önünde pişmekte olduğundan, artık yenilebilecek kıvama gelene kadar sürecek bir sohbet başlar. İçlerinden biri eski savaşlardan birinde bulunmuştur. Artık muhabbeti açar: “Bizim tabur şöyleydi, ben o zaman teğmendim, kılıcı çektim, düştüm önlerine, her biri aslan gibi askerler. Ha babam ha! Yağmur gibi kurşun, fakat kim aldırıyor ki! Gözümüzü kan bürümüş bir kere. Karşımızda çok kuvvetli bir siper var. Ona doğru hücum ediyoruz. Duman o biçim, gır gır kurşunlardan biri sağımdan, biri solumdan geçiyor. Derken yanaştık. Düşman kaçıyor. Biz yuha diye bağırıyoruz. Fakat yuha ne kadar tesir ediyor? Biz bağırdıkça onlar tabanlarını kaldırıyor. Ah! Bir kere görseniz, o ne tatlı şeydir. Bayraktar olan askerimiz düşman siperlerine girer girmez oraya bayrağı diker. Fakat dikkat etmeli. Bin türlü düşmanlık olur. Hatta bizde de oldu ya! Tam düşman siperine girdik, efendim, birden gümbür gümbür diye cephaneler ardı ardına patlamasın mı? Derken mangaldaki kestaneler de fırlamasın mı? Artık kimde yüz, kimde surat kalır? Ortalık ateş içinde!”

Doğrusu, bizim kömür bu kadar dehşetli değilse de tutacağı tuttu mu ondan da aşağı kalmıyor. Ha kömür, ha kış! Kış deyince de Beyoğlu! Geçen gün yazdığım mektupta söylediğim gibi oralarda çok tedbirli geziniyorum. Mesela Komers’e[1] girsem, cebime bir mandalina, bir elma sıkıştırıp

giriyorum. Geçen akşam yine öyle girdim. Bir miktar neşelendikten sonra garsonu çağırdım. Malûm ya, sorulacak:

– Garson!

– Buyurun efendim.

– Kaç kuruş?

– Triya, pende, deka, dü deka…

Görüyorsunuz ya. Herif aralıksız sayı sayma imtihanına girmiş gibi ilerliyor.

– Neden?

– Bir buçuk sise, altı. Bir portakal iki.

– Portakal benim.

Azıcık gülümseyerek;

– Hayır efendim, ben getirdim.

– Aa! Ben getirdim. Şu karşıdaki manavdan aldım. İşte bir tanesi de cebimde.

– Evet efendim. Ben de iki tane getirmiştim.

Derhal anladım, herif beni soyacak. Ne yapayım? Kavga çıkarmaktansa parayı verip adamı def etmek daha akıllıcadır diyerek, on ikiyi suladım.

Hazır Beyoğlu'ndayız. Biraz da Bonmarşe'ye[2] girelim. Sakın birinci veznedarın önüne gitmeyin. Bu topal, adamı derhal dışarıya gönderiyor. Efendiden hatta büyük adamlardan biri geçen gün bunun huzuruna gitmiş, üç kuruşluk bir şey almış. Fakat olacak ya, bir para bozukluk bulamamış. Demiş ki; "Bozuk param yok. Liram var. Bir Fransız parasıyla iki çeyrek, yahut yarım İngiliz parasıyla kırk beş kuruş verirseniz anlaşırız." Şimdi bunu veznedar dinler mi! Derhal:

– Olmaz, aman mösyö olmaz, olmaz!

– Benim gösterdiğim yol sizin akçe farkından dolayı hayırlıdır.

Herif yine olmazda ısrar ediyor.

– Efendi, öyleyse siz ticaret adamı değilsiniz.

Vay efendim vay! O iki tarafına seke seke giden herifi görmeli. O efendiyi Bonmarşe'den dışarıya attıracak. Ancak öyle yağma var mı? Onun hiddetini kim dinler? O bu haliyle hiç kimseye yetişemez. Bu meselede bir iş varsa, o da Bonmarşe gibi bir ticarî yerde görülen terbiye eksikliğidir. İnsan oraya

gitmekten nefret ediyor. Bazar Alman’da görülen nezakete ise hayran oluyorum. Her şey yerli yerinde...

İkinci Mektup

Sabah uykuları tatlılaşıyor… İftarı eder etmez kapağı Hacı Reşid’e attıktan, Baba Yaver’le[3] biraz sohbet ettikten, tiyatro kapıları önünde biraz gezindikten, bilinen fonograflardan[4] birine uğradıktan sonra kıraathane kıraathane gezerek sahura ermek insanı epeyce yoruyor. Fakat nereye gidilse bir gazete yazarı veya muhabiri görmemek mümkün değil.

Şaka değil ya, uykular tatlılaşıyor yahut bana öyle geliyor. Sahurda eve gelip de bu söğüş, bu yaprak dolması, bu makarna, bu üzüm hoşafı diye birkaç kaşık yedim mi ciğerlerim birbirinden ayrılmaya başlıyor. Esne bre esne! Geril bre geril! Uyku hali başkadır vesselâm! İyice bastırırsa insan giysisini bile çıkarmak istemez. Hele o tatlı uyuşukluk; o gözkapaklarının kendiliğinden düşü düşüvermesi; başın hafif hafif dönerken, “Ay! Hay!” diye çatlak, gürültülü bir sesle esneme; ufacıcık üşümenin ardından “Bu...v” sesiyle titreye titreye mangal kapağı konulmuş sıcacık yatağa seriliverme; üzeri fanilâlı çift yorgan dudaklara kadar çekilerek, arka üstü gerilme suretiyle dizkapaklarını çıtlatma; ondan sonra yavaş yavaş kendinden geçerek son bir esnemeyle sağa dönerek kendini boş bırakma; bir iki defa, sol ayağı sağ ayağı üzerine koyup çekerek baldırlara tesadüf eden bir yerdeki kaşıntıyı geçiştirme yok mu, milyon değer. Artık hiç durma, ver kendini uykuya. Mışıl mışıldan fosur fosura, fosur fosurdan horul horula kadar çek dur, anam uyku!

Heyhat, ben ve bizim evin hizasındaki iki üç evle bütün sokak halkı bu nimetten mahrumuz. İmsak topu var kuvvetiyle Beyazıt Meydanı’nda bir kere ‘Bum!’ dedi mi sağdaki komşunun -Allah cümleninkini bağışlasın- dört aylık ufaklığı feryada başlıyor. Başlar başlamaz evlerin bitişik olması sebebiyle uykudan uyanan anasının ince, titrek, uyku sersemliğiyle ağırdan başlayıp tize kadar yükselen:

“Dandini dandini das dana

Danalar girmiş bostana”

sesi rüyalarımın içine karışıyor. Bu fena değil! Fakat soldaki komşunun beş altı yaşındaki oğlunun sesi kötü! Çocukcağız her seher kıçına birkaç

şamar yiyor.

– Anneciğim, anneciğim! Aman anneciğim yapma. Bir daha sesimi çıkarmam!

Çocuğun birilerinden merhamet beklermişçesine bağırması kırk yılda bir bulduğumuz neşe verici uykumuzu dağıtıyor. Artık uykuya veda! Bu gürültüye güç mü yetiyor? Karşıdaki hanımın on aylık kızı da sıçrıyor; bir beşik gürültüsü, bir ninni yarışmasıdır gidiyor. Alt taraftaki Hafız Efendi kıraate girişiyor, iş tamam oluyor. Ta ortalık ağarıncaya kadar ben uyku ile uyanıklık arası bir halde bulunuyorum. Bir aralık yine mahallenin derinlerine sakinlik ve huzur çöküyor. Hep birlikte dalıyoruz. Tam uykuya dalar dalmaz iri, kalın bir ses:

– Yımurrrta!

Ardı sıra pes, sürekli, alevli bir ses:

– Cell!

– Ha babam ha!

– Kereviz, lahana, pırasa…

Vay canına yandığım adam, o nasıl bağırma!

– Süpürgeler!

Dik, inadına iğrenç bir feryat:

– Eskiler alayim!

Çat! Çat! Kapı!

– Ekmekçi!

Langır lungur bir araba gürültüsü:

– Süprüntü!

Gümbür gümbür! diye bir patırtı:

Komşunun oğlu! Gaz tenekesini yuvarlıyor!

Yanındaki kapıdan korkunç bir kütürtü:

Komşunun efendisi işe gidiyor.

Sokakta çıngır çıngır bir şeyler:

Uncu beygirleri geçiyor!

Evin içinde mırıltılı bir geziniş:

Valide uyanmış, komşulara kızıyor!

Kesik, kesik, düdük gibi sesler:

Kuyudan su çekiyorlar!

– Şangır… Şıngıırr.

Eyvah! Hizmetçi sahanlığa asılmış, raflardan biri düşmüş.

Çare yok, kalkmalı, işi azdırmadan giyinip dışarıya çıkmalı. Fakat hal mi var? Baş kalkmıyor ki. Saat daha üç buçuk[5]. Beşe kadar uyusam! Kestiririm ama rahat yok. Aman durun, biraz daha dalayım! Oh! Af! Tabanlarım! Vay! Vay! Yanlarım! Üşümüşüm be! Akşamki ayaz neydi ya? Hele cami içinin sağanağı yenir yutulur şey değil! Haddin varsa uyu! Şimdi de bizim küçükler! Valide kızıyor:

– Mazhar, etme diyorum. Şimdi cinlerim başıma üşecek.

– Mazlum! Mazlum! Herif, mektep vakti geldi. Gel sütünü iç!

Kim aldırır? Onlar aldırıyor mu? Haydi, babasının odasına:

– Hu! Uyuma! Bunlara bir söz anlat!

Artık kalkmalı! Bütün bütün yataktan fırlamalı! Hiddetle aşağıya inip ikisine de birkaç tane yapıştırmalı değil mi ya? O da mümkün değil. Valide derhal meraklanıyor:

– Oğlum! Sakın vurayım deme! Onlar çocuktur, bilmezler. Ben korksunlar diye seni uyandırdım!

Buyurun. Kan başımda! Uyku beynime vurmuş! Tiril tiril titriyorum. Şimdi matbaada ne yazabilirim? Çare yok! Hele yazma! Hele biraz uyukla! Direktör dimdik dikilir.

Üçüncü Mektup

Ne dersiniz? Baharın uğurlu günleri, birbirini kovalayan yağmurlarla doğa, canlılığını ve güzelliğini kaybederek, sümbülleri perişan, yanakları solgun ve ağlamış bir genç kız güzelliğini andırmadı mı? Her sabah, gül dalında çiğ tanesi araştırarak mazmun[6] yenileme hasreti çeken şairlerimiz, galiba her seher sicim gibi düşen yağmura tutularak bu ilham giderici kırbacın tesiriyle bütün bütün dilsiz oldular. “Bu sene zavallı bülbülü dinleyemedim, taze bir gül koklayamadım” diye üzüntü gösteren şairin birine sonbahar mevsimini tavsiye ettim.

Bahar, fâni ömrünün kalanını Adalar’da[7] geçirmek üzere o gönül açıcı yerlere çekilmiş gibi, oralarda taze ve canlı duruyor. Çimenler yeniden

bitiyor zannedilecek derecede yeşermiş, çamlar yeni yapraklanmış gibi görünüyor. Bu mevsimin gereği midir nedir, ne kadar bulutlu, yağmurlu olursa olsun yine de seviliyor. Denizdeki dalgalar, en şiddetli sağanaklara hedef olduğu halde, büyüyemiyor. O sert rüzgârlar üşütemiyor. Güneş gittikçe ısıtıyor. Akşamları gün batışı, sabahları gün doğuşu manzaralarında yine tertemiz bir boşluk var. Eğer baharın bir kısmını yaza devreden yağmurlar dinip de bir ikinci bahara erişecek olursak, size bir ikinci bahar makalesi yazar, zavallı şairleri teselli edecek bazı dostça hatırlatmalarda bulunurum.

Boğaziçi'nde oturanlar Şirket-i Hayriye'nin[8] seferleri arttıracağı yerde, fazla gelir sağlamak için bilet fiyatlarını arttırmaya kalkışacağı haberinden pek endişe etmekteler. Bu sene pek çok ev kiraya verilemediği gibi, eğer bu türlü bir girişim de olursa, gelecek sene için daha kötü bir düşüş olacağı meydanda.

Bakırköy Belediye Bahçesi, gösterilen fevkalâde yardımlardan olacak, epeyce donanmış. Meselâ kırmızı kına çiçekleriyle, şebboylarla türlü türlü otlarla süslemeler yapılmış. İnsanın gözüne en ziyade çarpan bir şey varsa o da, akasya ve ona benzer ağaçların sarışın yaprak açmalarıdır. Bir söylentiye göre, arazi tamamıyla kireçli olduğu için, ağaçlar serpilme gücünden mahrum kalıyormuş. Bir söylentiye göre de, dikilen ağaçlar başka cinsten imiş. İnsan, bahçeye girdi mi, yerden akseden kırmızı renk ile yukarıdan vuran sarı rengin karışımı içinde kalarak, kavuniçine benzer bir gelgeç manzaraya dönüyor. Gökkuşağını incelemeye meraklı bulunanlar, burayı ziyaret ederlerse faydalanmış olurlar.

Yenibahçe'yi[9] unutmayalım. Bu sene, o taraflar da oldukça şen. O civarın bütün ahalisi oralara yayılarak akşamları gezinti yapmakta.

"Dalları bastı kiraz"ı şimdilik "çiğ bal" bastırdı. Evlerde başı dinç oturmak, çocuk uyutmak, hasta oyalamak, biraz sohbet etmek, yürek çarpıntısına uğramadan bir saat geçirmek mümkün değil. Tablayı başına alan, sokak başından kendini verdi mi, çın çın öttürüyor. Bir ses ki, kaza eseri olarak Opera Fransez'de ötse, binanın akustik[10] ilmine uygunluğu dolayısıyla, oradakilerin kulak zarları patlar ve bütün Avrupa'yı, sağır yetiştirmek için bir alet icat edildiğine inandırır. Herifler direniyor, inat ediyorlar; rica bile edilse, kulaklarına girmiyor. Biz göçmen arabalarına

“görünür kaza” derken bir de başımıza “görünmez kaza” çıktı. Bakalım, vişne biraz ucuzlasın, ondan neler çekeceğiz?

Dördüncü Mektup

Her gece Beyoğlu’nda gezdiğim halde Tokatlıyan’a[11] -yazın Kalender’e gider gibi- haftada bir, iki haftada bir gidiyorum. Kiracısı, garson seçiminde gereğinden fazla usta; bunlar kapıdan girenin bir kere yüzüne bakınca içeri giren müşterinin ne içeceğini, ne yiyeceğini derhal anlıyorlar. Eğer sadece kahve içmek üzere geldiyseniz kimse aldırmıyor; yemek denildi mi garsonda bir harekettir, bir telâştır görülüyor. Servis hazırlanıyor. Menü takdim ediliyor. Fakat bazı otellerde görüldüğü gibi, burada yemek yiyenler de garsonun istediğini yiyorlar. Meselâ garson, müşterinin karşısına dikildi mi müşteri:

– Antuan ne yiyeyim? Ne var?

Antuan biraz düşündükten sonra:

– Keklik, bakaca, yaban ördeği, levrek, mayonezli... Şey...

– Keklik mi? Taze mi ama?

– Daha bu sabah vurmuşlar. (Yalan)

– Getir.

Garson arkasına döner dönmez mutfağın köşesinde soluğu alıyor.

– Yarım tavuk, ala perdri. (keklik usulü)

Oradan kapınca yallah müşteriye! Bir lokma:

– Hayır. Bu keklik değil. (Bununla birlikte ben farkına varmadım da keklik diye yedim. Fark edebilene aşk olsun.)

– Tın, tın, çat, çat!

– Mösyö!

– Ayol! Bu keklik değil.

– Nasıl efendim! Değil mi?

– Değil!

Nasıl? Tokatlıyan’ın garsonlarının vurduğu keklik şık değil mi? Artık varın gerisini siz düşünün. Bununla birlikte oturulacak yer, hele cuma, pazar günleri ön pencerelerden birini kapıp da bir sade kahve içip öğleden akşama

kadar piyasayı seyrettiniz mi, ömür! Fakat Tokatlıyan hayatı gözlemleyebileceğiniz bu yeri pek sevmez zannederim.

Santral, Tokatlıyan'ın gürültüsüz bir parçası. Burada müşteriye lâf söylenmiyor, insan dilsiz mektebinde oturuyorum sanıyor. Yemekler aynı biçimde; o da pilici, keklik diye yutturuyor.

"Alafranga[12] sofrada yemek kaç türlü yenebilir?" sorusunu halletmek isteyenler Sponik'e[13] buyursunlar. Frenk olmayıp da Frenklik hevesinde bulunan, alaturkadan usanan, fakat biraz züğürtçe olanların hepsi buradadır. Zira tabldot altı kuruşa. İçeriye girip de fesi veya şapkayı çıkarıp yarım saat evvel bilhassa taradığınız saçlarınızı gösterdiniz mi, derhal sizi Frenk zannediyorlar. Balık, et, hamur, birer birer geliyor. Artık o çatal bıçakların şakşakasını, o türlü Frenklerin lâklâkasını, tabakların taktakasını sormayın. Eğer sürahideki sular bir hafta daha duracak olursa, Terkos'a has ufak, sarı, minik kurbağaların da vakvakası işitilecek. O kadar temiz!

Geçen akşam bizim kemençeci Vasil'in şu bildiğimiz Kuron'da çalmakta olduğu fikriyle içeriye daldım. Neuzibillâh! Ömrümde böyle velveleye tesadüf etmedim. Alafranga çalgı. Hem nasıl alafranga? Bizim mandarin gitara, bilmemneli çalgı. Kulaklarım birdenbire "zonk, zonk" edince kendimi dışarıya zor attım.

Gece uykusuna meraklı olanlar bizim Pasko'nun oteline gitmeliler. Zira ne vakit uyansalar otelin karanlığı sebebiyle sabah olmadı fikrine düşerek gözlerini kaparlar. Geçen gün nasılsa yattım. Uyu ha uyu, uyanırım gece! Yahut şafak söküyor. Ha bre ha! Horul, horul! Artık bir hale geldim ki mankafa oldum. Sersem sersem kalktım, yıkandım, giyindim. Bir de sokağa çıktım, baktım ki saat dokuz! Aşağı mahalleden yoğurtçular geçiyor.

Kışın gelişi bazılarını epeyce ürkütmüş olmalı ki geceleri Beyoğlu'ndaki karışıklık geçmiş yılların kargaşasını andırmayacak derecede az. Hele Konkordiya ile Kristal[14] tıngır tıngır ötüyor. Konkordiya'daki şarkıcılar arasında bir Fransız şarkıcı, okuduğu şarkıları çok güzel bir şekilde sunuyor. Fakat iki kişi olarak çıktıkları zaman yanındaki erkeğin soğuk tavırları insanı donduruyor. Güya komik olacak!

Kristal'de bu özellik bile yok. Fakat nedendir bilmem, ben bazen yalnız veya bir arkadaşımla beraber buralardan birine girdiğimde, orada bulunan garsonlardan birinin diğerine bir nevi işaret vermekte olduğunu hissediyorum. Acaba kumar mı var dersiniz?

Zira bir gece alâkası olmayan bir yere üç şişe konulmuştu. Güya orası kilerimsi bir şeymiş, oradan içeriye girilmezmiş süsü verilmişti. Her neyse, bu bize ait değil. Elbette zabıta benden daha iyi bilir, anlar.

Beşinci Mektup

Ağlayın çocuklar! Hem de var kuvvetinizle ağlayın. Bayram geliyor. Fakat sade ağlamayın, tepinin.

– Cici giysi isterim, diye ağzınızı yayarak, gözlerinizden yaş akıtarak, yerlere serilerek, çırpınarak, merdivenlere sarılarak, dayak yiyerek, giysiden başka bir şeyle susmamak üzere ağlayın. Öyle bir ağlayın ki evin içi zırıltıyla dolsun, o derece dolsun ki babanızın da, annenizin de kendilerine gelecek güçleri kalmasın… diye düşünürken çarşı kapısında bir tanesine rastladım.

Henüz altı yedi yaşlarında, başında püskülsüz ve ipeğinin yukarı kalkık durmasından dolayı para kumbaralarının yarısını andıran dilim dilim bir fes var. Saçlar kıvırcık, biraz tombul, kirli beyaz çehreli, kulakları kalkık, gözleri cin gibi fırlak, evde ağladığını ispat eden sağlı sollu yaş yollarıyla yüzü çift çizgili, dudakları kızarmış, feryat etmeye hazır, hırkalı, askılı pantolonlu, kunduraları birer tarafa son derecede basık bir ufaklık anasının eline yapışmış; babasının arkasından yürüyordu. Fakat ne yürüyüş, kavga edercesine! Gözleri fırıldak gibi dönüyor. Muhallebicinin önüne gelince ufacıcık gerildi. Giysi hevesini anında unutarak, zıplaya zıplaya, ağzını yaya yaya yürümeye başladı. Eliyle, parmağıyla her dükkânı gösteriyor, simitçiye gülüyor, poğaçacıya imreniyor, önündeki çocuğun püskülünü çekiyor, ayağı sürçüp kayıyor, anasının eteğine asılıyor, Japon malı şişirme düdüklerden istiyor, yeşilli, allı, morlu balonlara saldıracak gibi bakıyor.

Bu küçük, gözümün önünden kaybolur kaybolmaz, sümbüle benzeyen yüzüyle bir tanesi daha göründü. Sarışın, fesi bir buçuk aylık kalıbın dayanıklılık veren etkisinden mahrum, fakat püsküllü. Hurma kabuğundan terlik, gümüş güğüm, şap, sarımsak, yirmi bir çörekotu saklı nüshalı, gözler ağlamış, dudaklar bükülmüş, surat asık, galiba birkaç tokat yemiş, yarı resmî ceketli, pantolonlu, çıkıtık çıkıtık öten lâstik ayakkabılı… Sürekli önüne bakıyor. Büyükannesi nohut renkli elbise giymiş, önünde; anası siyah

çarşaflı, yanında; hizmetçi mavi çarşaflı, arkada gidiyorlar. Bakılsa, ezberlenmiş gibi giyim dükkânına gittikleri zannedilecek.

Alın bir daha! Fakat bu fena. Kıvırcık, gözlerinin içi gülüyor; sevimli, hüngür hüngür ağlıyor. Dönüp dönüp iskete kuşu gibi öten düdükleri satan Yahudi'ye bakıyor.

Alın bir daha! Pembe şapkalı, önü dantelâlı. Kırmalı kanarya sarısı elbiseli, elinde mor şemsiye; zayıfça, biraz ağlamış. O da haline rağmen direniyor.

Bunların sonu gelir mi? Fakat bu gelen dehşetli! Elbiseli, kılıç belde, apolet omuzda, asker püskülü anasının hızla çekip götürmesinden fırıl fırıl dönüyor, o da tin tin gidiyor, elinde bir simit kemiriyor.

O! Bu daha yaman! Aman Allah! Çarşı birbirine karışacak. Babası elinden tutmuş, o yerlere yatıyor, fes elinde, hıçkıra hıçkıra ağlıyor, lâstiğin biri fırlamış, pantolonunun arkası çamur içinde. Bağırmaktan kısılmış sesiyle:

– Gitmem, gitmem! diye haykırıyor. Babası hem çekiyor hem:

– Yürü hınzır! Bak eve gidelim de, seni nasıl gebertiyorum! diye tehdit ediyor. Fakat kim dinler, haydi!

– Ne âlâ makaralarım var, dikiş iğnelerim! diyen Yahudi'ye tutunuyor. Babası ikisini birden çekip götürüyor; Yahudi hayrette! Kendini zor kurtarıyor. Aman! Aman! Dokunmasın. Eyvah! İhtiyar kadının değneğine çarptı. Varda! Destur! Ben demedim mi? Poğaçacının sehpasına ayağını taktı.

Oh! Bu ne kadar nazik, ne kadar terbiyeli… Mavi püsküllü al fesi, sarı güzelce kesilmiş saçlarına, kaşlarına kadar oturtulmuş; lâcivert, içi kırmızıya çalan gözleri huzurlu; bakışları sevinçli, ağırbaşlı fakat azıcık endişeli. Pantolonu kısa, siyah çorapları meydanda. Bağlama ayakkabı üzerine temiz lâstikler çekilmiş, eller serbest, ta önde kibarca yürüyor, arada balona bakıyorsa da hırslı değil, tokgözlü.

Bayram geliyor. Düşünün babalar! Telâşın lüzumu yok! Masraf kapıları açılıyor! Fakat bunlar güzel günlere özel masraflardandır, kıskanılmaz. Sevine sevine alınır, giydirilir. Herkes herkesin gülüp sevinmesini ister. O ağlayan çocukları, bayram günü davulun arkası sıra gezerken; arabalarda, beygirler, eşekler üzerinde giderken görseniz tanıyamazsınız. Bizimkiler de

şimdiden ağlama-darılma yok, ama böyle giderse, gözyaşlarını anlatmaya biz de matbaada başlayacağız. Acaba öteki arkadaşlar ne haldedirler? Herkesin bayramda cebinde harçlığı olur, gazete yazarlarının bir parası bulunmaz. Sebebini soracak olursanız, onu da söyleyeyim. Sebebi; idarecilerin, bayram günü elemanlar matbaaya gelsinler de iş görülsün, diye para vermemeleridir.

Altıncı Mektup

Boğaziçi, yer yer mesirelerini açıyor. Sefa günleri yine geldi. Baharın kalan kısmı yaz başlangıcı ile birleşerek, ne pek terletici, ne de üşütücü esen yellerle o zarif girintinin kıyılarını ve tepelerini tazelikle kaplamış. İnsan, derhal bir kayığa veya sandala atlayarak gün batarken tepeden tepeye akseden renk oyunlarını, sahilden sahile vuran renkli dalgaları seyretmeye hevesleniyor. Bakış, her yanı dolaşıp durdukça, o daracık yerde toplanan benzersiz tabiî güzelliklere hayran kaldıkça, zevk ve şenliğin buraları terk edeceğine inanamıyor. Bana kalırsa Haliç, yalnız bir Sadabat'ıyla[15] buralara karşı övünemez. Göksu,[16] manzaraca ondan aşağı kalır mı? Akşamları süzüle süzüle vadiye sokulan sandallar, sağda solda dinlenerek gün batarken Küçüksu önüne çıkınca, suların coşkun akışındaki hüzünlü ilhamlar, Kâğıthane dönüşünde bulunur ki görülür manzaralardan değildir. Gönül oralarda gecelemek, ertesi sabahı görmek istiyor. Gece, yıldızlı örtüsünü semaya yayar yaymaz insanın içine, yorulmuş zihinlere ferahlıktan ve şenlikten ibaret bir sevinç hissi geliyor; terlemiş alınlara rahat ve huzur verecek rüzgârlar temas ediyor.

Göksu gölgeler içinde kaldığı zaman, batan güneşin son ışıkları, o hafif karanlık içinde ayrı bir güzellik aksi meydana getiriyor. Sulara doğru eğilen yaprakların uçları, toprağa doğru inen dalların her yanı kararارak renk zıtlıkları ortaya çıkarıyor. O zaman, ta içerilerden ağır ağır gelen, gittikçe hafifleşen uzak bir gürültü, bir vakit oralarda aksedip kalan neşeli seslerin geri döndüğünü hatırlatıyor. Sanki zayıf bir ses haline gelmiş gibi boyuna tekrarlanan, gönül âlemlerine mahsus garip bir hüzün duyuluyor. İnsan, ağlamaya bahane ararken seviniyor. Sandal ilerledikçe, gölgeler koyulaşıyor. Bir yere geliniyor ki, oradan öteye geçilmiyor. Uzun, karanlık,

titreşimli, derin bir koridoru andıran bir boşluk, iç burukluğu veren bir ıssızlık gitmenize engel oluyor. İşte, Göksu'nun son şairane manzarası…

Geceleyin oradan çıkılmaya gelmez. Yuvada barınan kuşlar, sanki insanların orada bulunuşundan hoşlanıyormuş gibi, ara sıra o yıldızlı semaya, sessizce akan suya baka baka ötüşürler. Uçuş yok, yalnız ilâhî, tabiî bir nağme havalarda uçuşur, bir yerde duramayıp yine yuvaya döner. Ayın doğuşu, mehtap töreni ayrı ayrı makamda ötüşlerle icra edilir. Beliren yıldızlar kesik, etkisiz ışıklarla, oralara esmer gölgeler yağdırır.

Ben böyle seyredeğer şeylere tesadüf edeceğimi bildiğim için, bu mevsimi oralarda geçiririm. Dün, yine oradaydım. Gece, kıyısında düşünceye dalmış olarak sona erdi.

İşte, Göksu'daki duyuşlarımı size yazdım. Geceden bahsetmem dolayısıyla, bir aralık hatırıma geldi. Bir imtihanda talebelerden birine:

– Gece hayvanlarını say, derler.

Bîçare öğrenci, canının pek ziyade yangınlığından mı nedendir, derhal başlayarak:

– Sivrisinek, tahta biti, tatarcık, pire! diye söylenir.

Nasıl sizde henüz bu sevimli mahlûklardan şikâyet yok mu?

Ben, “dalları bastı kiraz”ı “çiğ bal” bastırdı derken, şimdi bu yadigâr[17] çiftleşti. “Kuru kaymaklı, vişneli dondurmam” diye gece gündüz, sokak sokak dolaşanları ne yapalım? Zavallı talebe, bunları saymayı unutmuş olmalıdır. Eğer sayaydı, belki tam numara alırdı.

Allah bilir ya, artık yağmurların ardı alındı gibi. Fakat gözümüz yılmış, havada bir bulut parçası görür görmez, işkilleniyoruz. Bakırköy'den aldığım haberlere göre, yağmur Belediye Bahçesi'nde epeyce feyiz ve bereket meydana getirmiş, bilhassa yeni yapılan havuzu doldurmuş.

Yedinci Mektup

Şehrin hâkimi olan Voltaire'in *Mikromega*'sını Fransızcasından okuyanlar veyahut Türkçe'ye tercüme edilmişini gözden geçirenler, mutlaka pireye, mikro; file, mega derler. Yani pire büyümüş büyümüş fil olmuş; fil küçülmüş küçülmüş de pire olmuş gibidir. Fakat aralarında ne kadar büyük fark var, değil mi? Birinde koca bir hortum, iri, sivri iki diş, incir yaprağı

biçiminde iki kulak, yerinde rahat! Kumandasına alışmış bir çift göz, yayvan ve üstünde ahşap bir köşk yapılabilecek denli büyük bir sırt, abanoz direkleri andırır dört ayak, ufak bir kuyruk; diğerinde -tutabilip de mikroskobun altında zapt edebilirsen ancak görürsün- acayip, fırıl fırıl dönen, yalanan, uzanıp kısalan bir hortum, vıcır vıcır kaynayan birkaç ayak, sırt, göz vardır. Yalnız tabiatları birbirine uymaz. Birinin yanına gidilmez, diğeri insanın her tarafına sokulur. Biri vahşî bir hayvan, diğeri evcil. Biri eve sığmaz, diğeri rahat durmaz; zıp zıp zıplar, minderde gezerken mama dadının ensesi budur diye yapışır. Yatakta ayaklara sataşır, sofrada gerdana sulanır, merdivende bacağa dolaşır. Mutfakta belkemiği üstünden hafif hafif yürüyerek koltukaltı yoluyla sineye yanaşır. Yükte yorgan arkasına sıkışır, bahçede süprüntüye karışır, askılıkta çamaşıra asılır, yaz gecesi sivrisinekle dalaşır, iki parmak arasında üzülür, hilesinden büzülür, bırakınca yavaş yavaş süzülür, aldırmazsan süratle yola düzülür, fındıkçı, hoppa, züppe, muzip, sevimli, köftehor bir hayvandır.

Lisanımızda her ikisi de dahil oldukları alanda hayli önemli yer işgal ederler. Meselâ çok yiyenlere; “Fil misin mübarek?”, “O yalan, bu yalan; fili yuttu bir yılan” falan denir. Arapça’dan alınan bu kelimeye Acemler “pil” demişlerdir. Şimdilik Türkçesi yoktur. Şiirde benzeyen yahut kendisine benzetilen olduğu zaman, “Dünya bir pire, güneş de fildir” diye yaygın bir söyleyiş vardır. Pire Türkçe’de sezinlemek, kuşkulanmak, yani pirelenmek anlamına gelir. Atik olanlar için bizde “pire gibi” benzetmesi kullanılır. İhtiyar kadın manasında olan “pirezen”deki pire bu manada değildir. Onun için dil bilginlerine göre, pirezen denildiği zaman *pire kırıcı* manasının verilmesi doğru değildir. “Deveciyle görüşen kapısını yüksek açmalı” denildiği gibi “Filciyle görüşen de mutfağını geniş yaptırmalı” atasözünün söylendiğini Baba Yaver’in[18] ağzından işitmiştim. Sahafın anlattığına göre fil, bilmek eyleminin emir kipinde olan bil ve pire de dikişte kullanılan tire veznindendir. Yabancı birkaç dilde, fil kelimesi muhabbet anlamındadır. Filântrop, insan sevgisi, insaniyet, insaniyete âşık olan, demektir. Piro kelimesi de pire kelimesi gibi gelmiştir. Pirotekni; ateş ilmi diye tercüme edilir.

Sekizinci Mektup

Garip şey! Şu Amerikalılar ne tuhaf adamlar! İşleri güçleri yokmuş gibi ta yeni dünyadan kalkarak eski dünyada bulunan şehrimize kadar gelmişler ve demografi yani belediyelerin ve belediye sakinlerinin genel hallerinden bahseden ilmi, araştırmaya koyulmuşlar. Hatta Türklerle kurdukları muhabbeti meyhane âlemlerine kadar vardıran Amerikalılardan biri New York'ta yayınlanan *Comic-Review* adlı mizahî gazeteye yazdığı özel makalede, memleketimizde fizyolojiyle[19] alâkalı birtakım yerler göstermiştir.

Bu yazarın söylediklerine göre şehrimizde görülür görülmez hayretle gülünecek ve güldükçe kahkahaların büyüyeceği yerler; tiyatrolarla matbaaların içi.

Ağlatacak ve zorla gözlerden yaş getirecek olan yerler; balık ve patlıcan satılan bakkal dükkânlarının önleri.

Akşamdan uykusuz kalanlar için 'kestirme' diye de ifade edilen 'mızganacak' yerler; Kadıköy'ün 4 ve 5 numaralı vapurlarıyla Haliç çektirmeleri ve tramvaylar.

Kavga çıkan mahaller; köprübaşlarıyla Şirket-i Hayriye bilet barakaları.

Mide hastalığına kuvvet veren yerler; herkese açık lokantalar.

İshal, basur ve barsak hastalıkları için ilâç satılan dükkânlar; Fatih kasaphaneleri.

Şehrin kuzey kutbuna tesadüf eden kısmı; şimdilik kömür depoları.

Elbise mağazaları; Batpazarı (Bitpazarı).

Sarhoşluktan kurtulmaya vesile olan başlıca yer; küfe.

Görünür kazalar; muhacir arabaları.

Kaza ve kaderin ekser gezindiği taraflar; bahçe havaleleriyle duvarları.

Düşüp kafa göz yarılan, bacak kırılan, kol incitilen yerler; sokaklar.

Para verilen mahaller; dükkânlar.

Boş yere para alınan mahaller; köprü, Kadıköy vapurları.

Geceleyin işleyen tramvay; Tünel.

Gürültüsü az olan yer; kadınlar hamamı.

Alafranse[20] yemek yenilen yerler; Yani, Nikoli, Löbon, Isponek, Kare do Siüs, Gambrinoz, Bertoli.

Alaalman[21] jimnastik yerleri; Aksaray'dan Topkapı'ya ve Samatya'ya giden büyük caddeler.

Alarus[22] tiril tiril titrenilen yerler; Köprüüstü, başmuharrir odası, Rumeli şimendiferi[23] vagonları.

Kulelerin göremediği duman çıkaran yerler; sigara ağızlıklarıyla pipolar.

Sulak yerler; Kuruçeşme, Çukurçeşme, Aynalıçeşme, Selâmiçeşmesi, haftada iki defa Terkos boruları.[24]

Kurak yerler; Balıkpazarı, Yemiş, Unkapanı, Cibali, Ayakapısı, Fener, Hasköy.

Güzel havasıyla meşhur olan yerler; Kazlıçeşme, Kurbağadere, Balat, Kasımpaşa.

Alaturka[25] sohbet edilebilecek yerler; mahalle kahveleri, sokak içleri, çarşı, köprüdeki bekleme salonları.

Alışveriş merkezleri; Hanaki, Mezon Ruso ve Kafe do Komers'in gizli odaları, Konkordiya'nın rulet dairesi, Pale Kristal'in iç salası, Tokatlıyan'ın yukarısındaki bir çeşit hücre, Doğruyol'da ne olduğu pek de belli olmayan özel yerler.

Yağcı esnafı; kumarbaz yardakları.

Miktarı günden güne artan nüfus; dilencilerle arabacılar.

Yolda serbest yürüyenler; hamallar.

Yol kesiciler; köpekler.

Soyucu esnafı; düzinesini on beşe satan, indirim ilân eden şık mağazalarla, Tünel başındaki açık artırma dükkânları.

Ot pazarı; Iştayn, Mayer, Viktor Tring, Goldenberg.

Aktariye ve tuhafiye[26] dükkânları; Bonmarşe.

Antika; Galata Kulesi.

Zeminden aşağıda bulunan bulvarlar; Eyüp, Karacaahmet, Edirne, Mevlevihane kapıları.

İç deniz; Haliç, yağmurlu havalarda yol ortaları.

Dış deniz; Marmara ve etrafı.

Kasten yangın meydana getiren; patlıcan vaktinde gündoğusu rüzgârı.

Lodosa karşı metris; Kadıköy mendireği.

Poyraza karşı barınılacak yer; kömürün yokluğu nedeniyle yatak ve yorgan.

Kömürcü sevindiren fırtınası; karayel.

Bahar müjdecisi; leylek.

Yaz habercisi; çiğ bal, dut.

Sonbahar çığırtkanları; 'âsâr-ı hazan', 'efkâr-ı hazan', 'ebkâr-ı hazan' redif ve kafiyeli kaside-i nuniye[27] sahibi.

Kış alâmeti; 1290'da basılan takvime göre kış rüzgârlarının esmeye başlaması.

Sayılan günler; kasım, hıdrellez, ramazan, bayram, zorunlu olarak verilmiş söz, sıkıntı zamanları, erbain,[28] hamsin[29] ve sittin.[30]

Züğürt partisi; gazete muhabirleri.

Paralı alayı; imtiyaz sahibi kimseler.

Kibar takımı; Şirket-i Hayriye'nin Kuzguncuk müşterileri.

Ayaktakımı; kunduracı alet ve edevatı.

Tek olan insanlar; on ikilere kadar sırasıyla gelen kimseler.

Beyoğlu'nun haritada olmayan mahalleleri; Elmadağı, Yenişehir, Dolapderesi, Sinemköyü, Kalyoncukulluğu, Macar (Kanatsız).

Kullanılan paralar; öskü, beyaz, çıngarlı moruk öskü̈sü (Fransız altını), gargili (Sterlin), terazi aşındıran (noksanından dolayı karamis), pendi frank (tokat), patakos (çeyrek).

Yeni sözlük; 'lûgat-ı garibe' imiş.

Bahsettiğim makale epeyce uzatılmış olduğu için seçip ayırdığım bu kısmını tercüme edebildim. Bilmem hoşunuza gider mi? Arzu edildiği takdirde gerisini de yayınlayabilirim.

Dokuzuncu Mektup

Kurban bayramı! O ne telâş! Peştemal[31] nerede? Tülbendi getirin, ödağacı yakın, gülsuyu serpin, çengeli takın! Çukuru kazın, bıçaklar haniya? Satır! Satır! Verin satırı! Çocuklar mutfağa bakın. Ayol! Küçükhanım! Dadı! Teyze! Anne! Satır nerde? Ay şaşırdım! İlâhî, kör ol kedi! Yiyemez ol! Şimdi ha! Baksana Ahmet Ağa! Şu oğlana böbreği çıkarıver! Aşçı kadın!

Büyük tencere ne yerin dibine geçti? Huu! Efendi kahve istiyor. Hah! İşte sırası! Aman!... Tütününden, kahvesinden bıktım. Biliyor işte, işimiz var. İspirto yanında! Aman erkekler!

– Anne!..

– Ne var?.. Ay çıldıracağım!

– (Biraz küçüğü) Anne!

– Hasbinallah! Ne var?

– (Biraz daha küçüğü) Anne!

– Aman Yarabbi! Mübarek günde Yarabbi!

– (Biraz daha küçüğü) Anne!

– (Gırtlağın var kuvvetiyle) Annesiz kalın...

– Aman...n! Teyze! Sen de!

Yukarıdan kalın bir ses:

– Yahu! Bir parça külbastı yapın.

– İşte böyledir... İş arasında iş!...

– Çat! Çat! Çat!

– Kapıya bakın...

Dışardan:

– Etten, kurbandan...

– Kapıyı açın! İnayet ola, de...

– İnayet ola!...

– Aman küçükhanım... Bir parça etten...

Çat kapı!

– Kimdir o?

– Biz.

Kapı açılır:

– Selâm ettiler. (Beze sarılı bir parça)

– Anne! Kırmızı perdeli hanımların...

Çat kapı!

– Selâm ettiler.

– Anne, muhasebecilerinki...

Büyükhanımın elleri dizinde:

– Bizim durmuş ne cehennemde? Hasan nerede? Ayol yollasanız ya! Bana bak! O budu Târân-ı Dil'e ayırın! O gelir alır. Benimkinin budunu Hoca Efendi'ye götürsünler. Yukarıdan kalın bir ses:

– Yahu! Bir parça kavurma yok mu?

– Anne! Görüyor musun? Hiç dili duruyor mu? Aman Allah!

İnce bir bağırtı:

– Aman! Elim!... Aman!

– Ne oldun? Oğlan...

– Aman hanım nine!... Acıyor. Yandı...

– Oh olsun! Acelen ne? Patladın mı? Sahana alsınlar da ondan sonra yiyeydin...

Çat kapı!

– Kimse olmasın...

– Anne! Misafir geldi...

– Alın yukarıya!

– O kemikleri ayır... İşkembeleri beriye çek... Hu! Kadın, o budu, tatlılı yahni gibi kır. O inceleri sarımsaklı yapmalı.

– Aman hanımnine! Sen bari sus! Çıldıracağım...

– A! Kız şaşırdı.

Satır yavaş yavaş işitilmeye başlar. Çat çatlar ziyadeleşir, koyun yüzülüp kesilir, parçalanır ama... Külbastının dumanı ortalıkta tüter.

Onuncu Mektup

Bu sene kömürcülere yaradı vesselâm… *Comic-Review* yazarının "İstanbul'da Bir Kış" başlığıyla yazdığına göre kar, o beyaz ve soğuk örtü, havalar sert olup da karayel uğrağı üzerinden gerilmeye başlayınca şehrin genel görünüşü başka bir şekil almaktaymış. Hatta Kadıköy'ün beş numarasına medenî bir örnek olan Rumeli treninin vagonlarına, dört numarasıyla rekabet eden 'Aksaray-Samatya' tramvaylarının tamamına kar dolar müşteriler de güya kızak kayar gibi seyir ederlermiş. Fakat mübalağanın da bu derecesi çekilmez, çünkü tramvaylarda üşümek mümkün olsa bile vagonların hıncahınç dolu olması, önde ateşli bir makine bulunması, tekerleklerin demir çubuklara sürtünmesi ve temas etmesiyle

sıcaklığın oluşmasına yardım etmesi, insanı sıkıntı içinde buram buram terletmektedir.

Adı geçen yazar, Bakırköy ve Ayastefanos hattında gidip gelen araç hakkındaki “Buharlı Arabalar” isimli yazısında diyor ki:

“Avrupa’da şimdilerde ‘otomobil’, yani buharlı arabalar namıyla bilinen yeni aletler, Türkiye’de bundan yirmibeş-otuz sene evvel Baron Hirş namında bir maden mühendisi tarafından icat edilmiştir. Bu arabalar küçük küçük dört tekerlekli olup kokkömürü yakar, yağmur sularıyla istim[32] alır ve kendine mahsus eğri büğrü, dolambaçlı; yılan gibi kabartma bir yol üzerinden yürür. Yola çıkışında ve son durağa varışında düdük çalar, yolunun üzerinde bulunanları çiğner, devirir. Sirkeci’den hareketinden bir çeyrek sonra Kumkapı’ya, sekiz dakika sonra Yenikapı’ya, on dakika sonra Samatya’ya, Samatya’dan yedi dakika sonra Narlıkapı’ya, ondan sonra da yarlar, bayırlar, düzlükler, köprüler, nehirler geçerek, yokuş çıkarak ve yolda ah vaha benzeyen iç sıkıntılarıyla bir saatten on üç dakika eksik bir zamanda Bakırköy’e varır. Bu seyahat esnasında büyük sarsıntılar, derinden gürültüler, kafa karambolleri, üşüme, titreme, salıntı, yazın ise boğuntu hissedildiği gibi arada sırada da otomatik yani makineye bağlı önemli şahıslardan şapkalı, şık biri kapıyı açarak içinden konuşanları andırır bir surette:

– Bilet, der, elindeki zımbayla bileti deler.

Bu şahıslar, Fransızca’dan ve Almanca’dan başka lisan bilmezler.

Bakırköy, İstanbul’un verem, istiska,[33] sıtma, dizanteri illetlerinden mustarip hastalarına özel, köy şeklinde bir hastanesidir. Baron Hirş para derdine tutulduğu zaman buranın havasıyla kendine geldiği için burayı yolunun üstüne düşürmüştür. Fakat köyün her nedense içinde saklı kalmış bir yerinde duran bazı kötülük hali, şu günlerde de yüz göstermeye başlamıştır.

Meselâ birkaç haftadan beridir hırsızlıkların meydana gelmekte olduğu söyleniyor. Hele bu sebeple işitilen komikliklerin haddi hesabı bulunmuyor.

Amerikalının araştırmalarına göre Bakırköy’de üç türlü hırsızlık meydana gelmektedir. Bunların birincisi adî bir hırsızlık olup, beş on senede bir kundura, palto, şemsiye, sahan gibi şeylerin aşırılmasından, ikincisi aşk ve

alâka sebebiyle hizmetçilerin ve diğerlerinin öteberi almalarından, üçüncüsü de hayal kuruntularının yayılmasından ibarettir.

Birinci çeşit hırsızlıkların açıklamaya ihtiyacı yoktur. İkinci tür hırsızlıklar korte âlemlerinin sevgililere tanımış olduğu fırsattan istifade edilerek ortaya çıkan ve gece mutfak altları, yer odaları, kapı önleri, bahçe ortaları, kiler, çamaşırlık, sandık odası gibi mekânların müsaade ettiği yerlerde kopan gürültülerle meydana çıkmıştır.

Üçüncü tür hırsızlığı iyiden iyiye açıklamak için aşağıdaki hikâyeyi yazalım: “Hırsız” sözünü duyan evdekilerden biri, gazinodan yavaşça kalkar. Gece ortalık yarı karanlık ve sokaklar tenha, uzaklarda bir ses, rüzgâr estikçe bir uğultu var, hızlı hızlı yürüyor, telâş ve korku nefesini tıkıyor. Eve bir varsa, kapıları sürmeleyip yatağa serilse rahat edecek. Acaba çoluk çocuğu ne halde? Ya eve hırsız girmişse? Aman Yarabbi! Ya şimdi önüne çıkarsa! (Ufak bir karaltı görünür.) Can havliyle:

– Kimdir o?

– Bekçi!

– Gel, gel, beni eve kadar götür.

Oh! Evin kapısı! Emniyet kapısı, güven kapısı! (Bekçi sopasını vurarak uzaklaşır). Çat! Ses yok! Bir daha çat! Yukarı pencerelerden biri açılır:

– Kimdir o?

– Benim.

– Aman Bey! Al anahtarı! Aç kapıyı.

– Ne var?

– Bilmem, korktuk.

Anahtar, titrek ellerin yardımıyla kilide geçer. Gıırç! Dönmüyor! Bir gayret daha! Gırç! Dönüyor! Fakat o velvele ne?

Yukarıdaki kadınlar:

– Hırsız var!

Bey halkalara asılmış halde. Sokak hıncahınç, bekçi geri dönmüş. “Hırsız var” feryadı aşağılı yukarılı devam ediyor. Soruyorlar:

– Nerede?

– İçerideki kapının arkasında.

Kapıyı itiyor. İçlerinden bir babayiğit ileri geçerek direniyor. Anlaşıldığına göre kapının arkasında bir şey var. Biraz daha gayret! Kapı açılıyor. Hırsız orada. Koca ‘bisiklet’ kışın dura dura canı sıkılmış, dışarıya çıkmak üzere kapı önüne kadar gelmiş. Bir kahkaha! Meğer hizmetçi telâşla kapının arkasına bisikleti dayamış. Rüzgâr vurunca devrilmiş. Gürültüyü duyan ev halkı odaya kapanmış.

Bunun yanında zabıtanın kayıtsızlığı da sürüyor. Kaymakamlıkça, sadece önemli olaylarda yardım istenmesi rica ediliyor. Bakırköy küçük, derli toplu bir köy olduğu halde, orada böyle istenmedik olayların meydana çıkışına aldırılmaması insanların üzülmesine neden oluyor. Taş meselesi henüz hatırlarda duruyor, bu korku da aylarca sürerse insanların emniyetinin olmayışından dolayı kimlerin sorumlu olacağı düşünülüyor.

On Birinci Mektup

Misafirlik, her vakit iyi değildir. Fakat ne çare! Yaz geldi mi insan, şehrimizi boydan boya kuşatan ve her biri ayrı ayrı bir eşsiz bahar ülkesini andıran gezinti yerlerine gitmek hevesinden de kendini alamıyor. Meselâ Boğaz’ın Hisarlar’dan[34] ötede ne kadar semti, mahallesi varsa oralarda hiç olmazsa bir gece kalmak; Adalar’ı sırasıyla gezmek, Kadıköy’den başlayarak Kalamış, Fener, Kızıltoprak, Göztepe, Erenköy, Maltepe, Kartal[35] tarafına doğru uzanmak, benim gibi havalı kimselere hemen hemen yaşamının bir şartıymış gibi geliyor. Bu gezip dolaşmalar sırasında ahbaplardan birine rastlayarak onda kalmak zorunluluğu da cabası. Yalnız bu gibi hallerde dikkat edilmesi gereken bir şey varsa, o da, her ihtimale karşı tedbirli davranmak ve o yerin hava durumu ile topografyasını hakkiyle öğrenmektir. Eğer bu türlü bir tedbire uymayacak olursanız, çok defa rahatsız olursunuz.

Geçen gün, sevdiğim dostlarımdan biri ile Köprü’ye kadar geldik. Dostum, yeleğinin cebinden saatini çıkararak:

– Vapura yirmi dakika var, bana müsaade, deyince:

– Vay! Boğaziçi’ne mi, dedim. Aldırmaz bir tavırla cevap vererek:

– Erenköy tarafına, dedi.

– Bu sene orada mısınız?

– Hayır, misafirliğe gidiyorum. Bu gece orada kalacağım, çoluk çocuk da beraber.

– Pekâlâ, Allahaısmarladık.

Ayrıldık. Ertesi sabah, matbaaya erken geldiğim için, kimseyi bulamadım. Köprü üstündeki gazinolardan birine gidip bir nargile tellendirmek istedim. Birinci gazinoyu geçtim. İkincisine oturmak istedim. Ta Ada kahvesine kadar gittim. Haydarpaşa vapuru da geldi. Merak bu ya, kimler var, diye çıkanları seyrederken sözünü ettiğim dostum çıkmasın mı? Beni gördü. İkimizde de bir hayret.

– Senin mekteplinin, sivrisinekle tahtakurusunu gece hayvanlarından(!) saydığında hakkı varmış. Bize sabaha kadar horon teptirdiler. Uyumak bir yana, durmak bile mümkün değil.

İşte karpuz, işte kabuğu, işte deniz hamamları! Yüzmekte ustalığı olanlar hazırlansınlar. Bize bir uğraş daha çıktı. Köylerde, denize devam edenler ilk bakışta belli olur. Bilmem, hiç dikkat ettiniz mi? Genellikle başlarında alafranga bir takke, keten gömlek, burmalı ya da ucu topuzlu boyunbağı, açık renk bir ceket, belde jimnastik tokalarını andırır bir kemer, dar, hafif bir pantolon, renkli çorap, şık terlik azmanlarından bir iskarpin, bir elde kayışla bağlı hamam takımı, bir elde de sarımtırak kumaşlı bir şemsiye. Buna bir de gözlük ilâve ederseniz, denize alafranga dalıcılardan birini görmüş olursunuz. Bunlar hamamda nargile içmezler, çokça oturmazlar; bir sigara yakıp söndürdükten sonra, ufacık donu çekerek havlu ile ter kurutmak bahanesiyle gezindikten sonra merdivenin altından ‘curp’ diye denizin dibine atlarlar.

Kulaçlama, köpekleme, sırtüstü, balıklama, yan çaprazı, dalma, yarama, tarama tarzlarında yüzerek, çıktıktan sonra başlarına birer tas tatlı su dökerek giyinip evlerine giderler. Dejöne midir, dine midir nedir, o türlü yemek yerler. Ufak bir uykuya yatarlar. Kıyafet değiştirerek işlerinin başına giderler. Bu düzen, fena değil. Bu hal, sabah akşam aynı saatte olur ki hesapça yedi defa giyinmek, sekiz defa soyunmak gerekir. Bir şey değil! Yalnız, benim işime gelmez. Gazeteciler, bu fıkrayı görürlerse sevineceklerdir. Çünkü kendilerine epeyce sermaye çıkar. Tıp yazıcıları çarçabuk kaleme sarılarak; “Hıfz-ı sıhhat istihmâm fi’l bahr”[36] diye makaleler yazmaya hazırlanacaklar. Bizimkiler de; “Kurtarma”, “Boğulma” başlıklarıyla birkaç fıkra yazarız, diye günlük vakaları kızıştıracaklardır.

Ben yüzme bilmediğim için, genelde Kalamış sahillerini severim. İsterseniz denizin ortasına kadar gidin, sular belden yukarıya çıkmaz. Hem, biraz da sıcak olur. Fener de ondan aşağı kalmıyor. Bakırköy hamamlarında da bu kolaylık vardır. Köprü'ye hiç söz yok. Yalnız, ne zaman girsem altındaki döşemenin koparak Haliç'e doğru yüzmeye başlayacağı korkusu aklıma gelir.

Geçen sene, Rıhtım Şirketi'nin seyyar hamamlar yapacağı söyleniyordu. Denize ait faydalı icatlardan olan böyle bir binanın şehrimizde de olması gereklidir. Eğer şirket bu girişimi hayırlısıyla başarırsa, haylice kazanır sanırım.

Bu türlü hamamlarda hatırı sayılır komedyalar oluyor. Yüzme bilmeyenleri korkutmak, denize itmek, su serpmek eski âdetlerdendir.

Geçen pazar, Köprü deniz hamamında bulunuyordum. Tanımadığım, kuruntulu bir kişi, soyunmuş olarak yanıma geldi. Gözümde gözlük olması dolayısıyla beni doktor zannetmiş. Birdenbire dedi ki:

– Doktor bey! Denize aç mı, tok mu, yoksa ikisinin ortası mı girmeli?

Kendimi hiç bozmadan, tabiplere özel bir ciddiyetle dedim ki:

– Şimdi ne haldesiniz?

– Aç!

– Öyle ise durmayın, girin.

Ben cümlemi bitirir bitirmez, suyun ortasında bir şey patladı. Meğer o kuruntulu yüzücü, fikrince aç girmek taraflısı imiş. Ben söyler söylemez, gönülden inanarak kendini kapıp hamamın ortasına fırlattı. Fıkrayı arkadaşlardan birine anlattığım zaman, dostum dedi ki:

– Ya o adam, hamam yapma zamanını sorsaydı ne cevap verecektin?

Dedim ki:

– Bundan kolayı mı var? Ne zaman vaktin olursa o zaman, derdim.

Bunun üzerine, epeyce gülüştük. Şimdi aklıma geldi, sivrisineklerden incinmiş olan dostuma, keşke deniz hamamını tavsiye edeydim. Dediklerine göre, deniz suyu cilt kabarmalarına çok iyi geliyormuş.

Denizden bahsediyoruz ya. Bir hocanın zekâ inceliğini hatırladım. Talebenin biri sorar:

– Hoca Efendi, boğulanlar niye denizin üzerine çıkıyorlar?

Hoca, bunun hikmetini birdenbire akıl edemez. Fakat o zeki öğrenciye inandırıcı bir cevap vermek zorunda bulunduğu için der ki:

– Çocuklar görsünler de ibret alsınlar diye.

On İkinci Mektup

İzmir'de çıkan ve namının açıklığından da anlaşılacağı üzere hizmetine devam etmekte olan *Hizmet* gazetesi yazarı ne yaman şey? Hakikaten okuryazar takımındanmış! Bîçare, insafı palamut mahsulü, namusu kutu inciri, gazete satırlarını da deve katarı zannediyor da, öne geçerek ötekini berikini korumak maksadıyla İstanbul'da yeni yeni kullanılmaya başlanan bir üslupla beni azarlıyor. *Hizmet* yazarının ensesine tokat atan ben değilim.

Başkaları yazmıştı, ben de "Et tekrar ü ahsen" prensibine uydum da yazdım. Fakat şimdi anladım ki sana "dokuz yumruk, bir işaret" derlermiş. Burada âleme maskara olduğun için ötekine berikine taş atma dedim. Fena mı dedim? İşte bir daha söylüyorum: Benimle uğraşma! Zira "Dehşetlicedir benim setizim, Kordonboyu dar gelir azizim."

Sen hizmetine bak. Bu fani dünyada ötekiyle berikiyle dalaşmaktan ne çıkar? Biri için "Ey dûr-ı dûr-ı dûra" demişler. Senin ne vazifen; sen de elinden gelirse "Ey şûr-ı şûr-ı şûra" de, geç. Sen lisanı tanırsın. Tercümanın sana ne faydası olur? Ona bir zaman uyuz demişler, kimin umurunda? Eğer kemal sahibi bir edebiyatçının(!) imzası dediğin gibi "fevkalâde kıymettar" ise *Hizmet* levhasını kaldır sülüs[37] kırmasıyla divanî[38] ve nesih[39] bozması usulü üzere celî[40] yaz, diz, gazeteyi o şöhretle sat! Kâr edeceğin muhakkak! Hatta kendi itirafından da anlaşıldığı üzere ağır geldiği için, *Hizmet*'i gazete satan dağıtıcılar bile almıyorlarmış! Hazır fırsat! Hatta bu kurala Avrupa'da bile uyulmuştur. Meşhur adamlardan biri namına meselâ, *Voltaire* diye bir gazete çıkıyor.

Taze Havadis

Sinek, sade pekmezciyi değil bal kelimesinin imlâsını da tanır. Yaratılmışların zekilerinden olduğu için havaların yumuşaması ve ısınmasına bağlı olarak *İkdam*'ın 'Baloğlu' yazarının yüzüne konmaya çalışmışsa da sinekkaydı parlaklığına dayanamayarak ayak tutturmadığı, Şekercizade imzasıyla Sirkeci'den gelen bir mektupta bildiriliyor.

On Üçüncü Mektup

Çocuklar bir daha söylüyorum. Sözüme dikkat edin. Beni dinleyin. Bayram geliyor. "Elbise isteriz" diye sızlanın, söylenin, mırıl mırıl mırıldanın, somurtun, homurdanın, yetmezse sıcak odadan çıkıp avluda gizli gizli ağlayın, sofraya oturmayın, yemeği herkese zehir edin. Babanız kızsın, size dayak atsın, siz yine aldırmayın, fakat dayak acısıyla ağlayın. Büyükanneniz meraklansın, küçük kardeşleriniz size bakarak ağlamaya başlasın, arada komşunun oğlanını da azdırın. Analarınız boyunlarını büksünler.

– Efendi! Bey, çocuğu üzüyoruz, desinler de evde kavga çıksın.

Babanız:

– Almayacağım, diye bağırsın.

Kayınvalide atılsın:

– Bizim damat kadar cimri görmedim, diye söylensin. Bir patırtı da böyle kopsun. Fakat unutmayın ha! Yine siz tepinin, sızlanın, evi çın çın öttürün. O bildik yayık seslerle:

– Elbise isterim, diye var kuvvetinizle bağırın, feryat edin. Ağlarken makamdan makama geçerek, duvara doğru dönerek uluyun, gözünüzden yaşlar insin, hıçkırıkları 'hıg hıg'larla azdırın. Yoksa başka türlü elbise falan alınmaz. Geçen bayramki elbiseyle kalakalırsınız. Elli-altmış para gündeliğe kulak asmayın. Onlar gelip geçici şeylerdir, çabuk biter. Yirmi paralık bilye, otuz paralık lâstik top, on paralık poğaça vesselâm. Yine siz eli boş, sırtı çıplak, yalınayak kalırsınız. Sonra karışmam.

Şimdilerde evvelki zamanlarda olduğu gibi mektep kapamaları da yok. Bayramda bir yere çıkamazsınız. Dönme dolap, salıncak, ecel beşiği, atlıkarınca, feleğin merkebi, mercanın atı, top, Süleyman'ın arabası, macuncu fırıldağı sizin için hazırlanıyor. Şekerciler, fıstıkçı hacılar, kozhelvacısı, ketenhelvacısı, köşedeki aktar, karşımızdaki bakkal dükkânlarına ayak basmanızı bekliyorlar. Ha göreyim sizi, tepinin. Sonra halanıza, teyzenize, büyükbabanıza gidip el öpüp mendil ve para alamazsınız. Öteki mahallenin çocukları sizinle eğlenirler. Pederinize anlatın, "Felsefede buna 'hayatî rekabet' derlermiş" deyin. Emeklerinizin boşa gitmemesini isterseniz imsakten[41] sonra sabaha karşı uyanıp yine

ağlayın. Oruç, babanızın başına vursun. Divane gibi evden fırlasın. Fakat bu kadar da yeterli değil. O fırlar fırlamaz siz de arkasından terliklerle fırlayıp:

“Ee..! Ee.!” diye ağlayarak arkasından yürüyün. Sizi kovalarsa kaçın. Mahalle kahvesi önüne kadar ardı sıra gidin. Bekçiyi gözetleyin, yakalar ha! Sakadan[42] çekinin, tutar ha! Zira o sizden suludur. Bakkalı yabana atmayın, kurnazdır. İmam efendi tutmaya kalkışırsa hemen kaçın. Kayyum[43] işe karışacak olursa:

– Kayyumbaşı, kayıkbaşı! nağmesini tutturun.

Müezzinle hoş geçinin. O koşarsa yalvarın:

– İnşallah imam olursun, tutma beni, diye ricalarda bulunun. Lâkin bu arbedeyi aşırır aşırmaz evde sakinliği elden bırakmayarak, mahzun mahzun gezinerek, ne derlerse onu yaparak, gündüzden iyice karnınızı doyurarak, kuvvet depolayarak akşama hazırlanın. Topa beş kala yine başlayın. Bayrama, evdeki çömlek hesabına göre sekiz, büyük validenin düğümüne göre dokuz, takvimlerde sekiz, minimini takvimde dokuz gün var, ne yapılacaksa bu esnada yapılır. Sonra aralık ayında güme gidersiniz. Kurban bayramına kalırsınız. Babanıza büyük tövbeyi, küçük tövbeyi şimdiden ettirin.

Çocukluk hakikaten hoştur, sevimlidir, ağlamalar can sıkar ama o masumların hevesini kırmaya gönül rıza göstermez. Nasıl çocuklar, size benim kadar yol gösteren var mı? Fakat şuna da dikkat edin ki babanız:

– Yarın gidelim de alalım, der demez susun, tebessüm ederek yanına oturun. Boynuna sarılıp, şapur şupur öpüp gündelik istemeyin. Akşama iftarda uslu durun, bir şey istiyor mu diye gözünün içine bakın. İlk işarette hemen fırlayın. Yalnız sabahleyin erkence kalkıp hemen yolunun üzerinde durun, belki oruç keyfiyle unutur. Yüzünüzü, gözünüzü silin, kendinize biraz çekidüzen verin.

– Haydi, der demez lâstiği giyip fırlayın. Yanında tin tin yürüyerek, bir şey istemeyerek, öteye beriye dalmayarak dükkâna kadar gidin. Ne alırsa beğenin, bohçayı koltukladınız mı artık meydan sizindir. Horozşekerine bayılırım! Kozhelvasını severim, Bursa’nın kestanesi tatlıdır, tatlı limon delip de emdik mi cana can katar. Portakalı nasıl bulursunuz? Vay babam! Arnavut elmasına bakın! Kuru üzümle fındık size hasret çekiyor. Şamfıstığı ağzımızın hasretinden parça parça olmuş yatıyor, narlar nar gibi kızarmış,

ayıklayıp da kahve kaşığıyla karşısına geçtin mi, sefasına doyulmaz, bilmem siz ne dersiniz? Bir içişte, yiyişte biten şeyleri ben sevmem. Meselâ limonata, portakalata dille gırtlak arasından akan bir selsebile[44] benzer. Ballıbaba tatlısı üç lokmada biter, simit, şimdilerde her akşam sofraya konuyor. Cânım kayısı hoşafı, hem suyunu iç, hem etini ye, hem de çekirdeğini kır, mideye at. İki gözüm mandalina, ufak dilimlerine kurban olsunlar, küçük olduğu için oyuna da gelir. Lâkin çok hırpalamaya gelmez, naziktir. Ayva bulursanız ne âlâ, ağız bozarsa da yine de yenir, şeker almayın, zira yakında kavuşacaksınız. Aman bayıldım. Medine hurması, parıl parıl parlıyor. Ne de güzel istif etmiş be! İnsan kutusuyla alıp götürmek istiyor. Kavrulmuş fındık da mis gibi koktu, artık dayanılmaz.

– Ver on paralık!

– Üzüm de vereyim mi?

– Ver. Baba üzüm de aldım, on para ver.

İsteyin, artık kesenin ağzı açıldı. Ufaktan giderseniz zararı yok. Yoksa baklayı çıkartırsınız. Ne o? Endişe içindesiniz. Bayram gününe Allah kerim! Pederden çeyrek, büyükanneden ikilik, valideden kuruş, babaanneden iki yüzlük alacaksınız. Teyze, hala, dayı ve amcanızınkiler de fazla. Ha göreyim sizi çocuklar. Sizin için tertip ettiğim programın dışına çıkmayınız…

On Dördüncü Mektup

Alafranga geçinen arkadaşlardan biri, geçenlerde *Malûmat'ın*[45] bir bahsi unutmakta olduğunu söyleyince çabucak sordum:

– O bahis, hangi bahistir?

– İspor.

– İspor mu? İspor ne demektir?

– İspor İngilizce bir kelimedir ki bizde koşu, yarış, müsabaka, güreş ve buna benzer eğlence ve oyunların hepsini içine alır. Hatta deniz ve kara avcılıkları da bunun içindedir.

Ben açıklamaları aldım ya. Bu eksiği gidermek ve tamamlamak için, rast geldiğim, duyduğum şeyleri birer birer yazarak size mektup göndermeye karar verdim. Fakat ne garip tesadüf! Arkadaşımla havanın sıcaklığından,

akşamın serinliğinden bahsede ede, Şişli'nin Maslak[46] ve Zincirlikuyu taraflarına giden caddesinde yürüyorduk. Öteden, bir dumandır söktü. Süratte göz kamaştırıcı şimşeği andıran bir cin arabası görünmeye başladı. Sokaklarımızda alabildiğine gezen, garip hayvanlara ve insanlara bile ağzı açık saldıran köpeklerden birkaçı da ardını bırakmıyordu. Bu geliş öyle hır çıkarıcı gelişlerden değildi. Önde bir tekerlek, o tekerleğin çemberine teğet çekilen çizgi istikametine doğru eğilmiş bir vücut, ondan ötede yine bir tekerlek durmadan hareket ediyordu.

Alet yaklaştıkça, binicisinin yüz hatları, kıyafeti, hali, tavrı apaçık beliriyordu. Uzunca, sarışın, kadınların bergamudî[47] dedikleri rengin daha açık tonunda. Başında bu âleme mahsus damalı kasket, sırtında limon renkli, keten ve önü adeta yeleklerin yanlarını kapayacak derecede düğmeli bir ceket, ham ipekten yapılma bir gömlek var. Takma yakalı, püskül boyunbağlı, omuzları geniş, pazusu ve kürekkemiği adaleleri kuvvetli. Beline bir kuşak dolamış. Bir ucu kuşağa, öbürü Bismark renkli[48] kısa pantolonunun cebine dalmış gümüş veya nikelden bir zincir. Ayaklarında, dizine kadar uzanan hafif kahverengi bir çorap ile alafranga çarık vardı.

Terlemiş. Akşamın kararsız rüzgârı, velosipedin[49] ön tekerleğinin dönerek ve köpeklerin koşup havlayarak kaldırdığı tozu, durmadan yüzüne iade ediyordu. Çehresi kir içinde, koltuklarının altı akciğer ve karaciğerlerine doğru nemli bir zemin halinde idi. İspor, diye söylendim. Binici, bize gururlu bir bakışla bakarak, yanımızdan hızla geçti. Göz açıp kapayıncaya kadar uzaklaşacak diye onu seyrederken, kasırgaya tutulmuşçasına, birkaç defa döner gibi oldu. Nazarımız değmiş olmalı ki bîçare, edindiği süratin verdiği kuvvetle devrildi; alet bir tarafa, kendi bir tarafa, hendeğin yanına yuvarlandı. Bu hale acınır, değil mi? Fakat ben, gülmekten yanına gidemedim. Arkadaşım, o Frenklere mahsus tavrıyla yaklaşarak, Fransızca, kazanın neden ileri geldiğini sordu. Makinenin çivisi mi düşmüş, tekerleği mi eğrilmiş, velhâsıl bir şey olmuş. Geçmiş olsun, dedik. Meğer vaka bununla savuşmuyormuş. İşin daha dehşetlisi varmış. Makineyi kucaklayıp götürmeli imiş. Doğrusu ya! Yorgunluğun, düşmenin üzerine bu, yenir yutulur şey değil.

Artık, böyle bir olaya rastladıktan sonra ne konuşulur? Arkadaşım, bu aletin Avrupa'da meydan verdiği eğlenceler hakkındaki ayrıntıları anlatmaya girişti. Aman Yarabbi! Velosiped deyip geçmeyiniz.

Bu aletin mesirelerde yaptığı etki, garipliğini büsbütün arttırıyor. Çok kere gençler, bizim kızak kayarken "turna katarı" dediğimiz tarzda dizilerek, öncünün gösterdiği vaziyeti izleyip gelişigüzel bir resmigeçit yapıyorlar. Arada bir yarışma dizisi oluşturarak baştan öttürülen düdükle birlikte ayakları oynatıyor ve istenen yere kadar gidip dönüyorlar. Tabur uygulamaları gibi ikişer, dörder oluyor. Harika bir hareketle tekerleri gözeterek, sıra sıra koşup duruyorlar. Yalnız bunda eksik bir taraf var ki, "sağdan geri"ler pek çabuk yapılamıyor. Tornistan mıdır, turn right[50] mıdır nedir? Geriye dönüş hareketi asla yok. İcat edildiği yer gelişmiş memleketlerin en birincilerinden olduğu için, "geriye dönüş"e işaret edecek belirtilerin hepsi yok edilmiş imiş!

İki ayaklı, iki tekerlekli olan bu gezici aletleri gördükçe, *Haftalık Malûmat*'ın seyyar yazıcısı hatırıma geliyor. Geçenlerde yazdığı bir mektupta, sinir illetine tutulduğu için, sürekli gezip dolaşma içinde bulunduğunu bildiriyordu. Sorup öğrendiğime göre velosiped, sinirlerin düzelmesine deniz hamamlarından daha fazla hizmet ediyormuş. Bizim yazıcı için bunun kadar iyi, bundan daha lezzetli bir ilâç olamaz. Bir tane alsın. Zaten tabanları, yaya gitme ve hareket yorgunluğuna alışkın; bir taraftan gezer, hastalığın zorladığı şeylere uymuş olur, bir taraftan da kendisini tedavi eder. İkinci olarak, her aybaşı vereceği ayakkabı parasından kurtulur. Üçüncüsü ise, her yere vakti vaktine yetişir. Hele dördüncü olarak, "*Malûmat*'ın seyyar yazıcısı velosipetlidir" diye gazetesine şöhret kazandırır.

Sanırım ki, bu velosiped merakı bizim dağıtıcılara da bulaşacak. Eski dağıtıcılar ihtiyar, halsiz; koşamaz, bağıramazlar. Biraz gençleri de eskileri taklide mecbur olduklarından, gazete satarak geçinen birtakım çığırtkan çocuklara yetişememekteler. Benim fikrime kalırsa dağıtıcılarımız, o baldırı çıplaklarla rekabet için, mutlaka velosiped kullanmalılar. Çünkü hem rahat, hem de faydalı.

On Beşinci Mektup

Dün erkenden evden fırlamış, matbaaya doğru yollanmıştım. Ortalık don, poyraz. İnce ince kar parçaları suratımı kamçılıyor, bıyıklarım donmuş, dudaklarım çatlayacak gibi gergin, ellerim ceplerimde. Evde sıcak yataktan

çıkıp da matbaaya koşmamda ne mana vardı, diye düşünüyordum. Bir de yolda arkadaşlarımdan birine rastladım. Zavallı değişmiş; gözleri kan çanağı gibi kırmızı, benzi soluk, uçuk, uykusuz, tiril tiril titriyor. Adeta hasta. Birbirimizi biliriz ya. Derhal başladım:

– Karşıdan mı?

– Hayır birader! Sorma.

– Canım öyle mi olur? Bu surat, bu kıyafet karşı dönüşünden başka dönüşlere vergi değildir.

– Değil! Ondan daha fena!

– Ya! Öyle mi?

– O da değil. Misafirlikten.

– Fakat bu ne misafirlik? Sen adeta hasta olmuşsun. Uyumamışsın.

– Öyle oldu. Dün akşam ben, bizim köyün imamı, bir de bizim evrak müdürünün oğlu son vapuru kaçırdık. Karnımızı doyurup kendimize bir otel bulmaya karar vererek Sirkeci'deki lokantalardan birine girdik.

Zavallı dostumu matbaadaki sobanın karşısına geçirdim, taze bir çay ısmarladım. Aman ne kadar memnun oldu! Az kaldı, hayatında hiç çay içmemiş zannedecektim. O derecede sarıldı.

– Bir de arkadaşlarımızdan birini gördük. Derdimizi anlattık. Aman birader! Arkadaşımız bizi evine davet etmesin mi? Ne memnun olduk. Otelde kalınır mıymış? O pis yataklarda yatılır mıymış? Gereksiz masrafın ne lüzumu varmış? Teessüf olunurmuş! Kendi gibi dostunun evi varken, çat çat kapıyı vurup "Bize birer yatak yapın, yatacağız" demediğimize canı sıkılmış! Oh! Ne âlâ canımıza minnet, dedik. Öyle ya! Evde o güzel kokulu çarşaflar, kalın kalın yorganlar, mangal, sıcak sobanın yanında şıkırım şıkırım sohbet varken otel köşesinde kalınır mı? Yemeği bitirir bitirmez kalktık. Bir arabayla eve! Fakat biraz da Sirkeci'de oturulduğundan saat beşe gelmişti. Çat! Çat! Kapı açıldı, girdik. Bize:

– Buyurun yukarıya, dedi; çıktık. Aman Allah! Oda bumbuzmuş. Belki mangal gelir, dedik demedik aşağıda bir patırtıdır koptu:

– Yirmi gündür gelmezsin, gelsen de kuyruğuna üç dört uyuz takarsın.

– Sus diyorum!

– Neden susacakmışım? Evin yarısı senin ise yarısı da benim...

– Sana sus diyorum!

– Susmayacağım! Ne yapacaksın bakayım?

Biz donarken terlemeye başladık. Ev sahibi hiddetle yukarıya çıktı.

– Biraderler, siz ona bakmayın. O biraz kaçıktır.

Derken, evin eski emektarı olan bir kadın da hızlı hızlı:

– Öyle ya! Nedir bu? Gece saat beşten sonra yatak mı yapılırmış! Vallahi yapmam! diye haykırmasın mı? Şaka değil. Donacağız ya utanmak elvermez mi, fakat ne çare! Ev sahibi siz giderseniz ben kendimi öldürürüm diye ant içip yemin veriyor.

Kaldık. Öteki odadan birer şilte, birer yorgan sırtlayarak yataklarımızı yapıp elbiselerimizi çıkartmadan serildik. Bir de “şakk” diye kapı kilitlenmesin mi; dışarıda biri homurdanıyor:

– Ben ne bilirim! Bir alay koskoca herif, diyor.

Aman Allah! Ne yapalım. Nefesle titreye titreye ısındık. Uyumuşuz. Aradan bir iki saat geçer geçmez başımın üzerinden bir rüzgâr geçmeye başladı. Uyandım; pencere açılmış, su yok. Akşamki yemekler hızını almış, hararetini bırakmış; dudaklarım çatlar. Bir hal ki Neuzibillâh! Hele sabah oldu da fırladık, bir daha misafirlik mi? Tövbe!

Gariptir! Evine güvenmeyen niçin misafir davet eder? Bir kere de benim başıma geldi, ama vakit yazdı. Kadıköy’den son vapurla inmeye hazırlanmıştım. Şöylece görüştüğüm ahbaptan biri antlar, yeminler vererek salıvermedi. Göztepe’de oturduğu için bir arabaya binerek gittik. Oraya varınca bana:

– Birader! Siz gazinoda oturun. Ben öteberi söyleyeyim, diyerek gitti. Ben de aralıksız gazinocuya saat soruyordum. Bir, bir buçuk, iki, iki buçuk, üçe çeyrek kala… Sarı çizmeli bir bağcı elinde mektupla geldi. İsmimizi sorarak mektubu verdi. Açtık. Meğer arkadaşımız babasının o akşam eve gelmeyeceğini hesap ederek beni davet etmiş. Adamcağız da başka yerde kalmak istemeyerek dönmüş evine gelmiş. Bana da “Arzullahi vâsian”[51] demek düştü.

Şimdi Göztepe’den saat üçte ben nereye gideyim? Canım sıkıldı. O derecede ki gazinocu bile farkına vardı. Sordu, sebebini anlattık. Çok insaflı adammış. Bana:

– Aman beyim merak etme! Ben size şimdi bir araba bulurum. Çırağı da bindirir, sizi Otel Belvü’ye yollarım, dedi. Ellerini öpecektim. Hakikaten de

dediği gibi yaptı, dediği gibi oldu. Fakat kış havada öteki misafirlik çekilmez. Titreme, azar, susuzluk ve mecburî bir hapse gönüllü olarak katlanılamaz değil mi?

Kışın da oteller çekilmez. Hele mangalı olmayan beylik otellerde yatılmaz. O pis koku, güya bu sefalethanelerin övünülecek bir yanıymış gibi, içeriye girer girmez insana otelde olduğunu hissettiriyor. Yirmi kuruşluğuna gidilse yine o koku burnu tıkıyor. Bizi Otel Kontinental falan kabul etmez. Galatasaray hamamında sabahlamak mümkün ama nalın şakırtısı, el vurmaları, kapı gıcırtısı… Yanaş! Ayakkabı ver! Avedis'in şarkısı, kahvecinin hazır nidası, nazırın 'Bereket versin beyim, efendim' teşekkürü, akşamdan kalmaların birer birer dökülüp gülüşmeleri, ta öteki hücredeki şişmanın horultusu, yandaki hücrede akşamki sulunun hikâyesi, Yakomi'nin zurnası, tam dalacağın zaman, "Vakit geldi, kadınlar gelecek" diye alenî kovuşlar… İnsanda ne beyin ne kafa bırakıyor. En iyisi bir arabaya binip eve gitmek, eğer mümkün değilse ötede beride sabahı edip eve dönmek, yatıp dinlenmektir. Lâkin bu da zevk mi ya?

Evet. Zevk değildir. Fakat "Beyoğlu'nda kalmak icap ederse bizim Tokatlıyan'ın otelinde kalınmalıdır" diyenler pek çoktur. Geçen gün, keklik meselesini yazdığım için garsonlar ile bizim editör arasında bir hayli şiddetli tartışmalar meydana gelmiş. Hatta garsonlardan biri:

– Sade bizi yazıyorsunuz. Biraz da bizim direktörün durumundan haber verelim de, onu da yazınız. Onun için bir akşam otele teşrif edin de gizlice konuşalım, dedi. Nasıl, cana minnet değil mi? Hazır eğlence.

On Altıncı Mektup

Vay karnaval vay! Ne beynim kaldı, ne aklım! Maskara seyredelim derken maskara olduk. Ben nerdeyim, iş nerde? Matbaa nerde? Editör şehir mektubu ister, kızar, hiddetlenir, "Her gazete yazıyor, biz yazmıyoruz" diye teessüfler eder. Fakat dinleyen kim? Ben çiftetelliyle "Entarisi salkım saçak"ın hastası olmuşum, gez bre gez! Dolaş bre dolaş! Beyoğlu'nun Komers'inden itibaren Kalyoncu Kulluğu, Papas köprüsü, Dolapderesi, Tatavla, Feriköyü, Şişli, Gülistan bahçesi, Taksim bütün gün gezip durduğum yerler oluyor. Lâkin ne zevk, ne eğlence…

Nezle, öksürük, baş ağrısı, baş dönmesi, göz kanlanması, ses kısıklığı, ıstırap, ağrı, acı, bulantı, omuz baş ağrıları, göğüs hırlaması, dizlerde kesiklik, tabanlarda yanma, vücutta hararet, üşüme, ürperme, aksırık, tıksırık, karın şişmesi, diz titremesi, uykusuzluk, sersemlik, düşüklük, düşkünlük, uyuşukluk, yürürken sendeleme, düşme hayatı berbat ederek bu eğlenceyi tamamlayan unsurlardır. Fakat ne zevk, ne eğlence! Ne tat, ne neşe! Hâlâ yediğimin lezzetini duyamıyorum. Ağız değil, kavrulmuş koruk!

Ya kıyafete ne dersiniz? Fes kalıpsız; palto toz, toprak, leke içinde. Gömlek perişan, lâstikler delik, pantolonun dizleri çıkık, meşhur olduğu üzere cep delik, çanta yok. Hele açlık tarife gelmez. Fakat nasıl yemeli? Hangi midede hazmetmeli?

Karnaval maskaralıkları olur maskaralıklardan mıdır? O balolar, çalgılı kahveler, gazinolar hıncahınç dolu. Olaylar mı dediniz? Birbiri ardınca… Kimse kimseyi tanımıyor. Yankesicilik, hırsızlık, hacamat,[52] tokat, sille, şamar, baston gırla. Hele halkı bunaltmaktan lezzet alan birkaç beyin, herkesin ensesinden aşağı serptiği pire tozu öyle kaşımalar meydana getirdi ki gülmemek elde değil. İnsan, bir uyuz alayı gidiyor zanneder.

Karnaval münasebetiyle bizim Kadıköy'ün bilindik 4 ve 5 numaralı vapurlarını unuttum. Köftehorları görmek arzusuyla dün aceleyle ziyaretlerine gittim. Onlar da yorulmuş, öksürüklü, aksırıklı olmuşlar, evvelki kadar yürüyemiyorlar.

Yahu! Baba Yaver'i unuttuk. Acaba ne haldedir? Aç mıdır, tok mudur? Matbaamıza gönderilen bir varakada bu boğazına düşkün adamın şimdilik her sabah imaret çorbasıyla karnını doyurarak az yemeye devam ettiği yazıyor. Mevlâ, acil tarafından bir şifa ihsan eylesin.

On Yedinci Mektup

Üç günden beri göz ağrısı çekiyorum. Gözlerim sanki yakıcı bir madde dökülmüş gibi cayır cayır yanıyor, kaşınıyor, kanlanıyor, acıyor. Günden güne artan bu elem beni korkuttu. Sevdiğim, bilgisine güvendiğim bizim göz hekimine müracaat ettim. Göz hekimi, bir müddet muayeneden sonra dedi ki:

– Gözkapağının altında, içinde hatta bebeğin üzerinde bile yabancı maddeler var.

– Yabancı maddeler mi?

– Evet.

– Fakat... Nasıl olur? Bu kadar yabancı madde benim gözüme girer de ben hissetmez miyim?

– Acaba, matbaada şaka ederken mürekkep tozu filân dökülmüş olmasın.

– Hayır, böyle bir olay hatırlamıyorum.

– Bu hafta nerelere gittin?

– Fener'e.

– Hah! Sebebini bulduk. Araba piyasası, toz, duman...

– Evet hatırlıyorum, pek çok toz vardı. Bir halde ki, yarım saat sonra gözümün görme derecesi azaldı idi. Hatta yirmi-otuz adım ötede bulunanları görmek mümkün değildi. Toz, şeffafımsı bir perde gibi yerden gökyüzüne doğru kalkmıştı.

Hekim gözlerimi yıkadı, temizledi. Asidborikli su verdi. Nasıl kullanılacağını gösterdi. Gözlerimde ufak tefek yaralar ve iltihap bulunduğu için, vapurdumanı gözlüğü kullanmamı tavsiye etti. Gözlüğü aldık, taktık. Aman, efendim! Ne belâ şey imiş! Kendimi, akşamüzeri Köprü'den geçiyorum, zannettim. Tuhaf bir karanlık, düşeceğim diye korkuyorum. Aynaya baktım, garip bir şekil almışım. Dahası var. Ta burnumun üzerinde bir ağır yük. Terledikçe ortalık kararıyor. Durmadan silmeli. Daima temizlik işleriyle uğraşmalı, vesselâm. Göz hekimi gözlük dediği zaman, nasılsa "tek gözlük" hakkında fikrini sordum. Bana:

– Gözler, her zaman, denk kuvvette değildir. Hangisinin görüşü zayıf ise, ona göre numaralı taş, cam verilir. Tek gözlük, esasında iktisat için yapılmış ise de excentricite yani hoppalık ile züppelik arasındaki alışkanlıkları şıklık avadanlığı arasına katıvermiştir. Çift gözlük alınarak birine adî cam konsa daha iyi olur, dedi.

Gözlük üzerine, az komik şeyler yapılmış değildir. Hakkında icat edilen hikâyeler veya olagelen gülünç şeyler pek çoktur.

Büyüklerden biri, gözlük heveslisi imiş. Gayet titiz, kibirli, azametli, öfkeli olduğu için hizmetçileri ve adamları kendisinden korkar imiş.

Bir gün, bu evin içinde bir kıyamet kopmuş. Harem, selâmlık[53] karmakarışık. Herkes efendinin gözlüğünü arıyor. Ayvaz,[54] at uşağı ve bahçıvan bahçede. Büyük kâhya, küçük kâhya, kahveci, ibriktar[55] sofa ile

selâmlık odalarında. Aşçı, yamakları, kilerci mutfak ile müştemilâtında;[56] ispir,[57] arabacı, çocukları arabalarla faytonda. Dadı, bacı, taya kadın[58] haremin sofa ve odalarında. Halayıklar[59] efendinin yatak, yemek, çamaşır, tuvalet hanelerinde. Hanımefendi ve kızları elleri böğründe. Efendi hem haremde, hem selâmlıkta arama ile meşgul.

Bir velvele, bir azar, bir haşlama, bir çığlık, bir ağlama, bir homurdanma, bir mırıltı, bir korku hükmünü sürdürmekte. Ayvaz sapsarı, kâhya endişeli, arabacı şaşkın, aşçı hayrette. Dadı, bacı gözlüğe lânet okuyor. Halayıklar "şeytan aldı götürdü, çalamadan getirdi" tarzında geri getirme niyazları ediyorlar. İblis'e söven sövene.

Bu hal hayli zaman sürüyor, ev halkı da yorgunluktan nefes almak için birer yer buluyor. O aralık, baş kâhya huzura çıkıyor. Telâştan ne yapıp edeceğini şaşırmış halde. Bir aralık kendini toplayıp da efendisinin yüzüne bakınca, ne görse beğenirsiniz?

Gözlük efendinin alnında duruyor! Fakat efendi, yine ter ter tepiniyor; gözlük bulunmazsa, hepsini kovacağını söylüyor. Kâhya, sözünü bilir takımından olduğu için, efendiyi körlük ile suçlamak istemiyor; onun tehditlerine karşı:

– Merak etmeyin efendim, buluruz. Şimdilik alnınızdaki gözlük ile vakit geçiştirin, biz de ötekini ararız, diye cevap vererek efendinin hiddetini yeniyor.

Her neyse! Bir Fener'e gitmek bize kesemizi boşalttırdı ama gözlerimizi doldurdu. Vücutça hissettiğim ağrılara gelince, kaldırımların bozukluğu dolayısıyla belim epeyce incinmiş, tenim hamam istiyor, gözlerim ağrılı, başım beynim uğultular içinde. Elbisemi sormayın, yaka ile öbür kısımları asıl rengini kaybetmiş. Yeleğin düğme bölümleri başka, koltuk ve yan tarafa gelen yerleri yine başka. Kalıpçıdan utandım. Herif, süpürge ile fesimi süpürüp de şak şak eline vurdukça, un çuvalı gibi tozuyordu. Adeta ağarmış. Bir masraf daha!

Fener'in eğlencesi, söylendiği kadar hoş değil. İnsan, arabalara uyup da boyuna gezecek olsa, baş dönmesi illetine uğrar. Sanki araba sirki imiş gibi durmadan dönüyorlar. Ama ne arabalar! Çekçeklerden[60] tutun da paraşol,[61] bağ arabası, fayton, brik,[62] kupa,[63] lândo,[64] yarım lândo, tek atlı, çift atlıların hepsinden birer tane var. Atların rengi de çeşit çeşit: Kır bakla,

demir kırı, al, siyah, karışık, benekli, beneksiz, abraş,[65] bilmem daha neler! O gezinti yerinde ara sıra merkep binicileri bile görülüyor.

Tuvalet, burada iki şık gösteriyor. Kadınlar, ya bildiğimiz gibi çarşaflı, yaşmaklı[66] veyahut yeldirmeli.[67] Çarşaflılarla yaşmaklıların çoğu arabalarda. Yeldirmeliler paraşollarda, bağ arabalarında. Fakat inceliği seven bakışlar daha çok sadelikten hoşlandığı için, ikinci kısım daha bir üstünlük kazanıyor. Meselâ dolma, helva tabakları ve yenecek şeylerin istif edildiği sepet tertemiz bir halde arabanın en arkasına yerleştiriliyor. Onun üzerinde mama dadı, onun üzerinde beyaz dadı, onun üzerinde bey, küçük beyden sonra küçük hanım, ondan sonra çatık çehreli büyük valide ile küçük anne yer almış bulunuyorlar. Arabacıyı sormayın; kelle tıraşlı, üzerinde on tel püsküllü kalıpsız, eski fes. Gerdan, surat bakır gibi. Sarışın bıyık, cılız mavi göz, buruşuk alın. Gerdandan sonra kırmızılı bir mintan, yelek gibi beyaz düğmeli. Belde yine kırmızı kuşak, sarı ile siyah arasında bir potur. Çorapsız ayaklara geçmiş, altı kerpiçeli,[68] yarım kunduralar. Elde kamçı, dudakları habire "çık, çık!" ediyor.

Konuşabildiğini ispat etmek için de "Varda! Destur!" diyor. Araba da şık; uzunca bir kerevet. Tavanı kubbemsi, beyaz örtülü. Örtünün yanları püsküllü. İçerisi şiltelerle, kar gibi çarşaf ve yastıklarla döşeli. Yürürken gıcırdıyor. Koştu mu, içindekilerin yerinde durması mümkün değil. Üzerinde bir zıplama. Sesler gayet titrek, arada bir çığlık… Küçük bey, dilini ısırmış, ağlıyor. Mama dadı şeker veriyor. Beyaz dadı gözyaşlarını siliyor. Büyük valide meraklanıyor; küçük anne, sussun diye, çil kuruş sıkıştırıyor. Ablası, "Sus, ayıptır!" diye azarlıyor. Bîçare sepet, şangırtı içinde sallanıp duruyor. Şimdi, Fener'e gider misiniz? İşte, size bir mesire!

On Sekizinci Mektup

Şerefli okurlarıma!

Şu aşağıdaki şeylere inanmayınız:

İdare memurlarının kasada para yok deyişlerine…

Gazetelerin birbirlerine atıp tutmalarına…

Kopili memurlarının görmezliğe gelmelerine…

Tramvayların yarım saatte Şişli'ye gideceklerine…

Rumeli trenlerinin ortalama süratlerini otuz kilometreye yükselteceklerine…

Şirket-i Hayriye’nin vapur tarifelerine…

Gümrükçülerin “Bu sene de para kazanmadık” demelerine…

Terkos kumpanyasının daha ucuza su sattığına…

İstanbul şehri aydınlatma şirketlerinin gaz saatlerine…

Doktor falanın, boğaz hastalıklarında ihtisas sahibi olduğuna…

Kar ve pisliklerin belediye arabaları tarafından kaldırıldığına…

Fırınların tamam okka[69] ekmek çıkardıklarına…

Baba Yaver’in sofradan kalkarken doydum diye “Elhamdü-lillah” demesine…

Rejinin iyi tütün çıkaracağına…

Tömbeki rejisinin İsfahan’dır diye serdiği süprüntülere…

Güzel nağmeli bülbüllerin bahardan evvel etrafta şakımaya başlayacağına…

Bu gidişle Osmanlı edebiyatında ilerleme meydana geleceğine…

Edebiyat-ı Atika[70] taraftarlarının fikirlerinden dönüp Edebiyat-ı Cedide’ye[71] ve Edebiyat-ı Cedideperverler’in de mesleklerinden ayrılıp yeni Edebiyat-ı Cedide’ye meyledeceklerine…

Tramvay vardacılarının varda, savul manasına olan borularını öttürmeyeceklerine…

Arabacıların yokuş aşağıya koşturmayıp yokuş yukarı kolaylıkla çıkacaklarına…

Sabah eleştirmeninin ‘Malûmat’ ismini eleştiri sütunları arasında zikrederek *Mecmua-i Mevsuka*[72] demeyip *Malûmat* gazetesi diyeceğine…

Bizde bir Osmanlıca sözlük yapılabileceğine…

Benim yazdığım şehir mektuplarına, inanmayınız.

Ateş kenarı kış gününün lâlezârıdır

Yorgan derûnu cümlemizin Alkazarıdır

diye feryat eden, ululuktan mahrum bir gariban şairin geçenki karlar esnasında düşüne düşüne bulduğu ısınma usulü gereğince, paltonun satılarak kömür alınmasının daha mantıklı olduğu fikri çok kimse tarafından nakledilmiştir.

Gazete idarehanelerinde ne zaman telâş görürseniz anlayınız ki ertesi sabah bir düzme mektup yayınlanacaktır. Meselâ Arapça gazetelerin bazıları editörün elinde; telâşlı telâşlı Arapça tercüman aranıyor. Ama ne telâş… Fesini unutmuş, ceketini ters giymiş, boyunbağı asılı, gözleri dönük, burundan solumanın sonu yok. Eski sâîler[73] gibi koşa koşa odaya girer, gazeteleri bir kenara atar, kaşlarını çatarak!

– Yarına bir mektup yazın, der. Haydi bakalım! Ey şair, ey yazar yeni yeni ortaya çıkmış güzelliklerden bahsetmeye başla!

İyice imlâ öğrenmemiş yazarlardan birinin Arapça, Farsça ve Türkçe kelimelerin kendilerine özgü imlâ kurallarıyla fevkalâde sıkıntı çektiği için, bu üç imlânın birleştirilmesine yönelik bir makale kaleme aldırmakta olduğu söyleniyor. Teşekkür olunur.

Bayramın birinci akşamı köprüde kargaşa çıkaran ayyaşın, "Şehir Mektupçusu ne hakla beni gazeteye yazmış, hukukuma taarruz eylemiş" diyerek bir daha köprüden geçmemeye niyetlendiği rivayet ediliyor.

Saraç Hanı'nda nasılsa bir terziyle bir kunduracının aralarına mesafe ipi koyarak yumruklaştıkları ve böylelikle birbirlerini yaralarken polisin geldiğini hissetmeleri üzerine dikiş tutturamayarak oradan kaçtıkları, daima tası tarağı toplu gezen serserilerden biri tarafından bildiriliyor.

On Dokuzuncu Mektup

Köprü ile Kadıköy arasındaki mesafenin kaç mil olduğunu bilmiyordum. Ben, köyüme gidip gelen vapurların tam bir meşakkatle, konakları aşa aşa, yarım saatten önce varamadıklarını gördükçe şaşıyordum. Her ne kadar Kadıköy vapurları, gazetelerin dilinde hantallığı gösteren özel işaret ve alâmetlerden ise de, bunda mübalağa olduğunu sanıyordum. Geçen gün, bir münasebetle yine o vapurlardan birinde bulunuyordum. Vapur hareket ettikten bir iki dakika sonra, bir velvele koptu. Küpeşteye[74] koşan koşana. Herkeste bir korku. "Ne var?" diye ben de seğirttim. Bakışlar, öteden beriye, dolu yelken gelen bir mavnaya dikilmiş, duruyor. "Aman, çarpışma olacak!" diyen diyene. Üstü başı oldukça temiz bir zata dedim ki:

– Çarpışmadan bizim için ne tehlike var ki bu kadar korkuyorsunuz?

Adamcağız dikkatle yüzüme baktı, dedi ki:

– Nasıl yok! Geçenlerde bunlardan biri vapurun çarkını hurdahaş etmiş.

Meğer korkan sadece halk değilmiş. Kaptan da endişeli duruyordu. Başı, eli bir tarafta. Var kuvvetiyle “Turn right! Stopher” diye bağırıyordu. Her ne hal ise kazayı, tehlikeyi atlattık. Yerlerimize oturduk. Artık çarpışma üzerine açılan sohbetlerin haddi hesabı yok. Fakat içlerinden tuhafça bir zat dedi ki:

– Dikkat ettiniz mi?

– Ne gibi?

– Aman, dikkat ettiniz mi?

– Hayır.

Bir daha dikkat edin. Kaptan “Turn right” deyince, makinelerden yukarıya doğru kesik kesik bir “aman!” sedası geliyor.

“Full speed”[75] dedi mi, bu “aman”lar biraz -biraz mı?- hissedilecek derecede bir süratle tekrarlanıyor. İskeleye yanaştığımız zaman kaptan fazla acımaktan “İstop!” dedi mi, bir “Ooh!” sedasıdır çıkıyor.

Bu tarif çok yaman bir ustalıkla ve bütün tafsilatıyla yapıldığı için, epeyce gülüştük. Köye varışımıza yakın, gözüme deniz üzerinde bir rıhtım başlangıcı göründü.

– Bu nedir, diye sorduğumda:

– Liman ağzıdır, dediler.

– Neye yarayacak? diye sordum.

– Tamamlanırsa buraya yanaşacak vapurları ve öbür deniz vasıtalarını lodosun hücumlarından kurtaracak, denildi. Fakat bir yıldan beri ancak iki metrelik bir yer inşa edildiğini de eklediler.

İdare-i Mahsusa[76] ile Şirket-i Hayriye arasındaki uzlaşmazlık pek çok olsa gerek. Bu iki idare aralarında anlaşamadığından olmalıdır ki birbirinin iskelelerine uğramıyorlar. Meselâ Kadıköy’den Sarıyer’e gidecek olan bir zat, Köprü’ye inip oradan Şirket-i Hayriye vapurlarına bindikten sonra gidiyor. Acaba bu iki idare, bu yolda bir anlaşmaya varsalar da belirli saatlerde Boğaziçi’ne, Kadıköy ve Adalar’a ve Kadıköy ile Adalar’dan Boğaziçi’ne birkaç posta işletseler olamaz mı? Böyle bir tedbirin ortaya koyacağı faydaları sayıp dökmeye lüzum yoktur sanırım.

Kadıköy, büyüdükçe büyüyor. Birkaç sene içinde Haydarpaşa ile birleştiği gibi Zühdüpaşa Mahallesine, Kızıltoprak’a doğru da kol atıyor. Fakat şose

namına bir şey yok denilse yeridir. Hele, Haydarpaşa rıhtımı hemen kalmamış denecek bir halde.

Rıhtım, kıyı şehirlerinin adeta düzen ölçüsüdür. İstanbul rıhtımlarının şehrimize verdiği yeni manzara ne kadar hoşumuza gidiyor. Fakat Galata rıhtımı boyunca yapılan salaşlar pek ziyade münasebetsiz. Çökme ve benzeri vakalar olmadan, buraların titizlikle gözden geçirilmesi gerekir. Başka bir tuhaflık daha var. Her salaşın önünde güçlü kuvvetli birer garson. Herifler, ellerinde olsa, gelip geçenlerin kollarından tutup zorla oturtacaklar.

– Buyurun! Beyim! Efendim! Mösyö! Kiryel! Oriste![77] Kelimelerini kulak patlatacak derecede şiddetli şiddetli aksediyor. Geçmek mümkün değil, insan sıkılıyor. Bu garsonlar, daha önce Gümrükönü kebapçılarında çalışmış takımdan olacaklar. Onlar da aynı tarzda, aynı ağızdadırlar. Gözlerini, sırasıyla geçenlerin gözlerine dikerler. Elleriyle de lokantanın kapısını gösterirler. Girmeye teşebbüs eder etmez, sizi bırakıp ikinci bir müşteriye asılırlar. Ben bu hallerden tiksindiğim için, daima Yeni Cami tarafını seçerim.

Sabahları, akşamüzerleri büyük caddelerde dalgın yürümek fena neticeler veriyor. Geçen gün yine rıhtıma gitmek üzere Bahçekapı önünden geçerken, “Malûmat!” diye kulağımın dibinde patlayan sesten ürktüm. Birdenbire döndüğüm sırada, müthiş bir sağanağa tutuldum. Bu sene yağmurların çokluğu dolayısıyla ıslanmaya alışmış olduğumuzdan, ilk anda yağmurun inmeye başladığını sanarak şemsiye açmaya davrandım ise de, Terkos borucularının cömertliği karşısında olduğumu anlayınca, lâ havle çekip yola devam ettim.

Yirminci Mektup

Galiba bizim yayın yönetmenini insafa getirecekler! Getirecekler de iki meteliğe satılan *Malûmat*’ı bir meteliğe sattıracaklar. Olur ya, yapar da! İsterse beş paraya da çıkarır. Fakat nasıl yapar, bilir misiniz? Sabahleyin erkenden gelir. Gözlüğünü takar. Fesini atar. O günkü gazetelerin en ruhlu, en can alacak havadisini ‘başyazarlık’ makamına mahsus sade bir dille özetler. Özetlerken şahadet parmağını çıngırağın düğmesine dokundurur. Fransızca çevirmeni gelir. Suratını asarak:

– Bugün gelen Fransız gazetelerini haşlayıp özetlerinin özetini çıkarmalı. Posasını atmalı, der. Yine o parmağıyla ikinci bir düğmeye basar. Almanca çevirmeni girer. Önüne bakarak:

– Viyana Postasını iyice yoklamalı. Bir şey kaçırmamalı, der. Üçüncü defa olmak üzere bir düğmeye daha basar, İngilizce çevirmeni önde, Arapça çevirmeni bir adım geride olarak karşısına dizilirler.

– *Times'a*, *Standard*'a iyice göz gezdirmeli. Önemli gördüklerinizi almalı. Buna bak! Arapça gazetelerden bir şey anlayamıyorum. Hiçbir şeyden haber vermiyorsun. İlminin semeresini dahi henüz tadamadık, der. Dördüncü bir hamlede musahhihle[78] beraber oturan cılız yazarın tetiğine dokunur. Gelir gelmez:

– Tercüme odasının verdiği müsveddeleri çabucak ve güzelce düzenleyip hemen basımevine vermeli. Haydi! dedikten sonra bir daha bir düğmeye basar. İçeriye giren kapı uşağı Mösyö John'a:

– Mektupçuyu çağır, emrini verirken (çünkü benim odanın zili, düğmesi, falanı yoktur) başdizgiciyi de getirtmek için basımevi düğmesine de bir parmak basar. Ben paldır küldür yukarıdan inerek, o aniden çakan şimşek gibi aşağıdan çıkarak bir anda huzuruna gireriz. Selâmdan, övgüden ve şerefli hatırlarını sorup anladıktan sonra:

– Erkence yazarsanız memnun olurum. İşte *Malûmat*'ı da dediğiniz gibi on paraya indirdim. İstanbul halkı gündüzün haberlerini akşama doğru okuyacak. Telgraflar, postalar hepsi yeni! Bilmem ki daha ne yapayım, diye içini döker ve başdizgiciye dönerek:

– Saat beş buçukta gazete sayfa halinde bulunacak. Ne lâzımsa al, yap, der. Başdizgici, her zamanki gibi sırıtarak gider. Biz yine baş başa, kaş kaşa kalırız.

Şaka değil. Eğer *Malûmat* on paraya inecek olursa benim de işim şık! Şu vesileyle her gün İstanbul gazetelerini okur, birer özet de ben yaparım. Güle eğlene yazı geçiririm.

Sabah'ta yayıncılık işinin sahibi olan zat 'vaktiyle' *İkdam*'da dizgi hatası olarak Cahid'in 'cahil' olarak yazılması üzerine kalben hissettiği gücenikliği bir türlü yenememiş olmalı ki Nailî-i Kadim'in; "Heves-i câh ile cahil mütelâşi görünür"[79] mısraını içine alan kıtayı acele bir şekilde eleştiriye girişerek Samanyolu'na karşı baktığı parlak tahlilin ışığında,

“Herkesi kendi haline bırakarak ‘anlamıyorum’ diyenlere anladığın eserleri oku!” nasihatini veriyor. Fakat bu yanlış! Biz hem anlamaya, hem anlatmaya muhtacız, mecburuz. Bu piyasada götürü söz olmaz, olmayacak, olamaz da.

Türkçe’yi genelleştirmenin gereğini gösteren bir örnek: Efendi ile uşak.

Uşak, kapıdan girerek:

– Efendi! Hatap[80] geldi.

– Söyle biraz kahve ocağında otursun.

– …

– Ne duruyorsun?

– Efendi, odun geldi.

– Dedik ya. Kahve ocağında otursun.

– Adam falan değil, efendi. Anlatamadım, odun geldi.

– Benimle eğleniyor musun? Ha! Önce hatip geldi diyorsun, sonra odun? Çık dışarıya!

Yirmi Birinci Mektup

Korkumdan matbaaya gidemiyorum. Birkaç gün süren hastalığımdan ötürü müdüre bir dilekçe yolladım. Okur okumaz öfkeden ateş kesilmiş ve hemen yerinden kalkarak:

– Bundan büyük kabahat olamaz. Hasta olan mutlaka bir yaramazlık etmiştir. İnsan durup dururken keyifsizlenmez, demiş. Karşısındaki:

– Efendim, soğuk almış, ne yapsın? deyince daha da çok kızarak:

– Pencereleri kapayıp yatsaydı. Hele o matbaaya gelsin de görür, diye cevap vermiş.

Bir kere de bu hali düşünün, bir de benim korkumu! Ben çoktan iyi oldum, ama gidemiyorum ki. O hafta *Malûmat*’ın seyyar yazarı da dayak meselesini yazmış. Artık pusulayı bütün bütün şaşırdım. Ne yapayım? Hiç başka çare yok. Köprü’de falan rastlayıp şıkça bir selâmlaşma ile kusurumu gidermeye çalışmalıyım derken, geçen gün karşı karşıya gelmeyelim mi? Benim yürekte çarpıntı, direktörde bir hayret! Tam bir ağırbaşlılıkla hitap ederek:

– Bugün mutlaka mektubunu yaz, matbaaya yolla, şeklinde emir vererek selâmsız ayrıldı.

Bende bir sevinç! Durup durup, haniya Kadıköy'e işleyen "Beş numara"nın istop(!) kumandasını alır almaz çıkardığı "Oooh! Ooh!" ünlemesini tekrar ediyorum. İyi ama ne yazmalı? İnsan gariptir. Hissine en çok tesir eden şeyleri beyninde tekrar eder. Benim de beynimde boyuna renk sedaları dönüyor. Tabir uygunsa, beynim "renkli bir şamata" içinde bulunuyor.

Bu düşünceyle yürürken Köprü'nün üzerinde bir kalabalık meydana geldi. Bir taraftan Ada, Kadıköy, Üsküdar vapurları; öbür yandan Anadolu, Rumeli kıyılarına işleyenler, iskelelerden topladıkları halkı boşaltıyorlarmış. Tam vakti! Hem de bundan daha uygun zaman olamaz. Şu renk kelimesini derinleştireyim, dedim.

Gözlerim, birdenbire narçiçeği fesli, kahverengi paltolu, beyaz yelekli, Bismark pantolonlu, krem eldivenli, camgöbeğinin[81] koyusu üstü laden[82] benekli boyunbağlı bir efendinin üstünde durdu. İskarpinleri ne renktedir, diye bakayım derken; bir çift kolla atlı bir araba engel oldu. Kır bıyıklı, devetüyünün açığı kostümlü ispir "Varda!" deyip duruyor. Bir madam, fakat şık. Başındaki şapkaya bizim bahçenin çiçeklerini yığsanız yine de az gelir. Gülkurusu renginde kartopu gibi iki çiçek, arasından parlak, koyu eflâtun renkli bir tüy ile iki tarafından al ebrulu[83] iki tüy daha. Şapka kenarının biraz yukarısında bir sıra vişneçürüğünü andırır, gelincik alına benzer leylâk renkli çiçekler var. Beyazı çok, siyahı az bir tül. Ondan sonra galibardanın[84] açığı, bombeli, gerdan tarafından rüzgâr ile kabarık ceketimsi bir şey. Yenlerinde horozibiğinin açığı dantelâlar, belde tokalı, siyah İngiliz kemeri, ayaklarda bal rengi bir iskarpin. Birden tüyler ürpertici bir feryat beni titretti. Küçük bir çocuk. Zavallı yavrunun minimini ayağı deliklerden birine girmiş. Denize düşeceğim korkusu ile tir tir titriyor.

Büyükannesi olacak ihtiyar bir kadın… Güvezimsi feraceli,[85] mangal-kapağı yaşmaklı; ayağında eski yöntemle yapılmış rugandan yarım potin, elinde tarçın renkli bir şemsiye var. Hemen koştum. Gürbüz bir çocuk. "Korkma oğlum!" falan diyerek kurtardım. Aldığım duanın haddi hesabı yok. Ben bu hizmeti bitirdiğim sırada, karşı tarafta da göz alıcı bir renk cümbüşü vardı.

Doru ata binmiş birisi; ak saçlı, bitkin bir ihtiyar; baklakırı, yağız, demirkırı beygirler; boz bir merkep; alaca giysili biri; alaca benekli bir hayvan; vapurdumanı gözlüklü bir sakat; kahverengi boyalı bir çerçeve; kırçıl bir gazete dağıtıcısı; koyu yeşil gözlü bir kız çocuğu; havaî kâğıda sardığı paketini koltuğunda tutan bir ağa; düz, kumral, siyah saçlı madamlar; yeşile çalar renkte bir ser ve sandık; esmer, beyaz, siyah, buğday renkli, koyu esmer insanlar; pembe çarşaflı bir hanım… Kısacası, renklerin derece derece çeşitlenişini gösteren bir genel bir görünüş ki bunu her yerde görmek nasip olmaz.

Köprü üzerindeki Rumeli ve Anadolu kıraathaneleri şu mevsimde o kadar serin oluyor ki insan saatlerce çıkmak istemiyor. Temizlik, bakım ve hizmet son derecede olduğundan, şehrimizde bir benzerine rastlamak güç. Fakat eski köprü ile yeni köprüyü birbirine ekleyen geçitlerin merdiven yerleri oldukça tehlikeli, demirleri ise kopmuş, kırılmış olduğundan insan, inerken biraz sendelese denize yahut dubaların üzerine düşecek.

Beni köprücülere kim haber vermiş? Gelip geçerken, birbirlerine gösteriyorlar. Eleştirimize kulak verilmiş ve tembih edilmiş olmalı ki, bugünlerde o biçimsiz haller görülmüyor. Hatta para vermeyenlere bir kere hatırlatıyorlar. Galiba, bu hatırlatma da dalgınlıktan uyarmak için olsa gerek.

Yirmi İkinci Mektup

Yeni bir ürkütme alâmeti: Kimi adam burnunu büzer, kaşını çatar, görür görmez başını çevirir, görmezden gelir. Bu hallerle karşısındakini küçümser. Şimdi bu âdetin değişip başka şekle girdiğini haber verenler diyorlar ki:

Yeni ürkütme alâmeti ise şu; ta uzaklardan ikinci kişiye doğru yönelinecek ve gözler gözlerinin içine dikilecek, bu vaziyette yürüye yürüye tam tamına vakti gelinceye kadar beklenilecek. Ardından baş, gerdan üstünden yarım sağ veya yarım sol olarak hızla döndürülecek. Eh! Pek de fena değil!

Biraz yağmur yağmasın. Köprünün üzerinde kayan kayana! Yine geçen gün birinin rakip olduğu araba beygirlerinden birinin kapanmasıyla büyücek bir tehlike ufak bir yarayla geçiştirildi. Köprü idaresi acaba bir parça kumu nereden istese bulamaz?

Fakat yayaların zırt diye kayıp döşemeler üzerine serilivermeleri gülünmeyecek şeylerden değil. Galiba bundan köprü memurları da hazzediyorlar ki kömür kurumlarını olsun serpmekte dahi pintilik ediyorlar. Hele yan köprü parçalarına inilen merdivenler devamlı bir tehlike! Yine geçen gün küçük bir çocuğun bacağının, düşme sonucunda kırılıp parçalanmış olduğunu haber aldım. Yazıktır, günahtır.

Sabah gazetesi eleştirmeninin "*Malûmat* namının yazacağına inanmayınız" derken, *Sabah*'ın *Malûmat*'ı yazması beni yalanlamaya ne kadar hevesli olduklarını ispat etti. Ben de elbette onun bir yalanını bulur yalanlarım. Mademki benim dediklerimi yalanlıyorlar öyleyse aşağıdakilere de inanın bakalım.

– Şirket-i Hayriye ve İdare-i Mahsusa vapurlarının bacalarından gündüzün duman çıktığına

– Tramvayların yokuş aşağı kendi kendilerine indiğine

– Gazetelerin dördüncü sayfadaki ilânlarının içeriğine

– Iştaynburg birahanesinde elbise satılmadığına

– Reji'nin halis seçmesinin, Bafra tütününden altmışlığın seçmesi olduğuna

– *Malûmat* yazarlarının tütünü terk etmeyip fosur fosur içtiklerine

– Mirasyedilerin gazinoda para verirken mecidiyeyi gösterişli ve çalımlı bir surette şırrak diye mermer masanın üzerine attıklarına

– Kabadayı görünüşlü olanların her oturuşta kadeh, sürahi, bardak kırdıklarına

Yirmi Üçüncü Mektup

Aşka dair...

Malûm ya, aşk ve muhabbet su götürür şeylerden değildir. İnsan bir kere fitili aldı mı, idare kandili gibi, sabahlara kadar yanar tutuşur. Herkesin sevdası da bir olmaz. Kimisi, içinden yanar da belli etmez. Yalnız, aşk can yakıcı alevini sevgiliye "ah!" şeklinde gösterir. Yahut gözlerimle görüp neşelendiğim şöyle bir mektup ile anlatmaya çalışır:

Sevgili cânânım!

Beni sönmez ateşlere yakan baştan çıkarıcı gözlerini görmeyeli, kalbim cehennem alevleriyle harap oldu. Yanıyorum. O günden beri yanıyorum. Hatırında mı? O gece ben sana kömürlükte ilân-ı aşk ederken, bekçi “Yangın vaaar!” diye bağırmıştı da, sen “Acaba nerede?” diye kulak verir vermez, ellerini aşkınla bin parça olmuş sineme götürerek yavaşça;

“Burada!” demiş idim. İşte, gönül evimde o gece başlayan ateş henüz sönmedi ve sönmeyecek de...

Bu nâr ile ben kabre girersem bilirim ki

Dûzah tutuşur şûle-i âh-ı elemimden[86]

Mektup hoş, değil mi? Fakat belâya bakın ki sevgili bu mektubun içindeki şairane, yakıcı nükteleri ciddî zannederek, bir “ah” çekerse evi, kömürlüğü ateşe verir korkusu ile zavallıyı bir daha kabul etmemiş! Bence de, sevgili haklıdır. Fakat ben o ateş gönüllüyü ele geçirirsem, matbaadaki özel hücreme hapsedeceğim. Çünkü mangal bile yakılamadığı için, zemheri zurafası[87] gibi tiril tiril titriyorum. O bana derdini yanar, ben de dinler ısınırım.

Fazlaca çakırkeyif olmayı âdet edinen zamane ayyaşlarından biri, geçen gecelerde düşe kalka evine giderken yolda sızacağını nasılsa anlamış, fakat ortalığın çamur olması dolayısıyla derdine bir çare bulmayı da düşünerek, kolunu genişçe halkalı bir evin kapısına geçirip ayakta uyumaya başlamışken, o aralık evin sahibi dışarıya çıkmak için kanadı hızla çekmiş. Kanat içeri doğru bükülünce uyuyanın kolu acımış, o da kendini kurtarmak için asılmış. Kapıyı biri açmış, diğeri kapamış. Uzun müddet devam eden bu çekişme en sonunda sarhoşun çamurlar üzerinde şükür secdesine kapanması, ev sahibinin de kol demirini kapı ardına tam süratle yerleştirerek feryat ve figan etmesiyle sona ermiş.

“Al tavanlı yüksek evde

Gelin mi oldun, gelin mi oldun?

Evvel sen benim idin,

Şimdi ellerin mi oldun?”

dörtlüğünde vezin ve kafiye olmadığını iddia edenlerin;

“Boynuma kabak takarım,

Hovardayı gözünden çakarım

A dinga dinga din kabak

Sevdiği kıza bak”

şarkısındaki kafiyelerin mukayyet[88] olduğuna karar verdiklerini yazıyor, Beyoğlu gazeteleri.

Yirmi Dördüncü Mektup

Erbabınca bilinen ve mahalle çocuklarının arkadaşlarına üstünlük sağlamak amacıyla kullandıkları hatta şaka vesilesi yaptıkları tekerlemeler vardır. Meselâ:

– Elindeki ne?

– Vişne!

– (Birdenbire ve sevinerek) At gibi kişne!

Veya:

– Şu görünen ne?

– Bulut!

– Sen bunu unut!

Veya:

– Denizde yüzen ne?

– Balık!

– Hay koca alık!

Veyahut:

– Bu kaç?

– Dokuz.

– Başına demir topuz, gibi soğuk esprilerle her zaman karşılaşılabilir. Fakat ta yedisinden yetmişine kadar devam eden bu merak, genel olduğu kadar doğal da olduğu için bunlara benzer ve yeniden yeniye dillerde dolaşmaya başlayanlardan birkaçını şuracığa yazıyorum:

– Bu ne?

– Şirketin yeni ilânı!

– Yok, yok. İdare plânı.

– Elindeki ne?

– Tütün paketi!

– Yok, yok. Fışkı demeti.

– Ne götürüyorsun?
– Meyve suyu şişesi!
– Yandı ciğerimin köşesi!
– Ne okuyorsun?
– *Hayat-ı Matbuat!*
– Bayattır, bayattır, bayattır, bayat!
– Haftalıklardan ne var?
– Servet-i Fünûn!
– Aklı kısa saçı uzun.
– Daha başka?
– *Malûmat*.
– Durma hemen uykuya yat.
– Ne olmuş, ne olmuş?
– Tirebolu önünde Hasan Paşa.
– Oturmuş mu taşa?

Taze Havadis

İdare-i Mahsusa'nın[89] Haydarpaşa'ya işleyen, oldukça yavaş hareket eden ve Hereke adıyla anılan, uzun enleme bacalı ve sekiz numaralı vapuru, geçenlerde Selimiye önlerinde aheste aheste gitmekteyken nasılsa makinesinin bozulmasıyla yürüyemez hale gediğinden garibanın tedavi edilmek üzere Çürüklük eczanesine bırakılacak olduğu, on bir numaranın kaptanı tarafından kardeşlik hatırına bildirilmiştir.

Yirmi Beşinci Mektup

Sıcaklar arttıkça serin yerler aramak, adeta doğal bir ihtiyaç haline geliyor. İnsan Boğaz'da yükseldikçe yükseliyor. Ben bile, kısa zaman için Göksu'yu bırakarak, Sular'a[90] doğru aktım. Büyükdere'de biraz oturup karnımı doyurayım diyerek, uzunca bahçesi denize kadar uzanan bir lokantaya girdim. Sofrada alafranga, beyaz, kar gibi örtü. Takımlar temiz. Ortada bir liste.

Ben zaten deniz havasını bilirim. Beni her zaman acıktırır. Gereğinden fazla masrafa sokar. Listeyi ele alır almaz, içindekilerin her birinden birer

tabak yemek istedim. Ne de güzel, ne de ustalıkla yazılmış:

Piliç suyuna çorba, piliçli pilâv, pirzola, tas kebabı, orman kebabı, şiş kebap, dağ kebabı, Büyükdere kebabı, İzmir köftesi... Bunlar, etli yemekler. Gelelim sebzelere; patlıcan beğendi, patlıcan musakka, patlıcan oturtması, patlıcan silkmesi, patlıcan imambayıldı, patlıcan tava. Ayşekadın, barbunya, çalı fasulyeleri. Bamya (etli), domates dolması, türlü (güveç ile). Balıklar; barbunya (tava), kefal (pilaki). Yemişler; kavun, karpuz, şeftali, armut (akça). Türlü peynirler… Tamam! Her şey var. Fakat hangisini yiyeyim?

Çorba? Hava sıcak.

Tereyağlı pilâv? Sonra.

Piliçli pilâv? Birdenbire tıkar.

Piliç kızartması? Kupkuru.

Piliç soğuğu? Söğüşten ne çıkar?

Piliç ekşilisi? Kim bilir nasıl şey?

Biftek? Burada pişirmezler.

Fileto[91]? İnsan Yani'de olup da yemeli.

Pirzola? Bizde de yapıyorlar.

Tas kebabı? Yemekten bıktım.

Orman kebabı? Burası yeri değil.

Şiş kebap? Biraz durdum.

Dağ kebabı? Şaştım.

Patlıcan kebabı? Şiş kebaptan ne farkı var?

Kuzu ciğeri? Vakti geçti.

Kuzu başı? İşkembeci dükkânında mıyım?

Kuzu fırında? Şimdi tatsızdır.

İzmir köftesi? Hiç sevmem.

Patlıcan beğendi? Patlıcanı ez, üzerine tas kebabı koy, ver müşteriye! Yenmez.

Patlıcan silkmesi? O da öyle.

Patlıcan imambayıldı? Zeytinyağlıdır.

Patlıcan tava? Bir tanesi yenir.

Ayşekadın, barbunya, çalı fasulyeleri? Sebze dedik ya!

Etli bamya? Sıvışık.

Domates dolması? İyi pişiren olsa!

Türlü? Karmakarışık şeyden hoşlanmam.

Barbunya? Bu fena değil ama alafrangada önce balık yenir.

Kefal pilâki? Şimdi hiç yenmez.

Kavun? Acaba Toptan mı?

Karpuz? Soğuk mu?

Şeftali? Sulu mu?

Armut? Porsiyonu kaça?

Türlü peynirler? Malûm ya kaşar, beyaz, gravyer, Felemenk.

Ben bu düşünce, bu tereddüt içinde iken cingöz bir garson:

– Efendim, ne buyuracaksınız? dedi. Artık, "Düşüneyim" olmaz. "Şiş kebap" dedim.

Dedi ki:

– Yanına biraz fasulye koysun mu?

– Peki, fakat önceden bir barbunya ver. Yemiş de getir. Emirlerim sırasıyla yerine getirildi.

Yemek yerken sordum:

– Buraya ne derler?

– Pamuk Yani!

– Pamuk Yani mi? Dikkat ettim; topuz gibi biri. Beyaz bıyıklı, karnı çenesinden daha fazla ileriye fırlamış.

Pekâlâ, ağzımızı sildik. Borcumuzu sorduk. Herif pamuk değil, çelik imiş. Otuz beş demesin mi? Zengin ahbaplarımdan biri ile bazen böyle yerlere gelip de garsonun hesabını incelemeye kalkıştığımda:

– Dokunma. Buralarda hesap sormak ayıptır, derdi. Keşke, demez olaydı! Her sözü tutmam da, bu zararlı öğüdü tutarım. İki mecidiyeyi kuzu gibi verdim. Silik bir çeyreği cebe atarken, düşünüp de hazım kabiliyetim bozulmasın diye, birdenbire dışarıya fırladım.

Daha kapıdan çıkar çıkmaz, bir araba durdu. Benim "zengin ahbaplardan" dediğim kişi içinde. İçimden "Biraz önce gelseydin ne olurdu?" diye söylendim. İki taraftan, bir "vaay!" dır gitti. Sordum:

– Nereye?

– Bentler’e![92] Haydi, beraber gideceğiz.

– Olur.

Arabaya atladık. Daha ömrümde Bentler’e gitmemiştim. Bu ilk ziyaretten doğacak sevincin pek çok olacağını tahmin ediyordum. Her ne ise! Araba zıplar, biz zıplarız. Maltız Mahallesinden geçtik. Karakol’un önünden Büyükdere çayırına girdik. İnce, pürüzlü bir zurna sesiyle gürültülü bir davul bizi karşıladı. Eski tunç renginde iki Kıptî birden selâm vererek arabaya yanaştı. Arkadaşım biraz şık, adeta hoppaca olduğundan:

– Biraz dinleyelim, dedi. Durduk. Zurnacı boğazının yan damarlarını şişirerek bir “medet!” kopardı, yahey! Davul da baso tutuyor. Uşşak[93] üstünden biraz gezinir gezinmez:

Allının allısıyım ben

Kara kızın ablasıyım ben!

diye bir feryattır koptu. Meğer üç dört zarif yüzlü, etrafımızı sarmış. Bir nağme, bir cümbüş ki hakikaten çingenece. Hava değişti, yine hep bir ağızdan:

Sevdiğim Bursalı, Bursalı

Bana gel her salı, her salı!

türküsüne girdiler. Arada bir mani:

Adam aman ne derde

Ne belâya uğradı garip başım, ne derde

Ben onun kurbanı mıyım?

Beni sevmez ne eder de?

Yarım saat böylece dinlendikten sonra, yine yolumuza koyulduk. Sultansuyu denilen yere geldik; bir alay da orada koptu. Zurna, klârnet, davul, çifte nara,[94] lâterna.[95] Bir çalgı topluluğu ki alaturkası da var, alafrangası da. Orada da birkaç hava dinledikten sonra, yine yollandık. “Kambur” deniyor, bir yere geldik. Burası sakin, gürültü yok. Karşımızda koca bir su terazisi; yapılır şey değil. Tam bir alçakgönüllülükle altından geçerek yürüdük. Bentler, hakikaten Osmanlı medeniyeti eserlerinden örnek verecek heybetli tesislerden imiş. Hayret içinde kaldım. Çevrenin lâtifliği, o ormanların güzelliği, şairce düşünenler için oldukça sermaye verir. Ne çare ki, zurna bizi orada da yakaladı.

Büyükdere piyasası pek güzel oluyor. Akşamın saat on ikisinde[96] başlayan bu gezinti, gecenin üçüne, hatta dördüne kadar sürerek, gündüzün cayır cayır yanan ateşzedeler, gecenin kararsız tazeliğinden şöylece faydalanıyorlar. Çevrenin gözlere ve düşünceye verdiği tatlılık dolayısıyla, bu piyasaların parlaklığı çoğalıyor.

Fakat gazinoda oturmak oldukça yürek ister. Kendine güvenmeyen içeriye girmesin. Ne diyorlar, biliyor musunuz? İnsan, Büyükdere'ye para yemeye gelirmiş. Doğru. Fakat vapur parasına kadar soyulursa, burası biraz endişe vermez mi?

Meşhur kemancımız Tatyos[97] bu sene yine Çırçır'da kemanını öttürüyor. Fasıllar yapıyor. Karakaş,[98] Kanunî Şemsi, Tamburî Yuvakim birleşmişler. Fakat geçen pazar günü gibi yağmur yağacak olursa, saçak altında oturmak hoş kaçmıyor. Ne var ki, dinlenecek bir saz takımı varsa o da ancak bu takımdır. Çırçır sahibinin yüksek zevkini zaten işitmişiz; derme çatma şeylerle ilgilenmez.

Ne dersiniz? Tuzlu şeyler yiyip de Sular'a gitmek âdeti henüz kaybolmamış. Ben bile, bir içgüdü ile sardalya yiyip gitmeyeyim mi? İç bre iç! İnsan tuluma dönüyor. Bereket versin su durmuyor, akıyor. Yoksa ben de İstanbul'a davul gibi bir karınla dönecektim.

Yirmi Altıncı Mektup

Meğer ben hekimmişim, öyle ya! Lalalık edecek kişiler için biraz da hekimliğe girişmek şarttır? Beyin sokakta başı ağrır, kulağı çınlar, eli kesilir, bacağı incinir, boğazı gıcıklanır, birdenbire enfloenzaya, denkeye, paçavra hastalığına tutulur, titrer, üşür, ısınır, terler, soğuk su içer, hiç nöbet gelmediği halde tepinir, ağlar, güler, huysuzluk eder. İşte bu gibi hallerde hekim buluncaya kadar tedavi etmek, lalaları hekimliği öğrenmeye mecbur etmiş bir zorlamadır.

Fakat benim hekimliğe girişmiş olduğumdan haberim yoktu. Belki de tesadüftür. Büyü bilmem, okuyamam; onun için mutlaka tesadüftür. Bakın, olayın neden ibaret olduğunu anlatayım:

Matbaada oturuyor, size bir şairin hissettiklerini yazıyordum, tam "Oh! Şöyle biraz gez, açıl, kendine gel şairim. Bak Kalender'e, derbeder ol" cümlelerini kopya ederken odamın kapısı birdenbire açıldı.

Yeni şairlerden ve arkadaşlardan biri paldır küldür içeriye girdi. Fes elinde, gözler dönük, ümitsizlikten yüzünün rengi uçmuş, ağzı köpürmüş, elleri titrer bir halde… İlk bakışta çıldırmış zannettim. Fakat zavallı arkadaşım yaklaştıkça heyecanını hafifleterek karşıma oturdu. Ben henüz şüpheli bulunduğum için acaba konuşması, halini gördüğüm derecede midir diye bahis açtım dedim ki:

– Ne oldun, yorgun musun?

Acınacak bir yalvarmayla dedi ki:

– Hayır, lâkin bana acı, merhamet eyle, Allah aşkına beni tedavi et.

– Tedavi mi? Ayol! Ben tabip miyim?

– Tabip değilsin ama benim derdimin dermanını bilirsin.

İş fena! Acaba birine alâkası, aşkı mı var? Eğer böyle bir dertse beni kim tedavi etsin? Hele bir kere sorayım dedim:

– Derdin ne?

Zavallı! Kuvvetli bir ah çekerek ve kendisine has bir tavırla: “Derdimin dermanı sensin derdimin dermanı sen” mısraını okudu. Ondan sonra da dedi ki:

– Ben Dekadan[99] mı, sembolist mi ne diyorlar galiba o takımdan olmaya başlıyorum.

– Vay! Neden?

– Üç gündür dikkat ediyorum, gözlerimde bir siyahlık meydana geldi!

– Ne oldu?

– Gözlerimde bir siyahlık. Meselâ geceyi sarı, sabahı yeşil, denizi beyatî peşrevi notası, çölü keder gölü, dağı ümitsizlik dalgası, bağı kuzukulağı tarlası, evi siyah bir deniz gibi görüyorum. Şiire karşı olan düşkünlüğümü bilirsin. O sembolizm akımını okuduğumdan beri, bir mısra söylemek arzusunda bulundukça mutlaka zihnimde bir nağme meydana geliyor, ıslık çala çala bir şeyler yazıyorum. Bu dert pek müthiş kardeşim!

Biraz kendi kendime düşündüm. Hakikaten müthiş! Evet! Ah! Of! Oh! Biraz ben de açılayım bakalım! Sinirlerim ne kadar gevşedi.

Sembolizmin özelliklerine bakılacak olursa o tarz şiirlerin psikolojiyle epeyce alâkası varmış! Ben böyle uyuşurken arkadaşım ıslığa başladı. Anladım, ilham geliyor! Ne dersiniz? Dediğim çıktı. Şair galiba “re bemol”

üzerinden ve üç dörtlük usulle “fa do si la sol sol re” nağmesini yapar yapmaz şu beyti okudu:

Şu bahar-ı ye’s içinde bâd-bân olmuş gönül,

Bâd-bâni olmuş değil bir mevcedâr olmuş gönül

Artık bütün bütün anladım, bu sembolist beyti. Çünkü ümitsizlik baharına yelken açarak, sembolistçe, kederin bütün nağmelerinin gönlüne dolduğunu, dalgalanmalardaki maksadınsa yine sembolistçe, yelkenlerin bocaladıkça sınırlarına çarpıyor göründüğünü ifade ettiğinden, gariban şairin ne türlü bir sıtmaya tutulduğunu derhal keşfettim. Dedim ki: “Birazdan gel, sana bir nüsha vereyim, derhal kurtulursun, merak etme kardeşim!”

Şair bin teşekkürle yerinden kalktı. O kalkar kalkmaz ben de kalemi ele aldım. Fuzûlî’den Bâkî’den, Nef’î’den, Nâbî’den, Nev’î’den, Beliğ’den, Fâsih’ten, Esrar Dede’den, Şeyh Galib’den, Surûrî merhumdan, Sâbit’den, Nedim’den… Ta zamanımızın şairlerine varıncaya kadar ve hatta ‘siyâkat vavı’ meşk eden şairlerden, şiir yayınlayan bütün şairlere kadar kimin bir mısraı hatırıma geldiyse hepsinden birer tane beyit yazarak üç köşe büktüm, muşambaladım, diktim. Üzerine bir meşin geçirdim, gelir gelmez tamamen hastalıklarından kurtulacağı ana kadar takması koşuluyla boğazına asıverdim.

– Daha başka bir şey diyecek misiniz?

– Ha! İyi hatırlattın. Şimdi buradan kalk, Üsküdar’a geç. Miskinler Tekkesi yanında yatan Nâbî’ye, ertesi gün Galata Mevlevihanesi’ne git; akşama doğru Hazret-i Galib’i, şurada yatan Nef’î’yi, sabahleyin Naci’nin kabrini, öğleye doğru Edirnekapısı’ndan çıkarak Bâki’nin mezarını dön dolaş, ziyaret eyle. İstersen bir kere de Tokmaklı Dede’ye uğra. Bir şeyin kalmaz. Fakat musikinin bu illet üzerine pek fazla etkisi olduğu için Gülistan bahçesine, Filburnu Gazinosu’na, Kâğıthane’ye gitme! Seni keman, kemançe,[100] rebab,[101] zurna, dümbelek, çifte nakkare bozar.

Şimdi bu tedaviye ne dersiniz? Saçmadır, değil mi? Tam aksine. Bizim şair o sembolizm hastalığından tamamen kurtuldu. Fakat diyeceksiniz ki arada sırada iki ıslık fırlatıyor. Bunun sebebini anlamak ister misiniz? Bu illet tifo hastalığı gibi bir devamlı etki bırakır. İnsan tamamen iyileşmiş olsa bile yine de illetin az da olsa etkisinden kurtulamaz. Buna da ilâç olarak

arada sırada ‘istiâre-i mekniye’[102] bahsiyle mecâz-ı mürsel[103] tarifini okumayı tavsiye edebilirim.

Yirmi Yedinci Mektup

– Acıyor anneciğim acıyor!

– Vah! Oğlum vah! Aman sana pek yazık... Kestiler mi yavrum! Kestiler mi iki gözüm! Vah! Oğlum vah!

– Aman... Acıyor...

– Ağlama gözümün bebeği! Ah, benim minimini tosunum... Ah, benim güzel horozum! Ağlama sen... Sen ağlama.

– Aman... Aman... Acıyor... Acıyor.

– Vah! Vah! Ah, benim toramanım... Canı da pek tatlıdır da tatlıdır. Dayanamaz... Ağlama tontonum... Sen ağlama benim güzel paşam!

– Aman, aman... (makamla) Aman...

– Vah! Şeker oğlum...

– Şeker isterim... (Makamla ağlanacak)

– Peki gözüm, istediğin şeker olsun. (Şapp! Yanaktan suluca bir öpücük) Sen ondan da tatlısın... Benim bal oğlum.

– Bal isterim... (Makamla)

– Bal da alayım. (Şapp! Bir suluca daha) Benim kaymak oğlum…

– Kaymak isterim.

– Alayım. Sen ye, bana süt olsun.

– Süt isterim.

– Şimdi yavrum... Benim fidan oğlum.

– Fidan isterim...

– Akşama baban gelsin de ısmarlayalım.

– Babamı isterim.

– Gelir... Gelir... A benim tombulum...

– Tombul isterim...

Sofadan kayınvalide:

– A! Oğlum, sus! Daha yeni kestiler!

– (Hızla) Kestirmem, kestirmem, kestirmem... (Tepinerek)

– Tepinme gözüm, bağı çözülür... Kayar...
– Muhallebi yaptım, yer misin?
– Yemem!
– Sütlâç?
– Yemem! (Haykırma)
– Çilek!
– Yemem! (Haykırma, bağırma)
– Kiraz!
– Yemem! (Haykırma, bağırma, ünleme)
– Karadut!
– Yemem! (Evvelkiler ve tepinme)
– Zerdali!
– Yemem! (Evvelkiler ve arkası üstü yatıp uluma)
– Şamfıstığı!
– Yemem! (Evvelkiler ve yüzüstü kapanıp potinin demirli ucuyla trampet çalma)
– Dondurma!
– Yemem! (Evvelkiler ve böğürme)
– Ziftin pekini ye! Yine damarı tuttu.
Sofadan kayınvalide:
– A..a! Kesildi huysuz oldu...
– Kestirmem... Kestirmem... Kestirmem... (Gözde yaş, burunda üfürük ve sabun kabarcığı)
– Oğlan ne istiyorsun? Aman anne bayılacağım. İçime baygınlıklar geliyor... Söylesene. Hınzırın doğurduğu...
Sofadan kayınvalide:
– Lâ havle! İkisi de çıldırmış.
– Aman anne! Sen de... Şimdi vallahi...
– Ne vallahisi! Bir çocuğu susturamıyorsun. Bırak bana... Beceriksiz... Hıh! Size kaldıydı çocuk doğurmak.
– Oğlum!
(Ühüleme)

– Yavrum! Benim miniminim!

(Ihılama)

– Aslan oğlum!

(Pıhılama)

– Ne istiyorsun?

(Ayağa kalkıp duvara dayanarak salıverme)

– Aa!... Oğlan huyunu değiştirdi... Ne oluyoruz! Ayol...

– (İnce bir feryat) Yanıyor... Yanıyor... Aman yanıyor.

– Ne yanıyor?

– Anne! Bu oğlan susar mı? Ne huysuz oğlan! Babası kılıklı kâfir!

– Aa, kadın çıldırmış... Babasından ne istiyorsun? Babasının pabucunu ye...

Evet. Sonrasını anlarsınız. Evin içi darmadağın. Bundan sonra suratını asan odasına çekilir...

Taze Havadis

Edebiyatın garipliklerinden olan ‘dilin sadeleştirilmesi’ tabirinden vazgeçmeyeceğini, ‘ay’la ‘gök’ kelimesi dururken ‘sema, sipihr, felek, asuman, gerdûn’ kelimelerini kullanmaya ne ihtiyacımız olduğunu ortaya koyan kimsenin, bastığı yeri görecek kadar ileri görüşlü olmadığı söyleniyor. Fesübhanallah! Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billah! Söz anlayan beriye gelsin.

Yirmi Sekizinci Mektup

Meğer sembolizm edebiyat âleminin pek eski bir şubesiymiş. Haniya Mösyö Hanri Hanz bile meşhur konferansında sembolizmin geçmişi hakkında ikna edici bilgiler vermişti, hatırlıyor musunuz? Fakat benim inatçı kafam olur olmaz ayrıntılarla kanar mı?

Ben evvelâ bir şeyi hayal dairem içinde yürütüp tabiata tatbik ederek anlayıp gördüğüme akıl erdiririm. Onun için Hanri Hanz’ın konferansındaki kıdem meselesine kolay kolay inanmamıştım.

Meğer sembolizmi iyiden iyiye anlamak için konferanslara değil Kâğıthane’ye gitmek gerekiyormuş. Baht ve kader bu sefer de beni

bilmediğim bir manzara karşısında bulunduracakmış. Şöyle ki; al aşağı ver yukarı üç mecidiyeye[104] bir araba pazarlık ettik. Beygirlerin rengi kula cinsine ve rengi güneşten atmış kısmına aitti. Arabacının fesi biraz kırmızı, ceketi sarı, pantolonu siyah. Benim elbiselerim yani eski elbiselerim siyahımsı idi; arkadaşımınki nohudîyle[105] kahverenginin birbirine karıştırılmasından husule gelmişti. Köprüden geçtik. Deniz mavi, gökyüzü parlak mavi fakat arkadaşım telâşlıydı. Yol uzadıkça sıkılıyordu. Anladım, birini görecek! Zavallı âşık, hem eski yolda âşık, tutkun âşık, "Mecnun'a döndüm, yerim dağ oldu" diyenlerden, "Bağrı yanık âşıkım canıma kıyma" şarkısına vurulanlardan, "Nerde olsa âşık-ı bîçare cânânın arar" gazelini okuyanlardan. Eskilerden arta kalan adam, âşık. Titriyor. Tam Kâğıthane tepelerine varınca ceplerinden bir şeyler çıkarmaya başladı. Dikkat ettim, al mor, kenarı yeşilli, ortası beyaz, simsiyah benekli, ortası kızıl, yanları beyaz mendiller, ama ne oluyorum? Hatırıma neler geliyor? Al mendil ha? Boşuna yangın olunca kuleye kırmızı sepet asmazlar.

Zavallı oğlan yanıyor. İşaret çekecek, lâkin neresinden yanıyor? Dudağından değil ya. Mutlaka yüreğinden, bunu nasıl bildirsin? Hazır elde ortası kızıl mendil var, o geçerken bandıra gibi gösterir, iş anlaşılır! Öyle ya siyah mendilin ne lüzumu var? Çaktım.

Ben de kurnaz âşıklardanım ha! Öyle olur olmaz makineleri yutmam. Kaç kişi uğraştı da kimi sevdiğimi bulamadı. Buldum diyenler de oldu ama hatalarını kalplerinin temizliklerine bağışlayıp güldüm. Her neyse, gelelim bahse. Eğer bu siyah mendili ağlar gibi gözlerine tutarsa geceleri derdinle ah edip gözyaşı döküyorum. Veya daha doğrusu horul horul uyuyorum, demektir. Pekâlâ, mor mendil de neyin nesi diyeceksiniz, değil mi? Bu hususta hâlâ tereddütlüyüm ama (Ah! İnsan sembolist olmalıymış) diyebilirim ki eğer mor kelimesinin harflerini[106] değiştirecek olursak 'verem' çıkar. İşte bu mendil de senin hasretinin ateşiyle verem oluyorum, oldum, olacağım manalarını vermektedir. Nasıl?

Ey okuyucum! Buluşlarım akla mantığa yatkın değil mi? Durun, daha dinleyin! Benekli mendili cebime sokayım! Bundan ne çıkar? Hakikaten çetin ceviz! Artık düşündüm taşındım, tam yokuştan inerken birdenbire hatırıma gelen bir nükte üzerine dedim ki benekli mendil kalbur sembolüdür. Yani bu mendil gösterilince öteki "Ciğerim delik delik oldu,

eleğe döndü” manasını anlayacak, o anlayacak ama ben de anlayayım diye iyice yoruldum.

Araba gözyaşlarıyla örülü bir toprak içinde uçuyor. Aman uçuyor deyişimden başka bir şey anlamayın. Kâğıthane’ye inen korkuluklu yolun sağ tarafı uçurum gibidir. Münasebeti olduğu için söyledim. Piyasa meydanını geçtik. Derenin kenarına doğru süzüldük. Ben demedim mi? Derhal yol arkadaşım bir eliyle al mendili çıkardı, diğer eliyle de siyah mendili gözlerine yapıştırdı. Karşıdan çaktılar. Bir işaret koptu. Bir âşıklık işareti! Nasıl biliyor musunuz? İki gözünü birden kırptı. Bu “Peki” manasına değildir. Ama ümit var, demektir.

Artık bu hayırlı cevap üzerine etrafı yeşilli, ortası beyaz mendil bizim âşığın ellerinde görünür oldu. Gezdik, dolaştık, tozlara battık. Ne yüzümüz kaldı, ne elbisemiz. Bütün gece çamur tükürdüm. İşte Kâğıthane’yi araştırmakla elde edebileceğimiz birikimler bundan ibarettir.

Yirmi Dokuzuncu Mektup

“Haniya, demirhindi şerbetim!” diye kulağımda patlayan şiddetli ses beni o derece korkuttu ki, şaşkınlıktan, az kalsın, alabildiğine giden ve üzerime doğru gelen arabanın altında kalacaktım. Kendime gelip de bu naranın atıldığı tarafa dikkat ettiğimde sipsivri, gürbüz, delikanlı, başında keçe külah, sırtında cepken, bacağında şalvar, tulumbacı yemenisi cinsinin sivilleşmiş takımından ayağında bir yemeni bulunan ve arkasına semaverimsi sarı bir güğüm almış olan birini gördüm. Dikkatimi anlar anlamaz:

– Bu... u...z gibi, diye bir daha haykırdı. Ben, hâlâ suratına bakıyorum. O da, durmaksızın söyleniyor:

– Şifalıdırrr! Hararet söndürürrr!

Şaşırdım. Kim bilir nasıl bir halde kalmışım ki şerbetçi yanıma doğru gelerek, önündeki bardaklıktan bir bardak çekti. Başını eğerek! “şır! şır!” diye doldurdu. Sıvalı kolunu uzatarak, bir tane sundu. Çaresizce içmeye başladım. Ben içiyorum, o beni âleme şahit tutuyor:

– Dişlerini dondurdu! Haniya bu..z! diye bağırıyor. Meğer bunlar, İzmir’den buraya kadar gelmiş ticaretçilerdenmiş. Anlar anlamaz yaralı Osmanlı gazilerine karşı gösterdikleri cömertlikleri hatırladım. Herifceğizi

hemen sevdim. Hatta kazansın, diye, bir tane daha içerek ateşimi söndürdüm. Tam bardağı teslim ederken, yanımda bir ses daha meydana geldi. Döndüm: Kurban Oseb.[107] Bu komik adam da susamış. Fakat verdiğim işaret üzerine, şerbetçi bardağı dolduruncaya kadar, en güzel taklit ettiklerinden biri olan, rahmetli Çalgıcı Civan'ın şekline girdi. İçtikten sonra, kamburunu çıkararak yürümeye başladı. Şerbetçi de şaşakaldı. Bu sefer hayret sırası benden, o nara atıcıya geçmişti.

Geçen gün, Köprü üzerinde renkleri araştırmayla uğraşarak, araştırmalarımın özünü size yazmıştım. Mektubun yazılış tarzı yazarlardan birinin hoşuna gitmiş ve beni ziyaret etmek gibi bir güzellikte bulunmak üzere, bizim fakirhaneye kadar gelmişse de bulamamış. Bunu haber alınca, elbette "iade-i ziyaret" ettik. O beni bulamamış ama ben onu bulabildim. Hemen, renkler üzerine konu açıldı. Dolayısıyla, dil meselesine geçildi. Dedi ki:

– Eğer dilimiz için de bir renk yazman gerekseydi, ne diyecektin?

Durdum. Sorduğu tuhaf ama önemli. Şaşırdım. Dile renk yakıştırılır mı? Mavi desem olmaz. Turuncu yakışmaz. Al, pembe, siyah; hiç alâkası yok. En sonunda:

– Ben yakışacak şeyi bulamadım. Sizin aklınıza geliyor mu? diye sordum. Güldü, dedi ki:

– Ben buldum, ama bir renk değil... Renkler topluluğu. Renk de değil birkaç rengin birleşmesinden olma "mozaik".

– Mozaik! Gerçekten, çok uygun. Öyle ya, Arapça, Farsça, İtalyanca, hele şimdilerde Fransızca, Türkçe... Kıyamet!

– Evet, dil büyüdükçe, yeni kelimelere muhtaçmış. Meselâ "tatlı" kelimesi pek eski, kullanılamazmış. Onun yerine "nûşîn" kelimesi konulacakmış. Bundan sonra helva-yı nûşîn, nûşîn karpuz, nûşîn renk, nûşîn söz, nûşîn dil denilecek.

– Fena değil! Fakat Türkçesi kalkıp Farsçası gelirse, dil yenilenmiş mi olur?

– Onu yazarlardan sor. Hatta geçen gün meşhur Bourget'nin[108] "İdylle Tragique" adlı eserini okurken, bir yerinde "caresse bleue" yani "mavi okşayış" deyişini görünce yeni edebiyatçılarımıza hak verdim. İnsan bunu

nasıl olur da “nüvâziş-i kebûd-renk” veya bakış meselesi olduğuna göre “nigâh-ı kebûd-fâm” diye çevirmez!

Söyleşmemiz bu çeşit taşlama üzerinde iken, *Malûmat*’ın o günkü nüshası da geldi. Garip şey! Renk meselesi var. Bir gün pembe mendil, bir gün mavi mendil. Birbirimize bakıştık. O da güldü, ben de. Karşımdaki en son dedi ki:

– Yazı İşleri Müdürü’nün himmeti. Yazılan hikâyenin asitli olup olmadığını anlamak için, bir kimya incelemesine ihtiyaç görmüş. Üzerlerine turnusol boyası dökmüş, bu renge girmiş.

Yeni kelimeler gibi, yeni deyimler de çoğalıyor. Meselâ şu mevsimde birine “Şu adam nasıldır?” deseniz, o “soğukluk”un zıddı olarak, nefretini ifade etmek için “Sıcak!” diye cevap veriyor. Sebebini sordum. Karşılık şu:

– Bugün bizi candan bezdiren nedir, sıcaklık değil mi? O halde ben de bu adamın yanında fena halde sıkıldığım için “Pek sıcak!” derim, dediler ve hak da kazandılar.

Bu fikir bende oldukça büyük hisler uyandırdı. Gözüm ağrıdığı için mikrop öldürücü bir tozla pamuk kullanıyorum. Görseniz, ne kadar yumuşak! Mikrobu da giderilmiş, zararı da yok. Kokusu biraz yabancı ama rengi ah! O rengi beyaz pamuk vesselâm! Gözüme sürdüm mü, bembeyaz bir okşayış gibi tesir ediyor. Ben bu hissin altında yumuşadığım için, haniya dilimizde “Sana gül ile dokunmam” tabiri yok mu? İşte onu atmaya karar verdim. Bundan sonra yazdığım, söylediğim zaman “Sana şifalı tozlu pamukla dokunmam” diyeceğim. Hem, gülden, bülbülden bıktık. Hem bu mikrop öldürücü toz, iltihabı yok eder. Ya gül ile dokunulan yerde ufak bir sivilce ağzı olup da oradan mikrop geçerse! İnsan sevdiğini böyle kazalardan esirgerse, sevgisini ispat etmiş olur.

Son bulgular ve yeni kontrollerle de doğrulanıyor ki, Osmanlı dilinin tam gelişmesi için mutlaka Fransızca’dan tercümeye ihtiyaç vardır. Her asır, kendi kelimesini düzelterek öbür asra bırakıyor. O da bir kat daha düzeltip diğerine teslim ediyor. Biz de şimdi o ihtiyaç içindeyiz ve ihtiyacımızı elde etmek üzereyiz. Bir zamanlar “Yüksek zatınızın başımız üstünde saygı ile yer alan muhabbet mektubu…” falan denilirken, sadelik tarafını tutanlar bu kelimeleri gereksiz görerek ve samimiyetle doğallığı çıplak ifadede arayarak: “Kardeşim, mektubunu aldım” tarzında yazmışlardı. Fakat sadelikçiler de dikiş tutturamadılar. Çünkü: “Kardeşim, mektubunu aldım”

pek bayağı oluyor. Anlatıldığına göre, bu cümlenin sadeliğine dokunulmamakla birlikte, kelimelerden birinin atılıp silinmesi ile şöyle, yani “Kardeşim, beyaz veya mavi renkli kâğıt üzerine yazdığın satırları içine alan zarfı kabul ettim” tarzında yazılacakmış.

Kısacası, renklerin dilinden anlamak herkes için geçerlidir. Renklerden anlamak dedim de, geçen sabah Şirket-i Hayriye vapurlarından birinde yaptığım “renk”[109] hatırıma geldi. İlk vapur. Daha kimse yok, Varsa da birkaç Frenk. Sigarayı yaptım. Kibriti unutmuşum. Aşağıya, büfeye gittim. Kahveci, kurulmuş oturuyor. Alçak gönüllülükle:

– Bir kibrit var mı, dedim.

– Yok, dedi.

Düşündüm. O masa gibi yerde bir ispirto takımı duruyor. Kahveciye hiç renk vermeden, dedim ki:

– Ben kahve içecek olursam, bunu ne ile yakacaksın? Bu söz, elektrik düğmesine basmış gibi, herifi yerinden oynattı. Hemen:

– Buluruz, efendim. Arayayım. Müsaade edin, demeye başladı.

Gerçekten de buldu. Çaktı, yaktım. Yüzüne şöylece bir bakış attıktan sonra:

– Kahve içmeyeceğim, dedim. Öyle bozuldu ki yüzünün rengi bile değişti.

Otuzuncu Mektup

Pabuç arbedesine[110] dair...

Mahkemeye gidecek misiniz? Öncelikle dikkatlerinizi bir ‘on paralık’ın cebinizde bulunup bulunmadığına toplamalısınız! Yoksa giremezsiniz. Zira pabuççu denilen edepsizlikleriyle meşhur olan bazı adamlar sizi yoldan men eder. Ama siz fakirmişsiniz, o gün şahadete, davaya gelmişsiniz, yarım saat gecikirseniz kaybedecekmişsiniz, kimin umurunda? Pabuççu bu! İnsanın sade pabucunu değil kendisini bile ters yüzüne döndürür. Herifler gürültüye pabuç kaldırmazlar. Ağaca çıksalar pabuçları yerde kalmaz. Bir kere onlar “Al abdestini, ver pabucumu” demeyi öğrenmişler. Merdiven başlarını kesip almışlar. Biz küçükken:

‘Halayık! Halayık! Pabucuma lâyık’ kılıklı şiir parçalarıyla eğlenirdik ama bunlar ciddî şeyler! Bunlar çıkalı eski, terbiyeli odabaşıların,

hademenin, kapı uşaklarının pabuçları dama atıldı. Pabucu büyüğün bedduası bile onlara kâr etmez. Mübareklerdeki dil, dil değil pabuç!

Şaka değil. Evvelki pazartesi günü saat altı sularında birinci ceza mahkemesinde meydana gelen kargaşayı görenler hayret içinde kalmışlardır. Fakir, adeta geçimini sağlayacak kadar parayı bulabilmekten aciz bir adam, şahitlik yapmak üzere mahkemeye çağırılır. Bîçare, köhne pabuçlarını birer birer koltukaltına yerleştirir. O, zaruret hali ve fakirliğiyle bir resmî daireye girildiği zaman, ona lâyık olan hürmetin sokakta gezdiği pabuçlarla girmemek olduğunu düşünen garibanın yoluna dikilir pabuççu:

– On para!

– Niçin?

– Pabuç parası!

– Pabuçlarım koltuğumda!

– Nerede olursa olsun! On para!

– Yok.

– Yok mu? Öyleyse giremezsin...

– Ne demek? Beni mahkeme çağırmış...

– Ben bilmem, on para!

– Vallahi yok.

– Burası mahkeme değil. Yemin dinlemem... On para yahut dışarıya.

– Çıkmam!

– Çıkacaksın...

– Çıkmam! İşim var mahkemeye gideceğim.

– Çıkmaz mısın? Yapış Mehmet.

İki herif zavallıya abanıyorlar. Çek bre çek. Bu aralık adamın biri yetişiyor. Kalabalığı yararak:

– Nedir o?

– Onluğu vermiyor usta.

– Vermiyor mu? Dur! Öyleyse! Polis al şunu. O ana kadar bîçareye inen sille, tokada karşı kayıtsız duran polis kımıldıyor. Üç kişi, bir de bekçi dört. Fakiri yakalayınca kulübeye tıkıyorlar. Mahkeme mübaşiri, beyhude yere:

– Şahit. Falan yerli falan geldi mi? diye koca mahkeme koridorlarını öttürüyor. Haberi yok ki bekçiyle çırakları şahidi dövüp hapsetmişler de

zavallı habire inliyor.

Adliye gibi önemli ve devlet büyüklerinden fakir fukaraya kadar herkese açık olan bir yerde bunun gibi karışıklıkların meydana çıkması ve orayı korumakla görevli olup huzuru sarsacak en ufak bir hadiseyi ortadan kaldırmakla görevli olan polisin, vazifesinin aleyhine bir bîçarenin hor görülmesine meydan vermesi, gerçekten üzücü hallerdendir. Öyle ümit ederim ki bu kendimce yakınışım insafla ve dikkatle incelenir de pabuççular yerli yerinde bırakılıp işlerine devam ettirilse bile, ‘Verenden al!’ adil prensibiyle garip, fakir fukaranın iki ayağı bir pabuca konulur.

Otuz Birinci Mektup

Evde eğitime dair...

Evlerde çocukları küçük yaştan öğretim ve eğitime başlatmaktaki yöntemin bizde daha eski olduğunu göstermek amacıyla eski kadın öğretmenlerimizden biri aşağıdaki bir perdelik komediyi ben kullarına göndermiştir.

I. Perde

İki çocuk. Sofada.

İkisi birden:

– Birim birim, bir iki, varın sayın kaç ki? (El çırparak) On ikidir, on iki.

– Birim birim bir altı. Deniz dibi kum altı. Sayalım: On altıdır, on altı. (Ebe hanım giriyor. Çatık kaş. Torunlarını çağırıyor. Koşuyorlar.)

Ebe Hanım:

– Dün öğrettiklerimi ezberlediniz mi?

İkisi birden:

– Uç uç kırlangıç. Kırlangıcın saçağı, eskicinin bıçağı, elimi kestim neyleyim, yağlık getir sileyim. Yağlığımı yoğurdum, gelinciği doğurdum. Balcı kızı bıçakta, kahve döven ocakta. Atlara bindireyim. Köylere göndereyim.

Ebe Hanım:

– Geçen gün öğrettiğimi de okuyun bakayım?

İkisi birden:

– Ambarlar hep açıldı, alaca boncuk saçıldı. Alaca has boncuk. İlik düğme kaytancık. Usta terzi diktiği, yengem hanım giydiği, giyip Şam'a varasın, Şam'dan üzüm alasın. Üzümü kızlara veresin, kızlara helâl edesin. Ey kız taşı, kız taşı, yüzüğün elmas taşı, senin baban bey ise, benim babam subaşı. Subaşının gelinciği, Ayvalık'ın bürümcüğü. Salınasın göreyim, sırma saçın öreyim. Getir kahve içeyim. Aksaray'a göçeyim. Aksaray'ın kilidi. İlim ilim ilidi. Akşam gelen kim idi? Dayım oğlu Musacık, kolu budu kısacık, yumurtadan büyücek.

Ebe Hanım:

– Aferin! Hani bunun aşağısı?

İkisi birden:

– Kızlar gider Halep'e. Anne ben de gideyim. Elli deve güdeyim. Ellisi katar katar. Al gömlek suya batar. Al gömlek benim olsun, içinde tenim olsun. Ali kardeşim olsun, Veli yoldaşım olsun, on parmağım gümüşten. Uzun yol bucak bucak, içinde demir ocak, demir ocak yıkılsın, mallar bize dökülsün.

Ebe Hanım:

– İşte bugünkü dersleri de veriyorum. Dinleyin:

Beyim Urumeli'nde. Urumeli taşlıca 1 hanım samur kaşlıca, 2 yengem çocuk doğurmuş, dıngala kabak başlıca, 3 elif pat pat, 4 mühür çat çat, 5 ebâ bülbül, 6 saçı sümbül, 7 leblebi hanım! Lebbeyk. Bir elmayı nakışladım, 8 Edirne'de gümüşledim, 9 Edirne'nin yiğitleri, 10 belindedir divitleri, 11 kalem tutar, yazı yazar, kâğıtçısı işler, bozar.

(Çocuklar dikkatlice dinledikten sonra birer birer çekiliyorlar. Ebe Hanım yalnız.)

– Oof! Tatlı belâlar! Ne yapalım? Küçükten öğrensinler. Sonra cahil kalırlar.

(Perde iner)

Bakın ramazana dair ne türlü telgrafnameler alıyorum:

Beyazıt:

Önceki gün öğle vakti minimini bir ayakkabı hırsızı yakalanmışsa da inlemelerine, çığlıklarına ve tekrar tekrar gösterdiği pişmanlığa bakılarak serbest bırakılmıştır. (Ayakkabılarınızı göz önünden ayırmayın.)

Beyazıt:

Bazı muzipler ellerindeki ince, uzun makaslarla tespihlerin sağlam ipliklerini keserek orucun keyfini bozmaya devam ediyorlar.

Beyazıt:

Emile Faguet'den[111] aşırdığına asla şek ve şüphe kalmayan o bildiğimiz (Trajedi izlemekten ne zevk alınır?) makalenin savunmasında Şehir Mektupçusu'nun adının anılması herkesi hayrette bırakmıştır.

Sirkeci:

Emile Faguet'nin Fransızca makalesi ile çalıntı olan bir çeviri, bilirkişi tarafından incelenmek üzere Paris'e gönderilmiştir.

Otuz İkinci Mektup

Benim uzaktan bir bacım vardı. Bacı, diye çağırmazdım da "Kara Anne" derdim. Aramızdaki muhabbeti sormayın. Ağzımdan bir "Kara Anne" çıkar çıkmaz onun ağzından da:

– Yavrum, diye âşıkça bir sesleniş fırlardı. Zavallı kara anneciğim! Şimdi kara topraklar altında, her neyse! Gelelim maksada. Kara annemin hotoza[112] pek fazla merakı vardı. Hotoz dediler mi kara annem tencereyi, kepçeyi, kaşığı, tabağı, maşayı, ocağı terk eder odasına koşar, o zamanın en moda renklerinden olan al bir gaz boyaması çıkarır, aynanın karşısına geçerdi. Gelsin artık tuvalet! Fakat o vakit tuvalet kelimesi nerede? Şık, şıklık bile meşhur değil. Hem bu kelimeler nereden gelecek? Birbirine ekli trenler yok, Mesajeri Maritime, Frasine vapurları istedikleri zaman uğrar, eski Edebiyat-ı Cedide şöyle böyle meydanda. Sembolün adı değil hayali bile edebiyatçıların hatırlarında yer etmemiş. Hey gidi vakitler hey!

Kara annem bir, bir buçuk saatte ancak aynanın önünden ayrılır, aşağıda et tencereye yapışmış, pilâvın altı tutmuş, çorba taşmış, kedi kilere girmiş, kuru köfteleri devirmiş, reçel kavanozunu çevirmiş, muhallebi tabakları üzerinden yürümüş, hamur tahtasının altında kemikleri kemirmiş kimin umurunda? Kara annem, al hotozu kıvırcık saçları üzerine kondurmuş ya. İşin güzelliği burada.

İnsan çocukluk hatıralarını unutamıyor. Geçen gün Kâğıthane'de hotoz görür görmez kara annem aklıma geldi. Ah! Sağ olaydı da şimdiki hotozları göreydi? Ah! Ne çok sevinirdi ah! Ben o özlemle o kadar dalmışım ki

kadının biri başında bir şey var zannıyla el aynasını çıkarıp bakındı. Ben bu hali görür görmez kara annemi bütün bütün hatırladım. Ayna, hotoz benim kara annem demektir. Şimdi bu iki kıyafeti, bu iki tuvaleti kritik edeceğim!

Kara annemin hotozu yüksek, iki üç bükümlü, tepesinin ortası huni bir çıkıntıyla süslü, başın genişliğinden biraz ufak, sağa daha çok meyilliydi. Güya hotozun hal dili; "Mutfakta ateşin karşısında al al oldum, aynaya bakıyorum, kendim de söyleyecek bir şey görmüyorum, gerçi saçlarım kıvırcık sonbülî (sümbüllü değil) biçimde, kıvır kıvır. Gözlerim kara, rengim siyah, fakat al ki al hafifleştirilmiştir. Soğan, sebzevat ayıklamaktan dilim dilim. Sade ellerim mi? Gönlüm de öyle. Onun için bana bakma şu al hotozuma bak" derdi.

Gördüğüm hotoz böyle değil. Kestane karası saçlar bağa, demir, kemik, fildişi, toplu, iri toplu, menekşe gülü iğnelerle, tokayla üç dişli taraklarla toplanmış, uygun bir nezaketle düzenlenerek ensenin yuvarlaklığı kaybedilmemek şartıyla bir yarım küreye çevrilerek uçları birbirine eş değerde her tarafa dağıtılmış, yalnız kâkül olarak ön parçalardan bir parça ayrılarak alna doğru sarkıtıldığı halde yine kıvrılarak bükülmüş. Artık bu güzel baş ne türlü bir hotoz ister? Kadın bunu pek güzel bulmuş. Fakat kara annemin hotozu gibi al değil, kırmızı da değil, koyu ateş rengi diyeceğim geliyor. İşte böyle ipekli bir şey. Onu İngilizlerin basık, yansız, tepesiz şapkaları gibi dilim dilim birleştirmiş. Öyle bir güzel karışım meydana getirmiş ki baş bu hoş başlığı yüzdeki pudralı güzelliği bozmadan kabul ederek, çehrenin açıklığı üzerinde beliren kaş, göz, kirpik, burun, ağız gibi güzelliği tamamlayan unsurlarını o renge, o biçime has bir uyum içine sokmuş. Hal dili de diyordu ki: "Ben öyle içerisi boş, puf böreği gibi değilim. Bütün sırlı iplikler benim alnımda toplanmıştır. Eğer bu başa ben baskı olmasam o saçlar perişan olur. Dağılır, dökülür, sıkı fıkı durmaz, benim olmadığım zamanlarda onun ne hale girdiğini görmelisiniz. Bak yanındaki hanıma, bahar gibi, sarı güllü, fiyonklu, sağdan sola doğru kabara kabara düşen yan saçları arasında gizli krizantem taklitleri, orasını bahçeye döndürmüş, baktıkça gönül açılır. Öteki arabadaki hafif havaî, beraberindeki açık kır, feraneli ceplere bakın. Başlarındaki hotoz değil, birer üst üste binmiş katlar. Zarif, eflâtun renkli, neşeli birer balon… Sahibem hissimce onlara benzemez. Bir kere sevmesin hemen yanar mahvolur. Aşk ve sevdadan pek korkar. Gösterişlerden bile titrer, onun için

bekleyişindeki küçümseme parıltıları sizi incitir. Naziktir, dikkatli bakmayın, şüphelenir. Zor beğenir, mutlaka kendi gibi az rastlanır bir güzellik arar. Hiçbir kıyafet, tuvalet alaycı dilinden kurtulamaz. Vefalıdır, her baharda buralara gelir. Sitemkârdır; tebessümlere alnını buruşturarak karşılık verir, dolaşır da herkese kendisini sevdirir. Şairedir, gönül adamının dilinden anlar. İyilikseverdir; fakat rahmetinden ve şefkatinden haberdar etmez."

İşte kara annemin modasıyla şimdiki moda arasında fark, bir hotoz ama söyledikleri insanı günlerce düşündürür.

Otuz Üçüncü Mektup

Sular'a gideceğim diye gece erken yattım. Evin sokağa bakan odaları biraz hava aldığından, şu insanı buram buram terleten bunaltıcı mevsim çekiliyor. Zaten, kendi kendime uyandığımı bilmem. Ya simitçi, ya börekçi, ya sebzeci beni erkenden uyandırır. O gece de fena halde dalmışım. Odanın içinde:

– Kuruuu, diye bir nara çınlayınca uykudan sıçradım. Şaşırmışım. Neuzibillâh! Ben "kuru"yu işittim ya. Alt tarafını da uydurdum. Kuruçeşme'de yangın var zannettim. Saate baktım beş. Yangına üzülüyor, "İnşallah çabuk söner!" diyorum. Bir de, o ses biraz öteden yankılanmasın mı? Kimmiş biliyor musunuz? Dondurmacı. Herif, gece yarısı:

"Kuru kaymaklı!" diye bangır bangır bağırıyor. O ne dehşet efendim! Sabaha kadar uyuyamadım. Zaten amacım, bizim kararsız Boğaziçi yazarını bulmak için verdiğim kararı erkence yerine getirmek, evde bulup sıkboğaz ederek bir güveç âlemi yaptırmak idi. Güneş çıkar çıkmaz, ilk trene bindim. Soluğu Köprü'de aldım. Meğer pazar günüymüş! Benden önce gelenler de varmış. Yukarı salona çıktım. Mahaşerallah! Madam, matmazel, dam, mis, leydi, hepsi tamam. Fakat ne garip manzara!

İnsan, çiçeklikte oturuyorum zannediyor. Şapkalardaki çiçeğin haddi, hesabı yok. Bazısı, menekşe sepetini ters giymiş gibi, içi çiçekli dışı sade. Bazısı koca ortanca, gül, yasemin vazosunu -bizim dolmacı zenciler gibi- başlarına bulunmaz süs diye kondurmuş, kabarık, dallı budaklı görünüyor. Kısacası rengârenk, hoş bir manzara.

Bir yer bulup oturdum. Hava sıcak. Kısmetinde olanın kaşığında çıkar, derler. Bize de daima kısmet olan hava, bu sefer yelpazeden çıktı. Meğer iki şişman madamın arasına oturmuşum. O terliyor, beriki terliyor. O yelpazeyi sallıyor, beriki sallıyor. İki taraftan kurtulan esaslı hava yalnız benim yüzüme çarpıyor.

Karşımda bıyığı, sakalı tıraşlı, kalın gözlüklü, ihtiyarlığına göre yadırgatacak derecede şık, vakarlı bir İngiliz ile inadına hoppa, züppe, kalkık ucu sivri, sertleştirilmiş bıyıklı, yanağı kızarıncaya kadar tıraş edilmiş, hafif mavi gözlüklü, cingöz, son modaya göre giyinmiş, dik bükme yakalı, parmağında üzerinde “souvenir” (hatıra) falan yazılı üç dört yüzük bulunan, yarım fırak mı, jaket fransez mi nedir, haniya insanın ne önüne, ne ardına hayrı olmayan şeyden giymiş, pike yelekli, görülmeyecek derecede ince kordonlu, paçası az bol pantolonlu, kırmızı beneği olan çoraplı bir Büyükdere mösyösü oturuyor. Paris’ten atlayıp, Viyana’dan geçip, Berlin’e şöyle bir göz atıp, İtalya’nın Milano, Roma, Napoli şehirlerini haritada gördükten sonra Londra’ya bir hasret “ah”ı yollayan, Amerika’nın Washington, New York, Philadelphia gibi beldelerini sergi zamanlarında kılavuzlarda okuyan, seyahati yalnız bizim İzmir’i görerek Kordon’da aşağı, yukarı gezinmekten öteye gitmeyen bu şık mösyö, galiba o İngiliz ile tanışık olmalı ki, bana doğru gözlüğünün yanından baktıktan sonra, pis bir Fransızca ile dedi ki:

– Karşıdaki mösyö bu sıkışıklıkta nasıl hava alacak?

Bu cümle ağzından çıkar çıkmaz İngiliz, gözlerini gözlüğünün üzerine çıkararak bana baktı. Rengi uçmuş tatlı dudağını büzdü. Fakat sağ tarafımızdaki madam, dilbilir takımından imiş. Birden bire dillenerek, sağlam bir Fransızca ile:

– Yelpazelerimiz emirlerindedir, dedi ve bana dönerek:

– Mösyö, sizi rahatsız etmiyorum değil mi, gibilerden iltifat etti.

Ne dersiniz? Mösyö, o sıcak havada, bu zarif azarlama üzerine ne terledi, ne kızardı. Adam, bildiğimiz biracı Bomonti’nin buz takımı gibi.

Madama iltifatından dolayı orta bir Fransızca ile teşekkürler ettim. Madam bilgili. O Frenk taklitçisini bile bozdu. Sözleri güzel. Fakat durmadan terliyor. Ben de, terlesin de yelpazeden faydalanayım diye, dua ediyorum. Arnavutköy’e gelinceye kadar, zevkli sohbetiyle şereflendim. Orada bendenize veda ederek ayrıldı.

Madam ayrılır ayrılmaz, garip bir hava olayı oluverdi. Solumdaki madam yelpazeyi salladıkça sol tarafım serinliyordu. İngiliz, sırtını güneşe vermiş, madamın kalktığını görünce boş kalan o yerin önüne geldi dikildi. Yerin ateşi geçsin, diye bekledi. Vapur Bebek'e doğru gelirken oturdu. Şık mösyö, İngiliz'e o pis Fransızca ile cinaslar[113] söylüyordu. Ne dersiniz? İngiliz bana da sulanmasın mı? O dediğim dil ile:

– Mösyö! Yaptığım iyiliği unutmazsınız zannederim, demesin mi? Patlayacağım. Şık Frenkçik karşımda korlu mangal gibi duruyor. Ona da:

– Teşekkürler ederim, dedik.

İngiliz, Bebek'e çıktı. Kısacası şık mösyö Semer Palas mı derler, ne derler, oraya gidecekmiş. O da Tarabya'da indi! Biz de, Büyükdere Gazinosu'nda oturanlara gülücükler saçarak, Mesar Burnu'na vardık. Çıkar çıkmaz, bizim yazarın nasılsa seçtiği, Hidayet'in Bağı'na düştük. Eteğine sıkı sıkı sarıldım.

Beni görünce güldü:

– İsabet! Ben de güveci hazırlamıştım, diyerek cebinden koca bir kâğıt çıkardı. Meğer hazırladığı güveç değil, Sarıyer güveçlerinin tarifiymiş! O okudu, ben acıktım. Tuzunu, biberini, baharını anlatırken susadım. En sonunda vakit, saat gelmiş olmalı ki Hidayet'in o şakırtılı bağından kalkarak eve gittik. Hakikaten güzel bir güveç yiyerek, Çırçır'a yollandık.

Çırçır'da, kendi kendime:

– Ah direktör! Gel de bizim şu rahat, sakin halimizi gör. Biri seyyar, biri kararsız. Fakat burada şimdi oturuyorlar, derken yazar:

– Canım sıkıldı. Hünkâr Suyu'na gidelim, demesin mi? Yallah! Kalktık. Yokuşun başında eşeklere binerek, çıkmaya başladık.

Ben, nasıl bir tehlike üzerinde olduğumu biliyordum ya. Ne yapayım ki, bir kere uyduk. Tam yolun ortasında, bizim dermansız binek yuvarlanmasın mı? "Attan düşen ölmez, eşekten düşen ölür!" derler ama bu atasözü her zaman doğru çıkmıyor. Hayvanı oraya bıraktık.

Hünkâr Suyu tıklım tıklım. Güçlükle, birer sandalye bulduk. Oturur oturmaz, elinde tepsi tutan seyyar garsonlardan biri buz gibi bir kahve verdi. Dumanı üstünde bir şişe su getirip fırladı.

Otuz Dördüncü Mektup

Ada vapurunun saat onu on veya bir çeyrek geçe kalkmasına dair...

Akşam saat dokuz buçukta İdare-i Mahsusa vapurlarının yandan, baştan halatla bağlandığı tek yer olan köprü dili veya tahta mendireğin üzerinde kakma, itme, dayanma, nasıra basma, şemsiyeyle göze, fese, enseye sürtme ameliyatını geçirdikten ve herkesle omuz omuza öpüşüp nefes nefese geldikten sonra Adalar hattına bilet almak için gişeye varılır. Bozuk para bulunmayıp da biletçiye mecidiye verilecek olursa özel olarak toplanıp devredilen, her iki tarafı silik, ya kenarlarından bir kısmı açgözlülük ve hırs ile dişlenmiş, koparılmış ya da darbe sonucu hepsi yumru yumru olmuş üç çeyrekle uçuk çividî mor renkli dikdörtgen bir bilet alınır. Gürültü, kıyamet, izdiham, mahaşerallah! O köhne köprü parçası dubaların esneme kuvvetiyle denizin derinliklerine doğru alçalır! Canhıraş bir seda:

– Varda, diye akseder.

İsterseniz çekilmeyin. Heybeli’ye bir konsol takımı gidiyor. Hamal ter içinde, adımlar ahenkli, çarpınca yarar, ezer, çürütür, düşürür, devirir.

– Destur!

İsterseniz kaçmayın. Büyükada’ya karyola gidiyor. Kurulmuş gibi enine tutulmuş. Beş adımlık yer açarak, uyuyanları ikaz edecek dehşetle ilerliyor. Uç demirlerinden biri takılacak olursa elbiselerde, şemsiyede bir cayırtı, el, surat ve diğer yerlerde cızırtı, çocuklara dokunursa zırıltı, kendine güvenenlere dokunursa sızıltı, yemiş sepetlerine rastlarsa döküntü, madamın ceketine asılırsa kocasında mırıltı meydana gelir. Fakat kim aldırır? Hem işitmiyor musunuz memur bağırıyor:

– Vapur kalkıyor! Beyler, efendiler, ağalar! Kalkıyor! Bununla birlikte ağır dönen çarkın, pes sesli şarıltısı uzaktan uzağa, buhar tutmayan kazanın ufak, ince düdük borusundan kulak yırtan, baş ağrıtan bir patırtı yakından yakına kulağa erişir. Sizde bir acele, kalkıyor! ‘Kalkacak ama yetişmezsem… Ah yetişebilseydim! Acaba kalktı mı?’ gibi bir panik! Fakat boşuna bir acele! Malum ya. Acele işe şeytan karışır! Ayakkabınızın sivri ucu köprünün deliğine girmiş, bir hamlede dikişleri sökülüyor, şemsiye burunsuz kalmış, varsın kalsın ne zararı var? Derken iki kapılı bir parmaklıktan biletin bir tarafını keserek geçiyorsunuz. Dik, korkuluksuz (bereket versin, hiç çıkamazdık) bir merdivenden cambaz gibi terazileyerek

güverteye tırmanma hareketine başlıyorsunuz. Vapur da ikinci düdüğü çalıyor. Bir duman, bir duman! Bir telâş bir gürültü! Gönüller hah kalkıyoruz haykırışıyla sevinç dolu, gözler vapurun arkasından açılacak köpüklü yüzeye çevrilmiş, kulaklar langır langır jangırlop ahengine uymuş makinenin sesine dönmüş, ağızlar adada ucuz barbunya bulacağım arzusuyla sulanmış; fakat vapur yürümüyor. Saat on, tam vakit! Bir fısıltı:

– Niye kalkmıyor?

– Bilmem?

– Acaba bizim saat...

– Hayır efendim, benimki Yeni Cami...

– Benimki de. Fakat niye kalkmıyor?

– Mösyö. Quel heure estil?

– Dix heurse.

– Juste?

– Etcinq.

– Oidiable!

Zaman bu! Durur mu? Geçer. İşte saat onu on geçiyor! Fısıltı makinenin gürültüsüyle yarışıyor. Acaba niye bekliyoruz? Kimi? Kimi mi? Bakın, köprü memurları, biletçiler vaziyetlerini değiştirdiler. Selâm duruşu! Önler ilikleniyor. Aha, puhu! Bıyık, sakal düzeliyor. Şist! Geliyor sesleri işitiliyor, yer açılıyor: Kırmızı fesi oturma kalıp, püskülü sağ tarafa eğik; bol, kara, bükük kaşlı; sağı biraz kayık siyah gözlü; buğday renkli; kıranta bıyıklı; elde kavuniçi şemsiye, devetüyünün koyusu ganet, beyaz gömlek, yuvarlak düğme, fiyonga kravat, yandan cepli ceket, pike yelek, çizgili pantolon, kırmızı potin, dik yürüyüşlü, hiddet ve neşeyle karışık, vakar ve gururla donanmış biri görünüyor. İşte ‘E’l-intizâru eşeddü mine’n-nâr’[114] manası hakikat rengiyle boyanıyor. Derinden çıkan bir ses:

– Tomhayt! diye makineleri çeviriyor onu on, on beş geçe yola koyuluyoruz. Şimdi bu gösterişe, bu hale kızıp da *İkdam*’ın fıkra fıkra İdare-i Mahsusa vapurlarına karşı konuşması hak mı, değil mi? Söyleyiniz bakayım.

Otuz Beşinci Mektup

Hoca merhum, bir gün ceviz almış. Eve gelir gelmez, ceviz kırıcısını yakalamış. Cevizleri kabuğu ile döverek yemeye başlamış. Karısı bu hali görünce:

– Aman efendi, ne yapıyorsun? Ceviz kabuğu ile yenmez, demiş.

Hoca, karısının tembihini saflığına vererek:

– Sen gerçekten budalaymışsın! Eğer ceviz kabuğu ile yenmeseydi, kabuğu ile birlikte tartılır, satılır mıydı? diye karşılık vermiş. Şimdi, benim halim de Hoca'nın haline benzedi. Sokakta gezmek mümkün değil. Hacı Reşid yakalar:

– Seni küçük yaştan beri tanırım. Beni Dekadan olmuşum, diye yazmışsın. Benim yaşım buna elvermez. Yapma, günahtır, der. Hayalî Kâtip Salih,[115] gücenmiş gocunur. Hasan, "İlânlarıma bakma, seni de yazarlar" yolunda imalı sözler söyler. Küçük İsmail[116] görünce, yan yan bakar. Ses ve saz sanatçıları, "Ne istedin de çalmadık? Bizi niçin sergiledin?" diye şikâyet ederler. Bakkal önlüğünü atmış, dükkândan fırlar: "Benim pastırmalarım, sucuklarım hilesiz inek etindendir. Kayseri'nindir. Mübarek günde alışverişimi durdurdun. Yazıktır oğlum, etme!" diye ter ter tepinir. Belediye memurları peşimde: "Ne zaman temizliğe dikkat ettin? Bizi ekmeğimizden mi edeceksin?" diye darılırlar. Köprü memurları: "Örtülü İslâm hanımlarına ağır lâf etmiyoruz. Sövüp sayarsak ağzımız kurusun!" diye garanti verirler. Arabacılar: "Ne yapalım? Yollar yokuş. Araba kendini alıp gidiyor. Para cezası vermekten imanımız gevredi!" diye söylenirler. Tramvaycılar: "Atlarımız cılız. Suç idarenindir. Sen yazdıkça bizden kesiyorlar!" şeklinde sızlanırlar. Dekadanlar, taraf taraf olmuş: Kimisi boşboğaz; kimisi saçma sapan şeyler yazdığımı otelde, kulüpte, dans odalarında, resepsiyon salonunda, madamlar yanında, şekerlemeci dükkânlarında, ramazandan önce birahanelerde, ramazanda suarelerde, "Tarik"e ilân ederler. Baba Yaver, küplere binmiş: "Nazarı değdi. Bir şey yiyemiyorum. Mübarek günde iftara çağırmıyorlar!" diye bağırıp durur. Yeni Nailî-i Cedid: "Beni dünyaya maskara ettin. Plânlarımı mahvettin, şairliğimi halka bildirdin. Benimle konuşma!" tarzında sitemlerde bulunur.

Kadıköy'üne geçecek olursam, Tünel'in kayışı kopar. Eczacılar şişe, imbik, sargı, pomat, pudra elde: "Bayat ilâç satmıyoruz, yalan söyleme, ucuz peçete yapıyoruz!" avukatlığı ile beni inandırmaya çalışırlar. Artık, daha başka esnaf ve memurları da siz zihninizde bulun! Zavallı ben, zavallı

ben! Ağzımı bıçak açmıyor. Sessiz sedasız, bin lirayı bekliyorum. O Şehzade, Haliç, Beyoğlu, Galata, Eski Alipaşa, Okmeydanı, Üsküdar, Toptaşı ramazan yazarları yazıyorlar. Beni elebaşı olmak üzere gösterip, incitici saldırılardan kurtuluyorlar. Bakın ben de yazarım. Yazarım ama haklı yazarım. Meselâ:

Tramvay arabalarına yedekçi, tontonlarıma römorkör, Tünel'e yeni kayış, Haliç vapurlarına tehlikelerden kurtuluş, Rumeli şimendiferi memurlarına dayanıklılık, eczacılara insaniyet, doktorlara ustalık, gazete habercilerine iyi niyet, direktörlerine cömertlik, idare memurlarına kuvvet, yazıcılarına servet, *İkdam*'a takat, *Tarik*'e genişlik, *Tercüman*'a maksadını anlatabilmek için kudret, *Sabah*'a[117] güzellik, tiyatro tenkitçisine bir gece sehere kadar hizmet, belediye memurlarına temizlik, köprücülere dikkat, arabacılara uzak görürlük, ezilip vefat edenlere rahmet, yaralanıp bir tarafı kırılanlara afiyet duasıyla işe girişerek... "Tefecilerde insaf, peşin yüzde on faiz alan sarraflarda kuru lâf, tramvay ahırlarında arpa, saman, yulaf, "çalma" hakkında iki taraf için ahlâk, Dekadanlar ile Topatanlar arasında anlaşma çaresi, ekmekçi esnafı gibi esnaf, lokantacıların yemeklere türlü türlü yağ ve salça karıştırdıkları davasında yalan yoktur" der. Konuyu zaman zaman değiştirerek, başında sarık ile dilenciliğe kalkan edepsizleri Zaptiye Nazırlığı'na göndermek, Zincirlikuyu'dan ta Edirnekapı'ya kadar giden caddenin tamirini İkinci Belediye Dairesi'ne bırakmak için elimden geleni yaparım. Sanırım bu yazdıklarım, hiçbir zaman suçlu görülmeme sebep olamaz. Özellikle kimseye fark ettirmeden oruç yiyenleri ortaya koymak için bütün memurlara gösterdiğim ayırt etme ölçüsü, benim insanları suratlarından anlamakta ne kadar yaman olduğumu bildirdiğinden, yüzüme dik dik bakanların fikrini anlamakta zorluk çekmeyeceğim doğaldır.

Otuz Altıncı Mektup

Öncelikle görevimi yerine getireyim.

Ey yüce okuyucular,

Bayramınız mübarek olsun. Cenab-ı Hak İslâm ümmetini daima bir bayram saadeti içinde bulundursun, âmin.

Gelelim şimdi konuya:

Bayramda herkesin cebinde bulunur ya; benim inadına bulunmaz. Dün direktöre yazdım, aldırmadı. Akşama doğru kapıdan dokunaklı bir çehreyle girdim, çakmadı. Yavaş yavaş yanına sokuldum. Hemen bir iş buldu, yarım saat kadar başından savdı. Sonunda iş amana bindi. Konuşmaya giriştik.

– Aman Müdür Bey, yarın bayram!

– Ya!

– Evet.

– Öyleyse erken gel.

– Peki efendim, fakat...

– Fakatı falan yok. Sen yaşlı başlı adamsın. Namazı kılar, kurbanı keser, bir parça kavurma çiğner, trene biner gelirsin.

– Peki, ama ben daha kurban almadım.

– Allah! Allah! Al efendim.

– Param yok.

Müdür suratını astı, fena halde içini çekerek:

– Benim de.

– O zaman ben de kurban kesemem.

– Daha iyi ya! Öyleyse erken gelirsin.

– Evet, erken geleyim. Şu parayı verseniz de ben gece de burada kalsam olmaz mı?

– Param yok, demedim mi?

Döndüm “Cepte bir mecidiye, üç çeyrek, yüz on para var” mısraını okuya okuya eve geldim.

Şairlerden biri kurban bayramı yaklaşınca zenginlerden birine bir kasidecik yazarak:

Sana kurban olayım nerde benim kurbanım

demiş de evinin avlusu mandıraya[118] dönmüş. Ben o kadar yalvardım da bir uyuz keçi bile alamadım.

Acaba bayramda Kâğıthane’ye gidenler bulunur mu? Dördüncü günü de hıdrellez. Seyredin kuzu dolmalarını! Aman hıdrellez! Bizim cüce Hayati bile yeşilleniyor. Bu baharda bir parmak daha büyüdü. Başına bir kırmızı fes kondurmuş. Bakla tarlasındaki gelinciği andırıyor.

Dün ikindi vakti fena halde korktum. İspanya-Amerika savaşını okuyordum. Bir de bum! demesin mi? Kendimi Havana'da falan zannettim, fırladım, bu düşünceyi def ettikten sonra bizim *Sabah* yazarları aklıma geldi. Zavallı meslektaşlarım Matanzas bombardımanında ne yaptılar diye düşünürken Ajans Enternasyonalden telgrafnameleri aldım:

Matanzas, 19 Nisan

Sabah habercileri şehrin topa tutulduğu müddetçe uyumuşlardır.

Havana, 19 Nisan

Halk savaş haberlerini almak için sabah postasını şiddetle beklemektedir.

Givest, 18 Nisan

(Bu telgrafname biraz gecikmiştir.) Bu sabah bir dalgıç bölüğü denizaltısı buradan Küba'ya gitmiştir.

New York, 19 Nisan

Denizden kolayca kaçmak için Edison'un keşfettiği ayakkabılar Garibaldi ve Yunan gönüllüleriyle diğerleri taraflarından müthiş bir övgüye lâyık görülmüştür.

Otuz Yedinci Mektup

Çocukluk hatıralarına dair...

"Yeraltında babam bıyığı! Nedir o, bil?" diye küçükken dadınız veya komşu Habibe Molla'nın söylediği bilmeceyi halletmek için ne kadar zahmet çektiğinizi hatırlıyor musunuz? Eski kadınlar, çocukların zihinlerini bilemek için, bu gibi karışık şeylere başvururlardı. Ah! Şimdi, o kadınlar nerede? Hele, o zeki çocuklar ne oldular? O çocuklar ki bilmece söylenir söylenmez kaşını çatarak, parmaklarına bakarak, birdenbire:

– Pırasa! derler ve orada bulunanları mükemmel dehalarına hayran ederlerdi. Şimdi onların hepsi büyüdüler, bıyıklı, sakallı oldular, başka bilmecelerle uğraşıyorlar. Ah! Ah! İnsan, buna nasıl üzülmez? O zekâlar, söndü de fitili kalmamış lâmbaya döndü. Hele "Yeraltında kınalı"nın havuç, "Yer üstünde babam başı"nın lâhana, "Kapısını örttüm güm dedi, içeriye girdim bum dedi"nin hamam, "Masal masal matitas, kaynanamın başı tas, çukura düştü çıkamaz, pır pır eder uçamaz"ın pire, "Gidi gidiver, şu gidiyi

tutuver, ne tatlıca eti var, tutulmaya niyeti var"ın balık, "Ben giderim o gider, önümde tın tın eder"in sakal, "Yeraltında kazan kaynar"ın karınca, "Çat burada, çat kapı arkasında"nın süpürge, "Ne yerdedir ne gökte, cümle âlem içinde"nin ayna, "Sürdüm kustu, çektim küstü"nün kahve, "Bir küçücük fıçıcık, içindedir turşucuk"un limon olduğunu bilenler yaşça hayli ilerlediler. Haniya, yolda bir kadın ile bir erkek giderken, şehrin zabıtası çevirmiş de kadına sormuş ki:

– Bu yanındaki erkek kim?

Kadın almış:

– Canımın canı, canımın canparesi, yiğidin anası, kocamın kaynanası! demiş. Acaba o erkek kim imiş, gibi mutlaka bir sorulan soruya bir çırpıda:

– Kardeşidir! diyen, Keloğlan, Dev Anası, "Fesleğenci kızı, fesleğenci kızı! Fesleğen ekersin, fesleğen biçersin, fesleğenin yaprağı kaçtır?", "Bey oğlu, bey oğlu! Yazı yazarsın, kitap okursun, bizde Dekadan kaçtır?", "Anne, bulgur sıktı beni", "Kızdım anne, geleyim mi?", "Ayşe kız, balıkları n'ettin?" masallarını dinleyenler bile ihtiyarladılar.

Şimdiler Karagöz'de Bekrî Mustafa'dan[119] korkanlar, Büyük Müslim'de nara atıp Yalova Safası'ndan memnun olanlar, piyasada lâf atanlar, Kanlı Kavak'ta ağlayanlar romancı; Hamam Oyunu'nda terleyenler nezleli; Ferhat ile Şirin'i dinleyenler dağdeviren; Karagöz'ün Beyliği'nde tuvalet yapanlar şık; Bahçe Daveti'ne[120] gidenler Dekadan; Tavuk Pazarı'nda şair seyredenler Topatan olup Zuhurî Kolu'nda[121] tekerleme, Balık Pazarı'nda gözleme bekler haldeler. Hey gidi zaman, hey! Ne de çabuk geçti! Daha dün ceviz oynuyorduk:

Var bir zaman ki nâza peşîmân eder seni

Ben şimdi söylemem o zaman söylerim sana

Ajans Enternasyonal Tavuk Pazarı,[122] 13 Ocak

Meşhur Askılı Kahve'ye, aşağıdaki asılmış bulunmaktadır:

Bu havadis neredendir acaba?

Dekadanlar top atmışlar mı?

Pembe rüyaları seyretmek için

Kırmızı uykuya yatmışlar mı?

Sirkeci

Çalma meselesinden bıkıp usanan kalem sahipleri Naci'nin[123] ruhuna sığınarak:

Benimsemiş bizim üç beyti bir neşide-fürûş [124]

Onun cihana tebessüm gelir bu halinden

Benim mi yoksa değil mi tereddüdünde henüz

Demek ki yok haberi kendi intihalinden[125] demektedirler.

Otuz Sekizinci Mektup

Söz kıtlığında asmalar budayayım. Şu haber kıtlığında Şirket-i Hayriye idaresinin artık herkesçe bilinen yolsuzlukları devam etmemiş olsaydı zavallı haberciler ne yapacaklardı? Acaba İdare-i Mahsusa vapurlarına girip çıkarak haber anlayıp anlatmaya mı çalışacaklardı? Söylentilere bakılırsa yazı işleri bölümü bir kıt'a teşekkürname hazırlayıp şirket idaresine sunmuş ve kendileri için bir büyük sermaye olan ve aralıksız devam eden şu münasebetsizliğin sürüp gitmesini rica etmişler. Fakat idare üyeleri arasında kendini sözü dinlenen biri olarak gören kişi, meclis arkadaşlarını önemli bir girişime sevk etmekte olduğundan, ricaları kabul edilmeyecekmiş. Bu girişim, gazetede şirket aleyhine ne yazılırsa ve ne türlü yenilik istenirse aksinin gerekliliğine razı etmekten ibaretmiş. Hatta adı geçen üye bir yerde:

– Şirket inadından dönerse istifa ederim, diye yemin ederek vicdanının sesinden emin olduğunu beyan etmiştir. O halde emin olmalıdır ki şirket kendilerinin varlığından söz ettikleri yanlış düşüncede emin bir tavırla ısrar edemez. Hayırlı işlerde bile inat etmek kabul edilir değildir. Nerde kaldı ki Şirket-i Hayriye'de!

Pancar turşusuna dair…

Çarıkçı'da ters ayakkabı giymek suretiyle soluğu Mısırlıoğlu bağında alan ve orada pabucu eline verilen kişi meğer âşıkmış. Hem de kara sevdalıymış. Yanıyor, bayılıyor, onun için -ah o vefasız için- ölüyor, onun için çıldırıyormuş. Sıkıntılı halini anlatan fıkrayı gazetede görür görmez çakmış çakıştırmış, takmış takıştırmış. Göz bir yana, ağız bir yana pancar turşusuna dalmış… Mübarek de boyalı mıdır boyalı... Rekabet hissi de belâlı mıdır belâlı... Düşünmüş… O vefasızı hatırladıkça gönlünü ağlar zannetmiş… Yürümüş... Yürüdükçe yürümüş. Ama kendi de bitmiş… Kafa dönmüş, bu

dönüş sinirlerine dokunmuş… Midesi dönmeye başlamış… Bulanmış… Dertli başını bir duvara dayayarak kendini bırakmış. Ah! Ne güzel mehtap! Ne güzel aylı gece! Ayın hafif ışığı ortalığı parlak gölgelerle örtmüş… O hâlâ çıkarmakla meşgul... Bir de baksın ne? Ağzından kan boşanıyor. Ortalık kıpkırmızı... Derhal ölümün yaklaştığını işaret eden dizbağı çözülmesi, göz süzülmesi, el ayak büzülmesi, yürek üzülmesi gibi haller görünmüş. Bunun üzerine şiddetli bir korkuyla bağırarak:

– Adamlar! Bana yazık oldu... Gençliğime merhamet etmedi... Vefasız… İşte senin için hayatımı feda ediyorum. Ne olurdu ha, ne olurdu? Allah'ın kulu… Bak şu halime… Kan kusuyorum, kan! diyerek pancarın iri saplarını pıhtı, suyunu kan olarak görmüş ve oraya yığılıvermiş...

Taze Havadis

Büyükada'da kaldırım yapılmıyor diye *İkdam*'ın ve ondan naklen şehir mektubunun ortaya attığı şikâyetleri enine boyuna araştırarak, belirtilen adada bilmem ne senesinden ne senesine kadar elli bin arşın kaldırım yapıldığının defterler üzerinde kayıtlı olduğu ve bununla birlikte, *İkdam* gazetesi ve şehir mektubu fıkrasının yalanlanması için, birinin *Sabah*'ın Heybeliada'da bulunan habercisine işten atılma mektubu gönderdiği bildiriliyor.

Adada dil denilen yerde uzaktan uzağa el ve ayak vasıtasıyla haberleşen iki zattan biri:

"Daha sana söyleyeceklerim çok!" manasına gelen ve şahadet parmağının dudak önünden fırlama suretiyle beş on adet titremesinden sonra düz durmasından ibaret bulunan, ciğeri dikiliyormuş ıstırabını verirken yan taraftan birinin görünmüş ve zavallının şu tatlı sohbetinden dolayı parmağı ağzında büyük, gölgeli bir levha şeklinde kalmış olduğu, dün akşam işitilip bu sabah yayılan yerel haberlerdendir.

Otuz Dokuzuncu Mektup

Dert dinler misiniz? Dinlerseniz anlatayım: Meğer ben alâkalıymışım. Türkçesi, birine abayı yakmışım. Ama nasıl yakış? Fena; içim dışım cayır cayır yanıyor, gönlümde acı bir emel var, kalbim çarpıyor, beynim dönüyor, gözlerim ağlıyor. Bütün hayatım onun olsun, seviyorum vesselâm. Boşuna

Âşık Garip sazını alıp fırlamamış. Kerem'in Aslı uğrunda kül olduğunu görüp ibret alın.

Yanıyorum efendim. Âşıklık arabacılık değil. Bunda dizgin, gem, çul, yular falan yok. Alabildiğine gidiyor. Gece rüyada, gündüz hülyada! Onun darmadağın saçlarının rengiyle perişan oldum.

Belâya bakın ki son derece de kıskancım. İnsan sevdiğini mutlaka kıskanıyor. Fakat benimki de benden kurnaz. Aman! Of! Ah! Feryat! Figan! Ölüyorum. Aşkıyla ciğerim kebap oldu. Ben daha yanıyorum. Kâh bir şiir yazayım diyorum, durgun aklım mani oluyor; kâh mektup yazayım diye hevesleniyorum, kusurlu emelim bırakmıyor. Şimdi ben ne yapayım? Gizli dertlerimi cânânıma nasıl anlatayım? Çünkü işin farklı bir tarafı var. Dilberim benim alâkamdan haberdar değil. Acaba ne yapsam?

Herkesin bir yolu, her yolun bir yolcusu var; Kâğıthane'de arabasına mektup mu atsam? Hay hay! Pekiyi ama o mektubu nasıl yazayım?

"Ey Sevgili,

Ey her hareketi övülmeye değer olan dilber, ey cilvesiyle eşi benzeri olmayan! Nazlı bakışlarınız bu bahtsız, bu perişan âşığınızı deli ediyor. Yemin ederim ki sizi seviyorum. Sizden merhamet dileyen bir kulunuzum. Yüzünüzün güzelliğini seyredebilmek şerefine nail olduğum zaman kalbim ölüm derecesinde çarpıyor. Kapınızda köle, kul olayım. İltifatınız hayat verecektir. Cevabınızı bekliyorum, ruhum, meleğim."

Mektup şık, değil mi? Hele zarfı pek şık! Bir kuş ağzında bir mektup olduğu halde uçuyor. Cânânım bunu görür görmez:

Ey name sen ol mâhlikâdan mı gelirsin

Ey hüdhüd ümmid-i sabâdan mı gelirsin

diyerek açacak. Artık fırsat beklemeli. Hele arabası geçsin. Fakat bugün Kâğıthane'ye gelmemiş mi dersiniz? Gelmezse halim harap. Mektubu mutlaka vermeliyim. Aman! Durun! O... Evet... Ta kendisi. Allah! Titriyorum, gözlerim dönüyor, mektup nerede? Yan cebimde değil mi? Yok... Pardösüde de yok. Aman! Hele bulabildim. O da şimdi döner. Beyaz beygirli araba, ha geliyor. Lâkin piyasa da kalabalık. Nasıl atayım? Nasıl olacak? Hızla salıveririm. Of! Yüreğim çarpıyor! O siyah gözler de ne? Aman!

Ay! Ay! Bana bakıyor. Şimdi sırası geldi! Gerilip atayım. Yallah! Eyvah! Bizim mektup uçuyor. Havada uçurtma oldu. Rezalet! Bütün faytondakiler gördü! Bittim. O sebilci hafız tutmaya çalışıyor. Lânet olası kâğıt! Terliyorum, galiba kızarmışım. Hafız kâğıdı nereye götürüyor? Aksakallı bir efendiye. Arabacı, durma çek, artık gidelim.

Ne enayi, ne hımbılmışım! Kâğıt bu! Elbette uçar, içine bir çakıl taşı koymak hatırıma gelmedi, tu bana! Kadının yanında rezil oldum. Şimdi kim bilir ne derler? Ne diyecekler? Dekadan zampara.

Geçen gün bizim 5 numarada bu hali düşünürken birdenbire şaşırdım. Yukarıda makinelerin yanında oturmuştum. Aşağıdan bir ses. Kaptan çabuk ol. Aman! Makineler lâf söylüyor. Kulak verdim, böyle değilmiş. Kaptan çare bul, meğer buhar çoğalmış. Deliklerden fırlayacakmış. Bir de efendim, fıss! şır! diye bir ses çıkartmasın mı? İnsan yanılıp da biraz daha dursa buğu kebabı olacak.

Kırkıncı Mektup

Aşçıbaşı, memleketten henüz gelmiş olan amcasının oğlunu alarak, civardaki kıra güneşlenmeye çıkmış. Şöyle böyle gezinirlerken, çocuk tepeli birkaç kuş görmüş. Sevmiş, şaşalamış, sormuş:

– Bunlar nedir?

Aşçı dikkat etmiş. Fakat dikkatten ne çıkar? O da, ömrü boyunca böyle bir kuş görmemiş. Düşünmüş, düşünmüş, demiş ki:

– Bunlar onlardır!

Çocuk aldığı cevaptan hoşlanarak işi uzatmış. Yine sormuş:

– Ya başlarındaki ibibikler ne olacak?

Aşçıbaşı hazır cevaplığa alıştığı için birdenbire demiş ki:

– Bunlar onsuz olmaz!

İşte, ortada dönen lisan meselesinin bugünkü şekli. Arapça, Farsça bilmeyince Osmanlı lisanı yazılamazmış. Dahası varmış:

Yazı âlemi geniştir. At oynatabilmek için, ortak medenî dil olan Fransızca da öğrenilmeli imiş. Oldu dört. İki üç seneden beri bağıra bağıra sesi kısılanlarda anlatmaya hal kalmadı artık. Bir kere, anlamayanlar ortadan

çekilseler, uzlaşmak mümkün olabilir. Bizim için örnek tutulacak formül şundan ibarettir:

“Beşeriyetin engin bilgilerini içine alabilmek için, zihin ve ömür dardır, kısadır. İnsanları kendi dillerinden başka bir dile muhtaç olmaksızın bilgi edinmeye götürebilecek bir yol bulalım.”

Görüyorsunuz ya, musiki bahsi dinlenecek hale giriyor. Lâkin taraflar, her nedense yazdıklarıma itibar göstermediler. Gayda[126] meselesini anlayamadılarsa, o başka. Fizik bilgilerinin de tasdik eylediği üzere, herhangi bir ses çıkaran düdükler iki türlüdür. Bunların bir türlüsü dilli, öbür türlüsü dilsizdir. Dilli düdüklerin esası buğday sapından, çocukların söğüt dalından yaptıkları zırıltıdan tabaka tabaka yükselerek klârnetten zurnaya kadar erişip kalır. Dilsiz düdükler Uzun Çarşı oymalarından, oyuncakçı şişirmelerinden başlayarak çığırtma, kaval, nısfiye, beğenilen giriftten tutturarak neye kadar varır. Fakat bunlarda boğuma değer verilmez. Parmak hesabıyla ahenk tutulur. Tabiat bu ya! Dilli düdüklerden klârnette “Mandıra havası”nı, zurnada “Yandan gel”i; dilsiz düdüklerden de çığırtmada “Semaî koşması”nı, kavalda “Bahçelerde kızılcık”ı, nısfiye’de, tam perde üzerinden “Nar ağacı narsız olmaz / Gül ağacı gülsüz olmaz / Benim yârim bensiz olmaz / Şali şalvarı giy”i, müstahsende “Nazlı nazlı seker, seker of!”u, giriftte “Sendedir bîçare gönlüm, sendedir”i, neyde “Kaba rast”ı severim.

Bin kere yazıklar olsun! Çaycı Hacı Reşid ile Büyük İsmail’in Dekadan olduklarına yanıp yakılarak, sinem ahlarla, vahlarla dolup boşalmakta iken, bir de şirin edalı şair Kebapçızade Nida Bey’in bu meşhur mesleğe girdiğini duydum.

Bakın Terci-i Hayal-i Zümrüdîn-Fâm (Zümrüt Renkli Hayal Üzerine Terci)[127] adıyla yazmış olduğu şiir, bu söylentileri tasdik etmiyor mu?

Elinde pembe kalem zümrüdîn hayal ederim

Gözümde mâî siye bir lüne ve arjante

Yanımda bir küme evraat fıkri ogmante

Eder ve tab’-ı şegafdâra imtisal ederim

Yeşil hayal ederim pembe iktidarımla

Zemini, bahrı, semayı, mükevvenatı bütün

Ve diz növiyem epokta teferrüd etmek için

Nikât-ı bukalemun reng-i iştiharımla
Elimde pembe pülüm zümrüdîn hayal ederim
Gözümde ince yeşil tek lünetle sertaser
Yanımda bir yığın evrak-ı intihalâtı
Karıştırır dururum pembe iştigalâtı
Niçin, neden edelim terk söyle ey Yaver
Devam ederse bu hal Üsküdar'a dek giderim[128]

Kırk Birinci Mektup

Belediyeye dair...

Patlıcanlar morara morara kadife rengini aldı. Çenesine güvenen, sırtına küfesini takan sokakta:

– Kemer patlıcanlarım, diye bağırıyor... Doğrusu güzel sebzedir. Misafir ağırlar. Biraz hazmı zordur ama doyurur, bıktırmaz. Her şeye karışır, türlüye girer, dolma olur, şişe dizilir. Ezim ezim ezilir. İmambayıldı suretinde görünür. Fakat tavası dehşetlidir. Nerdeyse çıkar. Gündoğdusu onun ev yıkan rüzgârıdır. Ne de kolay yemektir. Biraz çalı çırpı, talaş, yonga[129] bakkaldan yüz dirhem yağ, sütçüden bir kâse yoğurt alındı mı, misk! Evde bir meşguliyet peyda olur. İki diş sarımsağa havan işlemeye başlar. Delikli kap sahanlıktan iner. Birer birer alaca biçim kesilip dilim dilim doğranır. Zehiri çıksın diye tuzlanır, bir kenara çekilir. Odunun kurusu ortaya konur, yanına ateş yerleştirilir. Gelsin yelpaze, kürek puf puf. Alev aldı mı tava üstüne boca zeytinyağı. Oh! Ne cızırtı! Yağ fıkırdar, daha yanmadı. Çıtırdar, biraz daha, hışırdar. Ha ha ha! Fakat odadaki toramandan vakit mi var? Yine ağlıyor.

– Hu! Sen ocağına bak. Ben oğlana mama vereyim. Derken bir feryat!

– A dostlar! Yetişin.

– Ne oldu?

– Yanıyoruz, tutuştuk.

– (Şangır) Komşular yanıyoruz.

– (Paldır) Dostlar tutuşuyoruz.

– (Küldür) Eyvahlar olsun!

– Su!

Yağma mı var? Kuyu tam on sekiz kulaç. Hem de mutfakta. Hangi kabadayı çekecek? Ta geçen seneden beri kurumundan durulmayan bacanın gözü dumanlanmış. Ateş püskürüyor, of dedikçe deliklerinden alev fırlıyor.

– Mahalleli!

– Komşular!

Kim kime? Yandakiler Sarıyer'e gitmiş! Üst baştakiler düğünde. Al perdeliler deniz kenarında. Kantarcınınkiler Çengelköy'de, köşedekiler hava değişikliğinde.

Vay vay! Kule görecek, işaret çekecek, köşklü gidecek, tulumbalar kalkacak, gelecek, su bulacak, hortumu takacak, basmaya başlayacak da yangın sönecek! Ha babam ha! Tehlikenin en büyüğü var. Hacı nine, o tınazlar gibi kadın şap diye sofanın ortasına yığılmış. Eyvahlar olsun! Diri diri yanacak. Hizmetçi samuru kucaklamış kaçıyor. Anası şaşırmış; oğlanın kundağını çözemiyor. Ortalığı duman bürüyor.

Çare yok, yanacak. Alev yandaki evin kaplamalarını yakıyor. Ha aldı! Bak bak! Kiremitlerin arasından duman çıkıyor. Sardı! Camların rengi bile döndü. Haydi! Koşuşuyorlar. Yarım saat sonra ortalık dümdüz. Kızgın bir virane tütüyor. Kâfir baca! Sallanır da yıkılmaz, ortada sipsivri kalmış. Tavaya bakın. Yangın bakırı derler ya, yamru yumru. Tuhaf adamlar da vardır. Durup durup söylenirler:

– Bir şeye acımadım! Bu taraftaki saçağın altında bir kırlangıç yuvası vardı. Galiba yavruları da yandı.

– Zavallı kedi! Tavan arasında kalmış. Bağıra bağıra gitti.

– Lâkin ne alev! Ev değil, kavmış.[130] Üzerinden geçen kuşlar kebap olup düştü...

– Neden çıkmış?

– Patlıcan tavası yapıyorlarmış. Yağ tutuşmuş.

– Söndürememişler mi?

– Kadın kısmı ateş görünce şaşırır.

– Fakat Sulu Manastırınkiler yetişmeyeydi, ta Yedikule'ye kadar dümdüz olacaktı.

– Halk, malûm ya, el arkada gezinir. Kimse bacanın kurumunu görmez. Öyle ya! Akşam dış kalpakçıya çıkıp da dayılık edecek değil ya! Acaba

belediye, ev sahiplerini veya kiracıları mecbur edemez mi? Memur yollayarak ocaklarını süpürtmeye zorlayamaz mı? Hay hay! Toplumun kurtuluşu adına hükümet her şeyi zorlar.

Taze Havadis

Monitör ve *Oryantal*, Sarıyer'de 'bey' unvanının çımacı[131] ve hamallardan renk alarak çoğunluk tarafından duyulmasına dayanarak, bundan sonra Beylerbeyi'nin Sarıyer, Sarıyer'in de Beylerbeyi olarak adlandırılması hakkında Pazarbaşı'nda bir dilekçe takdimine karar verildiğini yazıyor.

Bakırköy'de, Zeytinlik'te açılan yeni su deposunun üstündeki levha dikkate değer olmakla birlikte dizeleri aşağıdaki gibi sıralandı:

Bu su bir sudur ki görülmemiş
Kim içer ise yeni can olur
Gözü ferlenir beli doğrulur
Açılır yüzü, seçilir boyu
Kim içer ise iyi hazım eder
Söner ateşi durulur kanı
Başının ağırlığı def olur
İçi şenlenir düzelir huyu
Bu ne Göztepe, ne Karakulak
Ne Kayışdağı, ne de Taşdelen
Yenidir benim gibi ismi de,
Yakacık suyu, Yakacık suyu

İmza: Yeni Sucu

Kırk İkinci Mektup

Şu günlerde Galatasaray önünden tramvaya binip de Şişli'ye doğru gittiniz mi? Manzara pek komik! Araba Ağahamamı'nı geçer geçmez duruyor. Arabacıda bir telâş, kondüktör hayrette. Önünde kılavuz beygirleri, yularına yapışmış çekiyor. Şaştım, sebebini sordum. Meğer oradaki evlerden birinde hasta varmış, gürültü olmasın, araba patırtılarından rahatsız olarak incinmesin diye sokağa saman dökmüşler. Zavallı beygirler

eğilip bir lokma almadan geçmiyorlar. Artık sormayın, arabacı asılır, asılınca beygirler durur, bırakınca hayvanlar eğilir.

Hatırıma bizim Muhsin'in bir macerası geldi. Bir gün meşhur İştayn'dan bir kat elbise alır, perukâr Istamat'a uğrar, tuvaletini yapar, bastona dayana dayana Galata'ya geçer. Karaköy'de tramvayların durduğu yerde arkadaşlarından biriyle konuşurken bir şeyin kolunu kemirmekte olduğunu hisseder. Bir de bakar ki, iri bir ağız elbisesini yiyecek. Hemen kendini karşı kaldırıma atar. Meğer tramvay beygiri açlıktan bizimkinin İştayn'dan aldığı ottan yapılma elbisesinin kokusunu almış!

Aman, Şişli'de Binbirçiçek denilen bir gazino var. İçinde alaturka çalgı çalıyor. Fakat ne binbir çiçek! Nergis, şebboy; ondan başka bir şey yok. Yalnız akşama doğru Beyoğlu'nun, Galata'nın nadir çiçeklerinden bazıları düşüyor. Artık yeşilliği seyredin. Bülbülderesi'nden demet demet gül, Tatavla'dan sümbül, Yenişehir'den menekşe, Çiçekçi sokağından karanfil, Venedik sokağından lâle, Derviş sokağından mine, Timoni sokağından kamelya, Fıçıcı'dan sarmaşık, Kalyoncukulluğu'ndan yasemin, Feriköy'den top salata, Kemeraltı'ndan yediveren, Doğruyol'dan gündüzsefası, Kuledibi'nden yapışkan, Arnavutköy'den gecesefası, Dolapderesi'nden hindiba, Samatya'dan papatya, Yedikule'den marul, Papasköprüsü'nden manolya, Binardi sokağından ortanca, Taksim'den salkım, Boyacıköy'den zambak… Fakat kokularından insanın burnu düşer.

İnsanlar her şeyden ibret almasını bilmelidirler. Geçen gün bizim meşhur Demir Efendi'yle gerçekleştirdiğimiz söyleşide yeni bir hikmete rastladım. Adı geçen Hekim, nasihat ettiği esnada:

– Ben insanlığı eşek sıpasından öğrendim, dedi.

Birdenbire şaşırdım. İzah ederek dedi ki:

– Bir gün bir çingene, bir sıpanın yularından tutup hayvanı gazinonun önüne getirdi. Bize bu sıpanın bir hüneri var, şimdi gözlerini bağlayacağım, içinizden biri on para versin, bu hayvan o adamı bulacaktır, dedi. Dediği gibi, hayvan gözleri bağlı olduğu halde para veren adamı buldu. Şimdi insan böyle bir hayvanı terbiye ederse ben neden terbiye olmayayım dedim, çalıştım. (Demir Efendi okuyup yazmamakta fevkalâde bir kabiliyete sahiptir.)

Ajans Enternasyonal Atpazarı, 2 Mayıs

İspanyalılar boğa dövüştürürlerken “Kahrolsun Amerika!” diye bağırmışlardır. Hayvanlar bu gürültüden ürkerek ahali üzerine hücum etmiş ve ortalığı darmadağın eylemiştir.

Bordo

Kıyıya düşen bir fok balığı, Amerika yunuslarının, uskumrunun Fransızca ismini (maquereau) duyar duymaz rezaleti men etmek amacıyla hepsini mahvetmeye karar verdiklerini bildirmiştir.

Washington

Miss Viliyes Adams’ın kumandasında bulunan kadın alayında bir onbaşı bir oğlan doğurmuştur. Çocuk; “Mister in the Way” yani, “Yoldaki Adam” adını almıştır.

Kırk Üçüncü Mektup

Kurtarma

Evvelki gün Edirne Kapısı’ndan Zincirlikuyu semtine doğru funda yüklü, pupa kulak, kısık kuyruk sefere çıkmış olan bir merkep; her nasılsa orta çamurlarına kapılmış ve boğulmasına ramak kalmış iken, yardım isteyen anırışlarına ve komşuların feryadına yetişen kimseler tarafından güç hal ile kurtarılmıştır. Denildiğine göre, köşedeki bakkal dizlerine kadar batmıştır.

Denizde İftar

Akşamüstü, saat on biri çeyrek geçe Köprü’den hareket eden ‘tonton’ müşterilerinin Selimiye Kışlası önlerinde iftara yetiştiklerini muhabirimiz yazıyor.

İhtar

Sırma gibi süpürgemin ince teli: Bum!

Hiç toz koymaz süpürür her yeri: Bum!

Süpürgeleri satarsam şimdi: Bum!

Döner gider evime rahat ederim: Bum!

Hasır süpürgesi

Hasır süpürgesi

Hasır süpürgem var

Hasır süpürgem var

kantosundaki 'Bum!'ların Topatanlar tarafından Dekadanlar'a birer ölüm çukuru açmak üzere bulunmuş ve icat edilmiş olduğu rivayeti kulağımıza geldi, yalanlamakta acele eyleriz.

Sosyoloji

Hizmet[132] gazetesinde yazılı bulunan Sosyoloji makalesinin *Larousse*'tan ve *La Grand Ansiklopedisi*'nden alınma olmayıp Spinoza'dan[133] aşırıldığı hakkındaki rivayeti *Ahenk*'in Şehir Mektupçusu reddederek bunun karmakarışık bir mahsul ve üstelik araştırma ve incelemeden çok uzak olduğunu bildiriyor. Zihni karışık ve uzağı gören kimselere tavsiyesi yerinde olur.

Güneş

Sokak ve çarşılarda yer yer dikkatimizi çeken çamur ve su birikintileri ile başka süprüntülerin birleşmelerinden dolayı araba tekerlerinden, beygir ayaklarından, iri kunduralardan, sürçme ve türlü türlü düzensiz hareketler sebebiyle fırlayan zifoslardan bezmiş ve lekelenmiş olan halkın; "Ver Allah'ım ver, bir kızgın güneş" mısraı ile bir ağızdan türkü çağırdıkları işitilmiştir.

Kırk Dördüncü Mektup

Eyvah! Beni görenler; "Vah! Vah! Şehir Mektupçusuna pek yazık oldu" diyorlar. Hem o kadar hüzünlü ve o kadar acıyarak yazık oldu diyorlar ki herkes tarafından bilinen dayanıklılığım ağır basmasa hüngür hüngür ağlayacağım geliyor. Adeta garipsiyorum, yüksünecek gibi göğüs geçiriyorum, içimden kabara kabara bir ah yükseliyor, dudaklarımı yaka yaka ağzımdan fırlayıp şu sıkıntılı gökyüzüne doğru yükseliyor. Gözlerim çok ağlamaktan bozulan, kapaklarının kenarı kızaran, mosmor bir kader halkasıyla kuşatılan, akı lekeli lekeli kanlı çizgilerle bulanık duran gözlere dönüyor. Tuhaf bir şaşılık ortaya çıkarak hem önümü, hem karşımdakini, hem de sol tarafa düşen eşyayı bir anda görüyorum. Kaşlarımın uçları, eğiminden kurtularak ok gibi kalkıyor, bana öyle geliyor ki burun deliklerim de şişiyor. Alt dudağım iki milimetre kadar uzayarak üst dudağımın bıyıkla kapanık tarafına uzanıyor. Acı bir yutkunma gırtlağımı

aşağı yukarı ediyor. Kesik bir öksürük kuvvetli bir hıçkırıkla birleşerek mide, bağırsak, ciğer, böbrek, dalak, içyağı, safra torbası yerinden ayrılıp; daha ne varsa birer kere hoplayıp yine yerli yerine oturuyor. Kalbim, ah! Bin belâdan arta kalan kalbim o derece şiddetli vuruyor ki zayıflık ve güçsüzlükten Bağdadî bölmelerine dönen zavallı göğsümün altında birinin çekiç vurduğuna ihtimal veriyorum. O anda soğuk bir ter, yaprak yaprak açılan, bir ürpermeyle beraber belimin ortasından sızarak yanaklarımdan yukarıya doğru gidiyor, kıl ve saçların dikilmesinden dolayı bir hışırtı duyar gibi oluyorum. Dizlerim titriyor, bacaklarıma ince buzlu suya batırılıp epeyce sıkılmış bir tülbent sarılıyor zannediyorum. Avucumun içindeki parlak su damlacıkları, ince bir kanal gibi, hafif derince çiziklerden koluma doğru toplanıyor, otuz yediyle otuz dokuz arasında -humma hastalarında görülene denk- bir ateş ayalarımı cayır cayır yakıyor.

Eyvah! Görenler bana boşuna “Mektupçuya pek yazık oldu” demiyorlar. Ben hepsini hissediyorum. Bu bozulma durumunun beni gittikçe mahvedeceğini anlıyorum. Zira beynimde nice zamandan beridir öten beyhude arzuların vızıltısı, artık ses vermez oldu. Kulağımda o günden itibaren çınlayan ümidimin dehşetli sedası, aksede ede dağıldı gitti. Gözlerimin önünde dönen takatsiz heveslerimin hayalleri, söne söne görünmemeye başladı. Ağzımın tadı, gönlümü acıtan korkuyla mahvolarak bir şeyden lezzet alamamak gibi derde tutuldum. Şimdi ne yapayım?

Direktör Şirket-i Hayriye ile uğraşa uğraşa hayrı dokunacak bir yerini bırakmadı, hepsini benden bildiler. İdare-i Mahsusa’ya dokundu, benim teşvik ettiğim rivayet olundu. Tramvaylara takıldı, “Çekemediği için, Mektupçu’yu aleyhimize sürdü” dediler. Trenlere yetişti, “Mutlaka Mektupçu’nun hızıyladır” süsünü verdiler. Sakalara[134] sataştı, yine benim için “Sulandı” söylentisini yaydılar. Tuhafiyecilere ilişti, “Mektupçunun zevzekliği tuttu, eğleniyor” dedikodusu dilden dile gezdi. Hatta adada Yorgoli’ye kadar yayıldı. Tünel idaresiyle altüst oldu. Her taraftan bana beddua. “Yerin dibine girsin” diye eller açıldı. Sarraflar, ah sarraflar! Asıl yandığım bu!

Direktöre hâlâ kırgınım; zerre kadar itibarım kalmadı. Hekimler, eczacılar, operatör ve cerrahlar, sülükçü, tımarcı, hademe, bakkal, kasap velhâsıl bütün esnaf benden yüz çevirdi. Gerçi sevenler de var. Lâkin neye yarar? Benim huyum değişti. Onun için ben de mesleğimi değiştirip artık herkesi

methetmeye başlayacağım. Bütün muhabirlerin getirdiği söylentileri bir tarafa bırakarak, güzelliklerle alâkalı olan parçaları önemseyip yazacağım. İnsan sadece dedikoduyla değil, biraz da bilgi ile donanmalıdır.

Kırk Beşinci Mektup

Çalgı'da Bir Gece

Beyazıt'ta teravihi kılıp mahyacının havadaki iplere sıra sıra dizdiği üç çifte piyadeyi[135] seyrettikten sonra nazlı nazlı, salına salına Direklerarası'na seğirttiğiniz var mı? Ne o? Koca meydanda geçecek yol bulamadınız mı? Buranın her tarafı çamur değil ya. Biraz da yandan gelin. Bizim memlekette serpintiyi, zifosu, dam aktarmasını, oluk damlasını, duvar yaşlığını, kundura pastırasını hesap eden sokağa çıkamaz. Gelin, gelin. Kâğıtçılar kaldırımına çıkın. Burada olsa olsa dükkân altlarına, bodrumlara düşüp bacağınız kırılır, incinir. Şemsiyeniz takılıp çıt diye gaflet eseri dayanıklılığı kırılıverir. Ya, Köprü'den geçseniz ne yapacaksınız? Burada bari denize düşmek korkusu yok. Hele biraz daha yürüyün, parke kaldırım, Vezneciler Hamamı. Ay! Yeniçeriler, dayılar hâlâ ayakta. Vay! Fonografçı dükkânı. Gelsin Yakomi'nin bası, allının allısı. Ayvaz'la Nısfışeb'in söyleşmesi, Afet'in kantosu, Vasil'in taksimi, nüktedan Muhsin'in hicazkâr kürdîsi.

Muhallebiciler de artık çok oluyor. Söyleyin, Baba Yaver'e bir tabak tavukgöğsü versinler! Vah, vah! Başı sarılı, benzi uçuk, ağlamış çehreli bir kişi var. Bunlar ne duruyorlar? Anladım. Hamdi Bey'in eczanesi. Aman! Bu geçen ne biçimsiz herif! Pazar kayığı gibi ayağıyla az kaldı çiğneyecekti... Of, omuz başım! Al, bir kakma daha! Canım bu arabalarla halimiz ne olacak? Caddeyi kapamışlar. Ooo! Oo! Hayalî Kâtip Salih! "Sahte Sakal" oynuyor. Matmazel Kâğıt Amelya bir perde, Matmazel Devederisi iki perde kanto söyleyecekmiş. Haydi! Bir sürü insan! Çare yok, arasına katılacaksınız!

Osmanlı Tiyatrosu, "Sefih Tahsildar"ı oynayacak. İşitiyor musunuz? Amerika'dan deniz canavarı gelmiş. Hem canlı, hem sağ imiş. Ah! Sahne-i Âlem, Handehane[136] ile karşı karşıya. Bir tarafında Mösyö Pati! Her taraf çaycı! "Buyurun beyim! Buyurun efendim!" naraları, iskemle takırtıları ile beraber hava boşluğuna uçuyor. Kel Hasan ne kadar şık olmuş! Saçlarını dökmüş, kapının önünde duruyor. Galiba "Firaklı Nameler"i okuyacak!

Oturmaz mısınız? Hacı Reşid-i Bî-nevâ'yı bırakıp nereye gidiyorsunuz? Çalgıya mı? Diyorlar ki: Musikimize ait bütün nağmeler buraya birikmiş. Fakat ne kadar kalabalık! Çıkarın çantaları. Kapının yanındaki bankalara üçlükleri teslim edin. Alın markaları. İleriye! İleriye! Oh! Hele yer bulabildiniz. Musiki üstatlarımız istedikleri kadar iddia etsinler. Herkes bir telden çalıyor. İşte, saz takımı. Kemanî Memduh: Zayıf, sivri koz fes, tütün dumanından gözleri ağrımış da siyah gözlük takmış. Enli kaytan bıyık, yağızın açığı ince gerdan, güleç yüz.

İşte Boğos: Kondurma fes, yarım alabros saçlar, o da esmer, kalın dudak, okurken ağzı sulanır gibi pek iştihalı. Acaba yanındaki kim? Ay Karakaş imiş! Altı üstü bir fes, kâküllerini dökmüş, az sakallı, gözleri fırıl fırıl. Şimdi kanuncumuza bir harf atacak, defteri önünde. Sağlam alışveriş ister. Şemsi Efendi "Perde anlatacağım" diye tıngırdıyor. Fakat kim dinler? Udî Selim, hâlâ falso nevâda. Zır zır Seatik'i sormayın. Gözleri kapalı. Sabırlı, tahammüllü, ne olacak diye düşünceli. Ahmet Bey'i unutmayayım diye, sol kulağına yakı yapıştırmış. Memonun dördüncü beytiyle şarkıya başlamaya hazırlanıyor. Yahu, ne kıyafet! Dört yüz fesin dört yüzü de ayrı. Paltolu, ceketli, lâtalı, cübbeli, sakallı, bıyıklı, beyaz, habeş, esmer, zenci, çopur, bodur, şemsiyeli, bastonlu... Hepsinden birer, ikişer numune var.

Bakın şu derya gönüllü adama, hem oynuyor, hem dinliyor. Yanındaki esnemek üzere ağzını açmış. Garsonun biri bin paraya. Havagazları, salkım söğüt fanuslar içinde dumandan halelenmiş. Derin bir gürültü kıraathanenin duvarlarına vurduktan sonra ön, arka kapılardan fırlıyor. Artık dinleyin, size bir rast faslı. Deve katarı gider gibi pes bir inleyiş. Beş taş oynar gibi köşeden köşeye kaçar bir iki çarpma. Tavlada kapı alır gibi bir durak, bilardoda sür dösu, yani üç topun tokuşması denilen tarzda kayma bir taksim, alaca kumaşı andırır bir ara nağmesi! Dinleyene ne mutlu.

Herkes küme küme olmuş. Musiki bahsi öne sürülmüş. Aristo'nun damından, Beyazıt hamamından, gözlük camından, ötekinin hıramından, Dede Efendi'nin hüzzamından, birinin Sahne-i Âlem'e sık sık devamından, hâlâ yılbaşı akşamından, önümüzdeki Şeker Bayramı'ndan, aşkın keder ve gamından, Dekadanların "saat-ı semen-fâm"ından,[137] Topatanlar'ın badem gözlerinden, tontonların durup dinlenmez çarkından, Köprü'nün gürültülü son vapur zamanından tutturarak *İzmir* gazetesinin terbiye dışı muhabirini, Abdürrezzak'ımızın üzücü ölüm haberini, Osmanlı Tiyatrosu'nun içerisini,

Sahne-i Âlem’in maymununu, “Et-tekrar ü ahsen…” dedikleri üzere, yine Kadıköy tontonunu, on bir numaranın dümeni kırılarak Haydarpaşa’ya uğrayayım derken saat ikide güç hal ile Kadıköy’e düşebildiği bahanesini de katarak konuşuyorlar.

1 Beyoğlu’nda bir restoran.
2 Beyoğlu’nda bir tuhafiye dükkânı.
3 Adı geçen şahıslar Ahmet Rasim’in yazılarında sıkça kullandığı iki kahramandır.
4 Sesleri yazıp söyleyen alet, gramofonun ilk şekli.
5 Burada kastedilen ezan saatidir. Bu saat ölçümüne göre, güneşin batışında saat 12’yi yani akşam ezanı vaktini gösterir.
6 Bir mısrada, beyitte, cümlede, şiirde, parçada, sözde gizlenen anlam, çağrışımlar yaptıran sanatlı söz, deyiş.
7 İstanbul’a yakın, bugün bir ilçe teşkil eden dört ada: Büyükada, Heybeli, Kınalı, Burgaz
8 1850 – 1944 yılları arasında, İstanbul Şehir Hatları’nın bazı kesimlerinde vapur işleten bir Türk anonim ortaklığı.
9 İstanbul’da bugünkü Vatan Caddesi ile Surlar ve Malta arasına düşen bir semt. Ahmet Rasim’in anlattığı zamanda, orada bir koru vardı; yanından dere geçerdi, çayırlıkta koç güreşleri ve başka şenlikler yapılırdı.
10 Ses tertibatı, işitme düzeni.
11 Bir dönem, Beyoğlu’nun en meşhur ve en lüks otellerinden biri.
12 Bir dönem, Beyoğlu’nun en meşhur ve en lüks otellerinden biri.
13 Beyoğlu restoranlarından biri.
14 Beyoğlu gazinolarından biri.
15 Haliç’in ucundaki kıyının kuzeydoğusunu kaplayan Kâğıthane semtine, Lâle Devri’nde verilen ad.
16 Boğaz’ın Anadolu kıyısındaki Küçüksu’nun arkasında, deresi, çayırlığı ve buralarda yapılan eğlenceleri ile ünlü bir gezinti yeri.
17 Burada “baş belâsı” anlamında kullanılmıştır.
18 Ahmet Rasim’in yazılarında sıkça kullandığı bir kahraman.
19 Doku ve organların vazifelerini ve bu görevlerin nasıl yapıldığını inceleyen bilim dalı.
20 Frenk tarzında olan, Fransız usulü.
21 Alman tarzında olan, Alman usulü.
22 Rus tarzında olan, Rus usulü.
23 Demir yolu katarı, tren.
24 Burada şebeke suları kastediliyor.
25 Türk usulü.
26 Güzel koku veya iğne, iplik gibi şeylerin satıldığı yer.
27 Arap alfabesindeki ‘nun’ harfine dair bir kaside.
28 Kırk; kırk gün devam eden kara kış.
29 Erbainden sonra gelen elli günlük kış.
30 Erbainden sonra gelen altmış günlük kış.
31 Banyodan sonra kullanılan havlu benzeri kumaş.
32 Buharla işleyen makinelerin kazanında birikip makineyi işleten buğu, buhar.
33 Vücudun bazı yerlerinde su toplanması hastalığı.
34 Boğaziçi’nde birbirilerine karşı kıyılardan bakan Rumeli ve Anadolu hisarları.
35 Kadıköy tarafının, Marmara kıyısı boyunca uzanan başlıca semtleri.
36 “Sağlığı korumak, deniz hamamlarında yıkanmakla olur.”

37 Arap harfleriyle oluşturulan bir yazı türü.
38 Divandan çıkan notların yazıldığı bir çeşit yazı.
39 Arap harfleriyle oluşturulan bir yazı türü.
40 Arap harfleriyle oluşturulan bir yazı türü.
41 Oruca başlama zamanı.
42 Su taşıyan ve satan kimse.
43 Camilerde iş gören kimse. Cami hademesi.
44 Cennette bir çeşme veya ırmak. Tatlı, lâtif, leziz su.
45 1895'ten itibaren Baba Tahir'in çıkardığı, tanınmış bir gazete. Uzun bir süre haftalık, bir aralık da günlük olarak çıkmıştır. A. Rasim, "Şehir Mektupları" yazılarının çoğunu, ilkin bu gazetede yayınlamıştır.
46 İstanbul'da Şişli ilçesinden Boğaziçi'ne inen yol üzerinde bir gezinti ve dinlenme yeri.
47 Turunçgillerden bir meyve olan bergamotun renginde; sarımsı pembe.
48 Koyu kahverengiye çalan bir renk.
49 Bisiklet.
50 "Sağa dön" anlamına gelen denizcilik ve trafik terimi.
51 Allah'ın yeri geniştir
52 Argoda hafifçe yaralanmak.
53 Büyük konaklarda kadın ve erkeklere ayrılan yerler
54 Mutfak ve yemek hizmeti gören uşak.
55 Eskiden misafirlere ibrikle su döken kimse.
56 Büyük bir binaya ek ve gerekli olan küçük binalar.
57 At uşağı.
58 Dadı.
59 Cariye.
60 Dört tekerlekli el arabası.
61 Tek atlı, üstü kapalı, dört tekerlekli, yanları açık araba.
62 Tek atlı, iki tekerlekli, oturulacak yerleri yanlarda olan araba.
63 Her tarafı kapalı, dört tekerlekli ve iki yanda pencereleri olan araba.
64 Çift körüklü, dört tekerlekli, büyük araba.
65 Alaca benekli.
66 Eskiden, kadınların giydikleri ve ferace adı verilen manto ile beraber başlarına örttükleri tül. Yalnız gözleri açıkta bırakan bu tülün uçları, boyna dolanırdı.
67 Eskiden, kadınların yazlık mantolarına verilen isim. Yeldirme ile yaşmak kullanılmaz, başörtüsü kullanılırdı.
68 Ayakkabı çivisi, kabara.
69 Eskiden kullanılan bir ağırlık ölçüsü.
70 Eski edebiyat anlamına gelen bu terkip, Tanzimat öncesi edebiyat için kullanılmıştır.
71 Yeni Edebiyat anlamına olan bu terkip, sonradan Servet-i Fünûncuların sıfatı olmuştur.
72 Vesikalı dergi anlamındadır.
73 Devletçe posta idaresinin kurulmasından evvel mektup ve emanet götürüp getiren kimseler.
74 Gemilerin güvertesini çepçevre saran parmaklık.
75 "Tam yol!" anlamında kullanılan denizcilik terimi.
76 O zaman İstanbul Şehir Hatlarının bir kısmı ile bazı memleket sularında vapur işleten şirket.
77 "Bey" (kiryel) ve "buyurun" (oriste) anlamlarına gelen Rumca hitaplar.
78 Düzelti memuru.
79 "Cahil, makama ereceğim hevesiyle telâşlıymış gibi görünür."
80 Odun.

81 Yeşile çalan mavi.
82 Beyaz-pembe-sarımtırak bir süs bitkisi.
83 Dalga dalga renkli.
84 Mora yakın kırmızı.
85 Morumsu renkte üstlük.
86 “Ben bu ateş ile mezara girersem, ıstırap anımın şulesinden cehennemin tutuşacağını biliyorum.”
87 Önce varlıklı olup sonradan düşkünleşen kimselerden, yokluktan karakış ortasında yazlık elbise giyenler. Zurafa; Zarif’in çoğulu.
88 Birden fazla sessiz harfin benzeşmesiyle yapılan zengin (tunç) kafiye. A. Rasim burada, o zaman moda olan kafiye tartışmalarına katılıyor ve “Kafiye göz içindir” diye Yenilerle eğleniyor.
89 O zaman İstanbul şehir hatlarının bir kısmı ile bazı memleket sularında vapur işleten bir şirket.
90 Büyükdere ve Sarıyer sırtlarında Çırçır suyu, Hünkâr suyu, Fıstık suyu vb.
91 Hayvanların sırt kemiklerinden alınan et.
92 Büyükdere’den gidilen ve Belgrat Ormanı yakınlarına düşen barajlar.
93 Türk musikisinde bir makam.
94 Birbirine bağlı iki küçük dümbelekten meydana gelen çalgı.
95 Kolu çevrilmek suretiyle çalınan müzik sandığı.
96 Burada kastedilen ezan saatidir. Bu saat ölçümüne göre, güneşin batışında saat 12’yi yani akşam ezanı vaktini gösterir.
97 1855-1913 yılları arasında yaşamış Ermeni asıllı Türk besteci.
98 1920’de ölen, Yahudi asıllı meşhur fasıl hanendesi.
99 Servet-i Fünûncular’a Ahmet Mithat tarafından takılıp onların bütün muhaliflerince de benimsenen ve alay konusu olan bu isim, aslında Fransız edebiyatında sembolistleri kötülemek için kullanılmıştır.
100 Bir çeşit küçük keman.
101 Tambur şeklinde kısa saplı saz.
102 Edebî bir sanat.
103 Kelimenin asıl manasıyla mecazî manası arasında benzerlik olmasından başka bir alâka bulunmasıyla meydana gelen mecaz.
104 Sultan Abdülmecid zamanında, 1840’ta basılmış 20 kuruş değerinde gümüş para.
105 Nohut rengi, açık kahverengi.
106 Burada mor kelimesinin Arap alfabesiyle yazılışı kastedilmektedir.
107 Dakikada birkaç kılığa giren bir vantrlog.
108 Paul Bourget (1852-1935): Derin tahlilleri, ruh incelemeleri ile tanınmış ünlü Fransız romancı. Servet-i Fünûn’un çok benimsediği ustalardandır. İdylle Tragique: Acıklı kır türküleri.
109 Buradaki anlamı, hile ve oyun.
110 Cidal, kavga, patırtı.
111 Fransız profesörü ve tenkitçisi.
112 Eski zamanda kadınların başlarına giydikleri süslü takke.
113 Birçok manaya gelebilen söz.
114 “Beklemek ateşten daha şiddetlidir.”
115 Devrin en tanınmış Karagözcüsü.
116 Büyük bir Ortaoyunu sanatçısı.
117 *İkdam, Tarik, Tercüman* ve *Sabah*, o zaman çıkan başlıca gazetelerdir.
118 Süt ve süt ürünlerini elde edildiği, süt veren hayvanların barındığı yer.
119 Karagöz tiplerinden biri.
120 Yalova Sefası, Kanlı Kavak, Hamam Oyunu, Ferhat ile Şirin, Karagöz’ün Beyliği, Bahçe Daveti, Bekrî Mustafa vs. hayal oyuncularının, Karagözcülerin repertuarında en çok geçen ünlü fasıllar ve

Karagöz oyunlarıdır.

121 Çok eskiden beri tanınmış Ortaoyunu kollarından biridir. 1850 yıllarından sonra, doğrudan Ortaoyunu manasında kullanılmıştır.

122 Çemberlitaş yakınında bir yer.

123 Tanzimat devrinin tanınmış şair ve yazarlarından.

124 Şairlik taslayan.

125 Başkasının yazısını kendisinin gibi göstermek.

126 Zurnaya benzeyen tulumlu bir müzik aleti.

127 Terci: Divan Edebiyatı nazım şekillerinden biri.

128 Manzumeyi bugünkü dile çevirirsek:

"Elimde pembe kalem, zümrüdümsü hayaller kurarım. Gözümde mavi siyah bir gözlük ve gümüş kaplama sapı. Yanımda bir küme kâğıt, fikri geliştirir ve ben çılgınca âşık tabiatıma uyarak, karayı, denizi, semayı, bütün kâinatı pembe iktidarımla yeşil hayal ederim. Ve bukalemun renkli nüktelerimin kazandırdığı şöhretle on dokuzuncu asırda kimseye benzemeden sivrilmek için, elimde pembe kalem, zümrüdümsü hayaller kurarım.

Gözümde ince, yeşil, tek gözlükle baştanbaşa, yanımdaki bir yığın intihal evrakını karıştırır dururum... Pembe uğraşmaları niçin, neden edelim terk, söyle ey Yaver (Baba Yaver)? Devam ederse bu hal, Üsküdar'a dek giderim.

129Odun parçası.

130 Kibrit.

131 Vapurda ve iskelede çımayı atıp tutmak vazifesiyle görevli tayfa.

132 1885'ten sonra İzmir'de çıkan ve Halid Ziya Uşaklıgil'in ilk yazılarını yayınladığı gazete.

133 Musevî asıllı, Hollandalı bir filozof. "Tanrı ile kâinat aynı şeydir" diyen Spinoza, Türk-İslâm tasavvufundaki Vahdet-i Vücûd görüşlerini andıran fikirler ileri sürmüştür.

134 Sucu.

135 Üç çift kürekle giden hafif bir kayık çeşidi.

136 Abdürrezzak'ın Şehzadebaşı'ndaki tiyatrosu.

137 "Yasemin renkli saatler", Cenab Şahabeddin'in kullandığı bir terkiptir.

Kırk Altıncı Mektup

Vay efendim vay! Yeni Cami’den Köprü’ye onluğu toka edinceye kadar insanda ne kafa kalıyor, ne beyin. Bu satıcılarla ne yapacağız? Herifler kulak belâsı, baş ağrısı, avazı çıktığı kadar bağırıyor.

– Haydi biş, haydi biş!

– Karı da biş, buzu da biş,

Bahçelerde bal kabak

Getirdim tabak tabak

İnanmazsan ye de bak

On paraya bir tabak

– Buyurun gözüm!.

– Buzzz....

– Buz!!.. Otuz iki dişine güvenen...

– Buz deryası...

– *İkdam, Sabah, Malûmat...*

– Efendi! Efendi! Bir kuruş daha...

– Destur!

Bu sesler birbiri ardınca aksediyor, bir kıyamet. Araba, tramvay, hamal, beygir, küfe, sepet, demet, bohça, omuz başı, baston ucu, şemsiye kenarı, bütün bu görünür kaza oralarda dönüp dolaşıyor.

Yolda yürümeyi bilmek de hüner! Alık alık yürüyenlere kızmamak mümkün mü? Ya birinin ayağına basar, sürçer, düşer, birikmiş sulara dalar, ortalığı zifoslar. Hele elinde şemsiye veya baston varsa iş dehşetlenir, ellerini arkaya çevirir onu da kuyruk gibi sallar.

Bir kere Eminönü’nü düşünün, kalabalığı göz önüne alın ve arabacıların kırbaçlarını hatırlayın, insan mutlaka dehşet içinde kalır. Ya o muhacir arabaları? Allah esirgesin, işin en rezalet olan ciheti bizim sokak köpeklerinin yaya kaldırımlarına serilmeleridir. Geçebilirsen geç! Uyandırmaya cesaret edebilirsen uyandır! Ben, uyku sersemliğinden ‘Hart!’ diye kapacağından korktuğum için bir kavis çevirerek geçerim!

Şehrimizde her yerin bir şöhreti vardır. Meselâ Beyazıt'ın tozu, Unkapanı'nın çamuru, Eminönü'nün lokantaları. Efendim, bu üç yerden geçebilirseniz geçin. Rüzgâr 'Puf!' dedi mi Unkapanı'nın çamuru kabarır, sabah oldu mu Eminönü lokantacıları dizilirler, gözünüz gözüne ilişmesin, maazallah! Kaç bin buyurun! Bereket versin, herifler gözlerine kestiremiyorlar, yoksa insanı yaka paça tutup içeriye sokacaklar! Zannederim ki artık bu arsızlığa son verilmesinin zamanı geldi.

Galiba yine bize uyku haram olacak! Sivrisinek, tahta biti geliyor, pireler dizlikleri çekmiş, tatarcıklar uyanıyor, karasinekler büyüyor. Dün sabah bir feryatla uyandım. Saat dokuz, kalaycı geçiyormuş. Biraz dalayım dedim, simitçi ünledi. Bir iki esnedim, gözlerim kapanırken sütçü fırlamış, arka odaya koştum. Kırdan anırtı koptu, sofaya atladım. Mutfak da kıyamet, aşağıya indim; civarda ne kadar horoz varsa muhabbet ediyor, ne kadar tavuk varsa gıtgıdakta. Hele biraz daha sabredeyim dedim, bizim kara oğlana saldırmışlar, meydanın ortasında bir hırıltı peyda oldu. Bunlar susar gibi olurken komşunun yavrusu çınladı, o narasını bitirdi bizimkiler patırdadı. 'Ey artık, susun!' demeye kalmadı, 'Fos!' diye kahve taştı, ben bağırmaya başladım. Derken baruthanenin sonu gelmeyen düdüğü aksetti, trenler ondan aşağı kalır mı ya! O mübarek de öttü. Derinden bir ses:

– Ne güzel pantuflalar, basmalar, makaralar, düğmeler diyerek dura dura geçti. Patlayacağım, haydi! Bir çan sedası! Bre aman! Fena halde hırslandım. Bön bön avluya indim, kapıya "Pat!" diye dehşetli bir şey indi. Dışarıdan ince bir ses:

– Bak...ka...l!

Hiddetle onu kovdum. Bir türlü giyinemiyorum, şaşırdım. Al sana bir belâ daha! Bahçedeki kuzu zır zır öter. "Yallah, keserim" diye bağırınca küçük tutturdu. Sus, kızım! Bu arada kalın kötü bir ses:

– Sakız kabaklar, diye nağmelenmesin mi! İşte sabahları böyle, şimdi geceleri de dondurmacıları beklemeli.

Ajans Enternasyonal Binbirçiçek

19 Mayıs; hanımeliyle katırtırnağı arasına soğukluk girmiştir.

Taksim Bahçesi

19 Mayıs; garsonlar, Bomonti birasının bayatını sürerek müşterilerin paralarını pay etmektedirler.

Şişli

19 Mayıs; tramvay şirketinin birinci, ikinci sınıf yürümeyen arabalarından birkaçı karaya düşmüştür.

Kırk Yedinci Mektup

Çocuklar! Hem ağlayacak, hem de sevinecek zaman geldi. Göreyim sizi! Geçen sene verdiğim nasihatleri unutmayın. Fakat akla uygun olan nedir? Henüz burasını bilemediğiniz için, ben size bazı dostça bilgiler vereyim:

Geceden erken yatın. Sabaha karşı uyanın. Babanız, anneniz oruçlu oldukları için henüz uykudadırlar. Asla aldırmayın. Sofaya çıkıp, önce sol kolunuzu dirsekten duvara yanaştırıp başınızı üzerine dayayın. Bel ve kalça tarafları ile duvarın düzlüğü arasında kırk, kırk beş derecelik bir açı meydana gelsin. Bu vaziyete gelince 9/8 veya 27/24 veya 24/27 ile çarparak ufaktan "diyez"lemeye başlayın. Bilirsiniz ki "re bemol"ü "do diyez"e geçirmek için, ilk önce burundan sık sık nefes almaya çabalayarak, gözkapakları kirpiklerle beraber hızlı bir hareket yapmalıdır.

Baktınız ki gözyaşı gelmiyor; bayram davulunu, bekçinin yemeni, mendil, çorap, grep, kese, astar, basma, kumaş asılı olan büyülü halini göz önüne getirin. Artık düşünün, bütün mahalle çocukları giyinmiş, siz giyinmemişsiniz. Elde horoz şekeri, dilde kaymak macunu, cepte sarılı koz helvası olduğu halde beraberce gezinemiyorsunuz. Hayali daha da geliştirin: Fatih salıncaklarını, dönme dolapları, Felek'in karakaçanını, Salkımkuyruk'un tek göz midillisini, Topal Kevork'un baklakırı beygirini, Cündî Meydanındaki atlıkarıncayı, Üçbıyık Haralambo'nun lâternasını, sarı soluk paltolu Lehli'nin panoramasını, kuşlokumcuyu, revaniciyi, köşedeki lokmacıyı, şekerli fırıldak çeviren Hacı'yı, al örtülü arabayı hatırlayın... Nefesleriniz sıklaşır. Ağzınızda ağır ağır sular coşar. Bu taşkın ve coşkun başlangıçtan kirpikleriniz de sulanır. Aman gayret, biraz daha! Hele bir damla yaş gelsin. Geldi mi? Boğazınızda bir sıkışma olmaya başladı mı? Kendinizi verin. Dudaklarınız kımıldamasın. Gözünüzden inen tuzlu suyu dilinizin ucuyla yalayın. Ağlamanın bundan büyük çaresi olamaz. Bakın, ikinci damla da iniyor. Eğer bir parça da hafiften inlerseniz, bütün bütün ağlarsınız. Ha çocuğum, ha! İçini çek, koyuver. Ha, bir daha! Oh, ne âlâ!

İnsan garipsemeyince ağlayamaz. Herkesin çocuğu çiçek gibi giyinsin de sen böyle kalasın... Bu olamaz. Zavallı yavru, bayram günü eski elbise ile gezinecek! Ötekiler gıcır gıcır potinli, hışır hışır elbiseli, sırma mendilli... Halası yüz para, dayısı bir ikilik, yengesi ipekli mendil, babası çil kuruş, anası kıkırdak poğaçası vermiş. Komşunun hanımı içeriye almış da reçel yedirmiş. Katlanılır şey değil, ağla! Ey gözlerim, ağla! Ne gelen var, ne giden! Vay, sen iyi ağlayamıyorsun. Eğer böyle devam edecek olursan, akşama kadar iş göremezsin. Sözümü dinlersen, sol bacağını biraz kımıldat. Sesini çıkar. Sen hiç dikiş makinesi görmedin mi? Bir taraftan ayakların işlesin, bir taraftan ağzın. Burnun da kaneva yapsın! Tepin! Biraz daha gürle. Gözlerini ovuştur. Ooh! Başardın işte! Sakın durma, ha bire ağla, sızla! Aman tepin!... Biraz daha!.. Bak, içeriden bir ses geliyor:

– Oğlan, yine ne ağlıyorsun?

Sesini yay! Sedalar çatlak çıksın! Biraz burun nağmesini, göğüs terennümünü fırlat. Öksüre öksüre ağla. Aksıra aksıra zıpla! Bak, baban kalktı. Oruç hali. Belki döver, dayan. Vurursa, avazın çıktığı kadar bağır:

– İsterim! diye, kendini yerden yere vur.

– Ne istiyorsun, derlerse bir şey söyleme.

Yalnız:

– İsterim, diye hüngürde.

Babandan kaçar gibi yaparken, kahve çömleğini devir. Merdivenlerden bir, iki adım hızlı atlayıp düş. Burnun kanasın. Kanasın ki, annen de babana sırtarsın. Ağzına geleni söylesin. Kırk yılda bir bayram diye, seni ezdirmesin. Aman... Rica ederim. Şangırtıyı unutma. Vah! Yamansın. Gaz tenekesini öyle yuvarladın ki, Kel Hasan bile böyle gürültü yapamaz.

Hah! Hah! Haay! Bahçedeki tavuklara bak! Şerrinden duvara uçmuşlar! Aferin! Gözüne tabak mabak ilişmiyor mu? O köşede duran nedir? Lâmba mı? Ufacık dokun! Haydi! Gazlar da döküldü. Pat! Vay! “Aman babacığım!” diye yalvar, bağır. “Anneciğim, anneciğim!” diye var kuvvetinle haykır. Oh! Bu manzara olur mu? Baban yanlışlıkla paça tenceresine girmiş. Ortalık allak bullak! Ne korkuyorsun? “Geliyor” diyerek camlı odaya kaç. Kapıyı sürmele. İkisini dışarıda bırak. Şimdi tepinme sırası onlarındır. Yarın çarşıda neler yapacağını yazarım.

Kırk Sekizinci Mektup

Tercüme edilmiş bir fıkra:

Bizim Fransızca Servet, ekseriye “Nuvel Alamen” başlığı altında oldukça güzel fıkralar da yayınlar. Ben bunları heceleye heceleye okur, genellikle gülerim. Hele arada sırada karı kocalara ve yayın dünyasına dair öyle güzel şeyler bulup sıkıştırır ki, açıklansa insanın bir hakikatin yuvarlana yuvarlana maskaralaştığına inanacağı gelir, bakın bir tanesini size tercüme edeyim:

Mösyö ve Madam Malariyö, karı kocaymış. Evliliklerinin üzerinden henüz on bir ay geçmiş. Sıcaklar basmış, yazlığa gitmişler. Otur bre otur. Madam, her gün kaşlarını çatarak tabiatın manzarasını seyredip duruyor. Mösyö, her gün dalgın dalgın gazetesiyle uğraşıyor. Yine bir gün Mösyö Malariyö, gazetesinin sayfasını çevirirken madam bu anı fırsat bilerek demiş ki:

– Kocacığım! Artık sen beni sevmiyorsun. Beni gönlünden çıkardın, ben anlıyorum... Ah! Ne olurdu, bir kitap, romanlar güzeli bir sahife olsaydım da her gün beni okusaydın.

– Evet karıcığım! Keşke öyle olsaydın. Fakat bir takvim olsaydın daha iyi olurdun?

– Neden?

– Her sene değiştirirdim de ondan.

Fıkra zararsız. Bizde de incir aşısı fıkrası meşhurdur: Adam bahçesindeki inciri kesiyormuş, komşusu görmüş, sormuş:

– Niçin kesiyorsun?

– Nasıl kesmeyeyim? Şu dalında birinci karım kendini astı. İkinci karım ötekinden düşerek öldü. Sizin bahçeye sarkan dalda üçüncü karıma fenalık geldi, dördüncü günü gitti. Şimdi de dördüncü karımı ağacın dibinde yılan soktu.

Adamın sözü biter bitmez bir aman çığlığı duyulur. Komşu der ki:

– Allah aşkına sabret, aşısını alayım. Zira yirmi üç yıldır çekiyorum.

Kim bilir bu yazıyı okuyanlardan kaçı bu iki hikâyeden birincisini; kaçı ikincisini beğenecektir?

Tesadüf bu ya! Ben bu fıkrayı hatırlayıp da sırıttığım esnada Altımermer'de bir evin önünden geçiyordum. Çıngırak gibi bir ses, evin pencerelerini çak çak ederek sokağa fırladı. Bir kadın köpürmüş, haykırıyor. Sakallı bir adam:

– Hasbinallah, diyerek sokak kapısını kapıyordu. Sese kulak verdim. Kadın bağırıyor:

– Aman! Dürri Hanım! Öyle söyleme! Ben dört koca gördüm, böylesini görmedim. Nedir benim çilem! Otuz yaşında kocakarı oldum... Ne mızmız herif! Gece evde, gündüz evde. İş yok, güç yok, yesin, içsin, yatsın, keyfine baksın; sonra da adı koca. Hay başına koca taş düşsün! Bu sefer de sana fırladım.

"Deliye taş atma, başını yarar" derler, işte gelenler bunun da aşısını alırlarsa fena etmezler. Hem Hanımlara Mahsus Gazete, 'Duyulanlar' faslında şu hikmetli cümleyi boşuna yazmamış!

"Ailesini geçindirmenin üzerine farz olduğunu bilen erkekler, zevcelerini bahtiyar etmişler."

Taze Havadis

Matbaada, başyazar:

– Oğlum! Demek bizde yazarlık yapmak istiyorsun?

– Evet efendim.

– Fakat gazetenin kendisine özgü âdetleri var, onları biliyor musun?

– Âlâsını. Her şeyden önce, daha işe başlamadan yüz elli kuruş kadar avans verirsiniz.

Kırk Dokuzuncu Mektup

Fikrine güvenilir birisine "*İrtika* ile *Terakki* arasındaki fark nedir?" diye sormuşlar. Demiş ki:

– Biri okunur çıkmaz, diğeri okunmaz çıkar.

Yine o zata "Yeni Edebiyat-ı Cedide ile Eski Edebiyat-ı Cedide arasındaki fark nedir?" diye sormuşlar. Demiş ki:

– Biri okunur anlaşılmaz, diğeri anlaşılır okunmaz.

Yine o zata sormuşlar:

– Tünel ile tramvay arasındaki fark nedir?

Demiş ki:

– Biri karanlıkta gider adam çiğnemez, diğeri aydınlıkta gider gözü görmez.

O zata sormaya devam etmişler:

– Rumeli ve Anadolu trenleri arasında fark nedir?

– Biri fesli, diğeri şapkalı kondüktör kullanır.

– Rejinin tütünüyle tömbekisi arasında ne fark var?

– Biri içilmez, diğeri geçilmez.

– Beyoğlu ile Galata arasında ne fark var?

– Kırk sekiz merdiven!

– Vapur ile yelkenli arasında ne fark var?

– Biri nefes alır, diğeri nefes verir.

– Kadıköy ile Haydarpaşa arasında ne fark var?

– Yıkık bir rıhtım.

– Boğaziçi vapurlarıyla Kadıköy vapurları arasında ne fark var?

– Biri seri yürür, diğeri aheste.

– *Tarik* gazetesiyle *Saadet* gazetesi arasında ne fark var?

– Biri tamir edilmez, diğeri bulunmaz.

– Edebiyat-ı Cedide ile Edebiyat-ı Atika arasında ne fark var?

– Biri şık, diğeri bozuk düzen.

Ajans Enternasyonal İzmir, 20 Mayıs

Sol majör, fa minör diye öten bura Şehir Mektupçusu’nun ahengi falsolaşmıştır, tamirine çalışılıyor.

Küba, 20 Mayıs

Zayıf balıklar açlıktan şikâyet ediyor. Merkuman dönmek niyetindedir.

New York, 20 Mayıs

Kadınlar alayında yeni doğumlar vardır. Doğanlardan biri ‘Gönül’, diğeri ‘Alâka’ ve bir kız çocuğu da ‘Mahsule’ ismini almıştır.

Olmaz şey! Bizim Veled Çelebi büyük bir ziyan içinde kalmış. Lâtife bir tarafa, cidden dikkat edilmesi gereken bir vaka! Arkadaşımız evindeki bir hizmetçinin ihanetinin eseri olarak altı yüz cilt kitabını kaybetmiş!

Hizmetçi, yukarı konsolda bulunan sekiz yüz lira kıymetindeki mücevherleri aşırmak ve belli etmemek için evi ateşe vermiş. Geçenlerde Defterdar'da meydana gelen yangına sebep buymuş. Hain, bu suretle kötü fikirlerinin kıymetini artırır; paraları, elmasları çalar; evi barkı yakar. Hazret-i Veled'in kitapları da yanar. Hususiyetle, kendini bildiğinden beri uğraştığı Türk Lugâtı da bu nedenle kül olur, yazık! Hakikaten üzücü! Kötü hizmetçi, bizi neredeyse nihayete ermek üzere bulunan nefis bir kitaptan mahrum bıraktığı için lânet edilmeye lâyıktır.

Gerçi Hazret-i Veled'in mesaisi azalmaz, fakat sarf edilen emeklere acımamak da bizim elimizden gelmez. Kendi kendimizi teselli ederiz.

Bizim direktörün rivayetine, idare memurunun dirayetine, arkadaşların gayretine, dizgicilerin ehliyetine, makinecinin maharetine, kahvecinin kuvvetine, uşakların haber yaymalarına, hamalların dayanıklılığına bakılacak olursa *Servet* gazetesi hazirandan itibaren Yeni Edebiyat-ı Cedide'ye etkili bir ibret olsun diye Fransızca'dan ayrılacak, her ikisi de ayrı ayrı yayınlanacakmış! Acaba ben orada da şehir mektupçuluğu edecek miyim? Duruma göre yazacağım galiba.

Ellinci Mektup

İki yazıcı çıktı meydâne, biribirinden merdâne

"Yâr, ey ... Cif cof cof cif cof..."

Çiçekçi Oğlu

– Benzer, benzer!

– Neye benzer?

– Servet-i Fünûn'un söylemesine göre, palyaçoya!

– Bilemedin, külhani!

– *Sabah*'ın türetişine göre, uzun kulak yavruya!

Tuhaf değil mi? Biri, ötekinin vukuf ve bilgi kulağından yakalamış, çeker. Diğerleri, berikinin sokakları süpüren kuyruğundan tutmak ister. Bendenizle birlikte muhterem okuyucuların hepsi de güler, durur. Bütün Dekadanlar âlemi gücenmiş, dünyanın bütün komedya tiryakileri kasık bağı kullanmak zorunda.

Okmeydanı Mektupçusu, akşama değin sarmaşıp konuşmaları seyrederek büyülenmiş. Haliç Gevezesi, vapurların hantallığından dolayı seyir zevkinden ayrı düşmüş; Hisar'ınki, mesafeden dolayı mahrum ve uzak; Aksaray Gülü, sefanın renginden mahmur; Direklerarası Bülbülü, şakşak çokluğundan sessizliğe ve dinlemeye mecbur; Andelib'imiz, ağlamakla gülmek arasında kalmış, ağzını açmak bile istemez; Halıcıoğlu Yazıcısı, Altımermer'de oturmuş, karnı eder gurgur. Hiçbir kabahati olmadığı halde, içlerinde 'O da vardır!' diye Şehir Mektupçusu dahi katıştırıldığından çaresiz ve büsbütün mazur olup, gece gündüz çelik eli ile demir kaleminin vuku bulacak taarruzlara feryat etmekten uzak kalmaları duası ile meşguldür.[138]

Herkesin bildiği gibi "Dekadan" kelimesi hiçbir zaman "sıpa" manasına olmayıp "bal kabağı", "sukabağı" ve "intihalci, taklitçi, şair, naşir, nazım taslağı" manaları ile dahi aralarında benzeyen taraf yoktur. Yalnız "Haber-i Sahih"in[139] açıklamalı sözlüğünde anlatılıp yazıldığına göre, birbiriyle eşmanalı sözlerin varlığına inananlar indinde "Topatan" gibi has bir sözle omuz öpüştükleri; hatta aralarında mücadele olduğunda dövüşüp, tarafların nezaket ve zarafet sermayeleri ile doğru, rakiplerin asılsız şüphe ve düşünüşleri ile eş orantılı olarak sövüştükleri doğrudur. Bunların her ikisi de ramazanda oruçlu, sahurdan sonra uyur ve iki ger üzerinde durur olmakla beraber, iddialarında direnip vazgeçmez olduklarından, açıları toplamı kavis bakımından geniş açıdan küçük ve dar açıdan büyük; yükseklikleri ise tepelerden gramer kaidelerine indirilen vurucu dikeyden güdüktür. Geometricilerin "Eşek davası" diye andıkları üzere, bir üçgenin üç açısı toplamı iki dik açıya eşit olalıdan beri, milletin ve uzağı görenlerin kulaklarına ufuklardaki gökkubbeyi bu yolda çınlatan bir seda erişmemiştir.

Taze Havadis

Tramvay arabalarında rüzgâr çarpması ile gedikler açılması dolayısıyla, müşterilerin yağmurlu günlerde yanlarında birer şemsiye bulundurmaları gerektiğinin müdüriyet tarafından lüzum görülenlere hatırlatılması; evvelki akşam değil, daha evvelki akşam piyasada dolaşan sevindirici haberlerdendir.

Figaro'dan alınma tuhaflık:

(İmlâ bahsi, yalnız bizde değil, Fransa'da da gariplikler uyandırmıştır. Bereket versin imlâcılarımız bizim üzerinde durulmaya değer olmadığımızı anladılar da bahsi kestiler. Fakat, Fransa'da hâlâ devâm ediyor.)

Frengistan'ın Nailî-i Cedîd'i olan Buvaro, geçenlerde bir mağazaya girmiş. Genç, güzel kızların yazı makineleri işlettiğini görmüş. Hatta makineleri son derecede beğenmiş ve kızlardan birine demiş ki:

– Bari, işlediklerine göre, imlâları doğru yazıyorlar mı?

Elli Birinci Mektup

Yeni Edebiyat-ı Cedide'ye göre şair...

Öyle zannederim ki şair de bizim gibi insan türlerinden birine benzeyen bir adamdır. Meğer öyle değilmiş. Yeni tarifler bu şüphemi iptal etti. Bakın ne kandırıcı bir tarif ki, o günden beri bu kıyafette bir adam aradım. Ancak göremediğim için belki Çin Maçin'de veya Avustralya'da veyahut Patagonya ile meçhul Afrika'da yiyip içen bir ruhtan bahsedildiğine inandım. Çünkü bir kere düşününüz:

Açık bir alın, insana yakın bir bakış, içerisini kimse görmeyecek derecede kapalı bir yaratılış, ucu bucağı bulunmayan bir boşluk. Denizler, dalgalar, henüz tanyeri ağarmadan evvel görünen uyanık ışıklar, gecelerin karanlığı, yanardağlar, şiddetli şimşekler, gök gürlemeleri, serpilip küsmesinden yüzünde meydana gelen renk renk haber... İşte bu garip yaratılış bir âlem değil midir? İşte bu âlem... Durun... Biraz daha sabredin, zira bitmedi. Açıklayayım. Gözünüzün önüne şu koca tabiatı getirin. Ondan büyük, hem de pek büyük dünya kurun. Bu dünyanın içinde hakikatler kanat açmış uçuyor; havasında bir dudak yüksek şiirler okuyor; en ziyade açık, göze görünen, bir anda anlaşılan belli belirsiz bir surat duruyor. Mezarlarda gezen hayaller, tayflar, gulyabani, cadı, peri, cin velhâsıl ne kadar korkunç mahlûk varsa hepsi, kâinatın gürültülü bir karanlığı olmuş; ne kadar ruh varsa cümlesi, kâinatın örtüsünün gölgesinde oturmuş terlerini kurutuyorlar. Patırtı mı dediniz, gırla. Aman ne hengâme, ne kargaşa. Fakat mesut ve karanlık, neşeli ve neşesiz... Anlıyorum; yüzünüzde meydana gelen çizgilerden henüz tarifin söylediği şeyi anlayamadığınız görünüyor. Aman biraz daha sabredin. Zira ben de şaşırıyorum. Zihnime durgunluk geldi.

Malûm ya. Nasreddin Hoca’ya biri susuzluktan şikâyet etmiş. Hoca da demiş ki:

– Sizin kuyu yok mu?

– Var.

– Çok güzel, oradan çekin, kullanın.

– Pek derin!

– Öyleyse tersine bir kuyu yaptırın.

İşte böyle yukarıya doğru bir derinlik. Ruhsuz cisimlerin çok üstünde bir baş gülüyor. İnsan buna baktıkça Ahiret’e ait bir boşluk, geniş bir kanat çarpıntısı görüyor.

Artık anladınız değil mi? İşte bu karmakarışık şey şairdir. Gördünüz ya. Dehşetli bir vücut. Ben okurken korktum. Evde çocuklara anlattım, “umacı” diye kaçıştılar. Editöre okudum, kulaklarını tıkadı. Düzeltmene gösterdim, “Benim böyle gürültülü işe aklım ermez” dedi. Topatanlardan birine naklettim, benzi attı. Dekadanların oyunu sorup anlamaya kalkıştım, “Yeni Nef’i!” diye güldü. Kim bilir şiirlerindeki incelik belirtilerine hayran olduğumuz beğenilen, övülmüş şairler bunu görürse ne kadar şaşacaktır? İşte yayınevi sahibinin üç sene evvel “o yenilenme” diye sonu gelmez yazılarına sermaye ettiği yeni terbiyenin bütün kâinat manzaralarına temas eden parçaları. Öyle umarım ki bundan zerre kadar alaya aldığım anlamı çıkmaz. Yalan yok. Düşünce ve betimlemelerindeki incelik, samimiyet ve tabiatı ta kökünden sökercesine görülen saldırı ise meydanda.

Taze Havadis

Ereğli kömürlerinden çıkan tozlardan korunmak maksadıyla kerpiç kömür üretimine yarayan ve Avrupa’dan sipariş edilmesine karar verilen makinenin, Karamanyan ve ortakları tarafından, belirtilen tozların, İdare-i Mahsusa vapurlarında ilgili kısma bırakılacağı kararlaştırılmıştır.

Elli İkinci Mektup

Abdürrezzak Efendi’ye,

Geçmiş olsun. Her ne kadar dargın isem de, yine seni sevmekten vazgeçmem. Komik hatıraların henüz gönlümde duruyor. Sen şu fani hayata veda etsen bile adın, sanın halkın hafızasında hayır ile kalacaktır. Ne

olurdu, matbaaya gelip fakir odamı ziyaret ederek, bizleri sağlık ve afiyetini görmekle memnun etmeseydin? Seni “Vefat etmiş” diye gazeteleri aldatan şahıs pek hayırsız, adeta kaba, şakası acı, kıskanç birisiymiş. İnşallah, bu uydurma haber ömrünün uzunluğuna delâlet eder. Hükümdarlarına sadık bütün milletlerin yaşama ve kurtuluş sebebi olan buyruk sahibi eşsiz Efendimiz Hazretlerinin iyilik saçan hakanca bakışının nurları, senin ve bizim için en büyük dirilik çaresidir.

Haberiniz var mı? Avrupa’da yeni bir hastalık daha keşfedilmiş. Bu hastalık ilk hücumunda Paul Verlaine’i[140] alıp götürdüğü gibi, sonradan öbür arkadaşlarına da sirayet etmişmiş. Adı “Mavromati”, yani her şeyi kara görme merakıdır.

Fizyoloji âlimlerince bilindiği üzere, kafatasının içi beyin, beyincik ve soğancıktan ibaret olup bunlar birbiri üstüne gerilmiş sert zar, örümcek zar, ince zar adlarında üç astar ile korunmaktadır. Beyaz madde denilen ak cevher ve boz madde dahi sinir hücrelerinden oluşur. Dürtücü ve duyurucu sinirler kafatasının altındaki deliklerden geçer. İşte mavromatiyi meydana getiren mikrop, kafatasının bu deliklerinden geçerek omuriliğe hücum eder ve orada şekere karınca üşüşür gibi birikir, dolayısıyla dışarıdaki cisimlerin şekillendiği ağ tabakaya toplanır imiş. Bir kere toplandılar mı artık her şey siyah görünür ve hastalık kişinin eserlerine de etki edermiş.

“La Richesse des Sciences Contemporaines” yani *Servet-i Fünûn* adlı dergide verilen açıklamalara göre, bu derde düşenler sapıtma, ıstırap, acılık hissederek kendilerini karanlık içinde ve matem halinde sanarak daima inler, ağlar, bazı da gülermiş. Göğüslerinin içlerinde buz gibi soğuk, acı, demir gibi sert bir elin, helâk edici bir pençenin kalplerini sıktığını hissederek:

– Tıkanıyorum, boğuluyorum, diye feryat ederler. Beyinlerinin ortasında bir ürperme gezinir, üşüyüp titrerler. Başları ateş gibi yanar. Damarları gerilir. Şakakları sanki ayrılacak, açılacak gibi olarak gözleri bulutlanır. Kulaklarında, yanlarından şimendifer katarı geçiyor imişçesine bir uğultu peyda olur, bir inilti çöker. Çehrelerine kan hücum eder, ciltlerinde pembe bir hararet, nabızlarında hızlanma olur. Kalpleri üst üste çarpar, çeneleri kilitlenir, dişlerinin gıcır gıcır ettiğini işitirler. Hatta çok defa: “Ruhlarımız parmaklarımızın ucunda, kirpiklerimizin ucunda, derilerimizin üzerinde kıvıra kıvıra, (Akkirmanlı değilmiş) çırpına çırpına dolaşıyor, amanın

yetişin... Kaçacak! Tutun, uçacak!” diye şiddetli bir siyah korku içinde kalırlarmış. Gözleri önünde bütün eşya kara bir örtü ile kapalı bulunduğundan, kendi karanlıklarından, kendi hayallerinden, kendi nefeslerinden, kaçmak isterlermiş.

Dahası varmış: Meselâ bir salon köşesinde oturup da ele bir kitap ve “Siyah Yapraklar” başlıklı bir makale alsalar, kelimeler, satırlar sonsuz bir gelgit ile dalgalanarak, karıncalanarak sürekli ve kargacık burgacık bir raks yapıyormuş gibi bakışları karışır, siyah sayfalar üzerinde dalgalanıp duran siyah dalgalı kurdelâlar her şeyi çepçevre sarıyor zannında bulunurlarmış. Kendilerine azap veren bu siyah dalgalı kucaktan, eşyanın siyahlığından dolayısıyla hayalden perişan olmuş vaziyette, görmek için birkaç kere gözlerini yumup açarlar ve ondan sonra gözlerinin önünde minimini güneşcikler ortaya çıkarak kıs kıs gülmeye başlarlarmış. Fakat netice tatlı! Bir kız, köşede duran bir al çiçek, yeşil gözlü bir zambak gibi boynunu büküp bunlara tebessüm eder. Acaba, bu hastalık bizim edebiyatçılara sirayet ederse, ne türlü siyahlık gösterir? Cenab-ı Hak, bilcümle Dekadan ve Topatan kalemleri bunun şerrinden esirgesin!

Elli Üçüncü Mektup

Karın bolca yağması, sadece kömürcüleri sevindirmemiş, nice zamandır Aksaray’dan Köprü’ye, Topkapı’ya, Yedikule’ye, Azapkapısı’ndan Ortaköy’e, Karaköy’den Şişli’ye gidip gelen ve hepsinin perişan halleri ve inlemeleriyle ince ruhlu insanların merhamet damarlarını kabartan tramvay beygirlerini dahi sevindirmiş olmalı ki, Aksaray civarındaki ahırlardan iki geceden beridir sevinçli bir edayla “Oh!” sedalarının yankılandığı, bir gece işçisi tarafından haber veriliyor. Fakat maalesef haber verildiğine göre beygirlerin sevinç ve mutluluklarını gösteren hareketleri, tramvay idare memurunun son derece sinirlenmesine sebep olmuş ve memur bu sevinç gösterisinin kendi aleyhine düzenlenmiş bir gösteri olduğu fikrine kapılınca hayli zaman hayvancıklara sadece su vermiş ve onları arpa, kepek, saman gibi ihtiyaçlarından mahrum bırakmışmış.

Tramvay beygirlerinin şehrimize gelişiyle birlikte gezip dolaşmaları hakkında edindiğimiz bilgilere göre bu zavallılar öncelikle Şişli hattına verilip orada üç sene kadar koşturulmaktaymış. Daha sonra Aksaray hattına

tayin edilip üç sene de burada hizmet ettirildikten sonra Azapkapısı'na devredilmekte, iki sene de orada çalıştırılmakta, ardından bir sene Topkapı'da koşturularak arta kalan ömürlerini Samatya taraflarında sürdürmeleri sağlanmaktaymış. Şayet içlerinden az da olsa uzun bir hayat yaşayacak olan çıkarsa, onlar da bereket olsun diye eşekçilere satılıp sokak sokak gezdirilmekteymiş.

Direklerarası sakinlerinden bir kişi matbaamıza aşağıdaki mektubu göndermiştir:

"Şeker edalı Hacı Reşid ile Baba Yaver hakkındaki fıkralarınızı seve seve okuduktan sonra kendileriyle görüştüm, her ikisi de sizden şikâyet ediyorlar. Hacı Efendi, 'Malûmat'ın ağzından bal damlayan Şehir Mektupçusu, benim zarif dükkânımı süsleyen değerli beyitlerden:

Çay mâ hoş-güvâr ü şirinest

Çün leb-i lâ'l-i yâr rengînest[141]

beytini niçin mektuplarından birinde ele almıyor? Acaba bunun lezzetli bir faydası dokunur diye mi yazmıyor?' dedi.

Ben de cevap olarak:

– Hacı Baba Efendi! Merak etmeyiniz. Onu da yazar, dedim.

Birader! Böyle şeyleri ihmal etmeyiniz. Çünkü bize yazık oluyor. Neden mi diyeceksiniz? Çünkü kendisinin faydalı çaylarının gazete sütunlarında yer edinememesinden üzülerek şikâyete başladığı sırada, çay bütün tadını kaybediyor."

Baba Yaver'e gelince: O da, *Malûmat*'ın Şehir Mektupçusu henüz benim geçmişteki olaylarımı yazıyor. O adamların yirmi dört saatte hazmedebileceği yiyecekler; dört kıyye[142] kuzu etiyle, birer düzine midye, uskumru, enginar, patlıcan dolmaları, birer tepsi baklava, su böreği, muhallebi ve dokuz on tabak kadar da sebzeden ibaretti. Şimdi ise öyle değildir, diyormuş.

– Bu kimdir, dedim. Fakat ne telâş! Çeyrek başına yirmi dükkânın kapısını açıp kapıyor. Kalıp kıyafet yerinde. Gömlek falan kolalı. Bildiğimiz lâstikler parıl parıl parlıyor. Sağ kulağın arkasına kırmızı bir kurşun kalem sıkıştırmış, koşturup duruyor. Dediler ki:

– Biz de bilmiyoruz, yeni çıktı.

– Acaba ramazanlık mı?

– Öyle olacak.

– Davranışlarından bir şey anlamadınız mı?

– Hayır.

Merak bu ya. Yerimden fırladım. Ardı sıra yürümeye başladım. İkimiz de soluğu Beyazıt sergisinde aldık. Anladım, kulakları kirişte, dinliyor. Bazen tebessüm ediyor, fesini biraz daha kaşları üzerine eğerek arkada vaziyetiyle yürüyor. Arada siyah bir ipe bağlı gözlüğünü takıp bir burun kırmasıyla düşürüyor. Almamak şartıyla sergideki malların fiyatını soruyor. Herkese dikkatli dikkatli bakıyor. Beni görünce kandilli selâm verdikten sonra dedi ki:

– Siz de mi dolaşıyorsunuz?

– Evet.

– Yazılacak öteberi buldunuz mu?

– Ne türlü öteberi...

– Canım gazete için...

Geniş bir nefes aldım, artık anladım, gazete muhabiriymiş!

Dedim ki:

– Henüz bir şeye rastlamadım. Galiba siz yüklüsünüz.

Ciddî bir şekilde kaşlarını çatarak:

– Epeyce var. Bu gibi Direklerarası’ndaki yeni manzaraları anlatacağım.

– Fena değil. Fakat konu herkese hitap edecek mi?

– Tabiî! (Bir kuşbakışı.)

– Hayli zamandır mı yazı âlemindesiniz?

– Hayır, fakat o âleme dâhil olmak için şöyle bir iki mektup yetmez mi?

– Çok bile.

– Anlamadım.

– Bunun anlaşılmayacak yanı yok... Bir kartvizit yaptırın. Üzerine, … yazarlarından diye yazın. Olur gider.

– Ya hangi gazetedensiniz diye sorarlarsa?

– Hangisi hatıra gelecek olursa... Yalnız dikkat edilecek bir şey var: Meşhur gazetelerin yazarları bellidirler.

– *Tarik*’denim[143] derim.

– Hah! Oldu gitti.

Yeni tanıştığım bu arkadaştan ayrıldım. Gerçi daha sonra, geceleri tiyatro kapılarında, karagöz bönlerinde, fotoğraf dükkânlarının vitrinlerinde, çaycı Reşid'de gördüm.

Bizde gazete muhabirlerini tanımak kolaydır. Ramazanın yedisi veya sekizine kadar hepsinin foyası meydana çıkar. Tiyatro locaları onların devamlı görüldükleri yerlerdir. Nasılsa çalgılı kahvelerde giriş için para alıyorlar. Kartvizitleri çarçabuk elden ele gezer, iftardan sonra daha ziyade belli olurlar. Sıkça tenkit eden şarlatanlardan biri hakkında yazdığımız şu fıkra onlar hakkında da söylenebilir:

"Seni dün öğleden sonra görenler acelendeki hikmeti anlayamazlar. Ben bile gördüm de anlayamadım. Tenha sokaklara saptıkça cebinden çıkardığın bazı kâğıtların üzerine alelacele bir şeyler kaydediyordun. Artık seni terk etmek olur mu? Sen o halinde en komik bir konusun. Çünkü o kâğıtlar üzerinde şöhretini daha da kolaylaştıracak bir şey bulduğun anlaşılıyordu. Fesin bile şeklini değiştirdi. Kenarının bir tarafı siyah ince kaşlarının üzerine yığılarak bakışlarından bir endişe uçuşur oldu. Hem neden uçuşmasın?

Fikir ve hayal kuşları daima vahşidir. Ufak bir itiraz taşı onu bir hayli zaman yuvasından mahrum bırakır. Sen bile yolunu şaşırmıştın. Seni bu sabah gördüğümde ben de şaşırdım. Telâşlı, sıkılgan, titrek yürüyordun. Galiba cebine yerleştirdiğin makaleni binde bir kişinin başına konan ve edebiyatta Hüma kuşu olarak anlatılan dehalardan birine rastlayarak okumak teşebbüsünde bulunuyordun. Öyle değil mi? Ben bu hislerin ifade ettiği anlamı çok sonra anladım. Zira fikir ve hislerinizin belirlenmesi için hareketlerinizi kâh gizli kâh anlamsız olarak nitelendiremediğimiz müddetçe söylediklerinize akıl erdirmek mümkün olamıyor.

Ben bilmem ya! Arkadaşlarına söylemişsin. Hanede her sabah en erken uyanan senmişsin, pencereye dayanır, postacıyı beklermişsin. Köşeyi döner dönmez yerinden fırlar, seherin esmer ışıkları arasında, merdivenlerde oda kapısı önünde, odalarda, bir aşağı bir yukarı gezinerek yazdığın mektupları süzermişsin, sonra yolunun üzerinde bulunan ilk kıraathaneye dalarak bir köşeye otururmuşsun. Fakat görenler söylüyorlar. Ne oturuş! Şayet biri gelip de abone olduğun gazetenin bir nüshasını değerlendirmeye başladı mı sende bir yeni edebiyat hareketi ve bir sinir bozukluğudur görülürmüş.

Zavallı okur! Yanıltmadan nefret edip yalandan üzüntü duyduğu için, zamanın yalnız haber ve önemli olaylarını okuyarak üçüncü sayfadaki ramazan mektubuna dikkatle bakmazsa, sinirle dudakları titreyerek:

– Beyinsiz! Okunacak şeyi okumadı deyip, küfrü patlatırmış. Olur ya. Bir kısım okuyucu da, güzel fikir serpintileriyle eğlenmek için o sütunlara bakarmış. Yine birinden rivayet edildiğine göre, o zaman okurun gözü senin naklettiğin hikâyenin satırlarına ilişir ilişmez, okur bacaklarını, dizkapaklarını ve topuklarını birbirine şiddetle çarpar ve sol elinin parmaklarını çat! çut! sedasıyla çatlatırmış.”

İşte fark edilen bu özellikleri göz önünde bulunduran kişiler ramazan muhabirlerini tanımakta zorluk çekmezler.

Elli Dördüncü Mektup

Yaz geceleri, sıcağın hücumundan bezip de Beyoğlu’nun geniş caddelerinden süzülerek Şişli taraflarında ufak ufak esen poyraza göğüs vermekte de bir lezzet varmış. Evvelki gece çokça yemekten hâsıl olan şişkinliği gidermek, oturup terlemekten vücuda gelen yorgunluk ve uyuşukluğu def etmek için böyle bir gezintiye lüzum görmüştüm. Bizim Tokatlıyan’da, eş dosttan bir ikisine cam arkasından selâm verdikten sonra, yürürken ortalığı bir çıngırak sedası tuttu. Bu ses çoktan beri işitilmemiş olduğu için, beni hayret içinde bıraktı. Dikkat ettim. Tramvay beygirlerinin boynunda bir dizi çıngırak var. Hayvanlar bu türlü musikiye alışmadıklarından, hem arabayı çekiyorlar, hem de korku içinde olarak bir çeşit huylanma tarzında rakslar yapıyorlardı.

Gece yolculuğu hakikaten hoştur. Hele kırda pek lâtiftir. Şişli’nin Kâğıthane üzerine bakan tepelerinin o saatlerde aldığı manzaralar korku verici olduğu kadar da hisse, vicdana ayrı bir temaşa arzusu getirir. Burada karanlık ve uzak tepelerin üzerinde otlayan koyunların dikkatli kulaklara kadar gelip sönen melemeleri, kılavuz tekenin bildiğimiz çıngırak sedası, bir garibin kavalı, Kâğıthane Köyü’ne inen gecikmiş bir köylünün türküsü gibi sesler vardır.

Tuhaftır! Dilimizde öyle kelimeler vardır ki, sırf Türkçe’ye çevrilecek olursa tadı kaçıyor. Meselâ “leb-i davet”. Bu tamlama şu haliyle gayet

manalı, hatta hayali canlandırmaya da yarıyor. Lâkin bunu sırf Türkçe yapınca: “Buyurun dudağı, gelsenize haydi gidelim dudağı” şekline giriyor.

Şişli’de bununla hayli uğraştım. Eve döndüğümde uykum kaçmış olduğundan, bu bahsi daha da derinleştirdim. Meselâ Fransızlar “Quatre fois heureux” derler. “Dört defa mesut” demektir. Bu tamlamayı Arapça ve Farsça’nın yardımı ile tercüme edecek olursak “mes’ûd-ı murabbâ”, “mes’ûd-ı çârümîn” demek gerekecek. Zaten, “mes’ûd-ı muzâaf”[144] tamlamasını önceden kabul etmiştik. Böyle yeni kelimelere “lisan garabeti” diye bakanlar gariptirler. Dil, gökten mi inmiştir ki daima gördüğümüz, bildiğimiz tamlama ve kelimeleri kullanalım?

Biliyoruz ki her dil kendine mahsus birtakım tamlamalar ve ibareler meydana getirerek tarihî, millî bazı kinayeler ile ifade güzelliğine kavuşmaktadır. Bizde de, bu çeşit söz takımlarının biçim ve şekillerinin yapılması gerektir. Meselâ “leb-i davet, leb-i istiskal, leb-i ziyaret, leb-i mevecât, şuh dehân, bî-vefâ kulak, oynak el, kahraman pazu, tayyâr bacak, ser-i seyyâr, çeşm-i hunrîz, sirişk-i siyah lû’b-ı asfer, dendân-ı istihkar, şikem-i muzâaf”[145] gibi terkiplerin her birine birer kullanılacak yer bulmak kolaydır.

Rüzgârlı bir havada Sirkeci İstasyonu’nda oturursanız, “sirişk-i siyâh”ı görürsünüz. Rüzgâr maden kömürlerine vurunca havaya kalkan ince toz bir kere gözlerinizi doldurdu mu, elinizde olmadan ağlarsınız. Bu akan yaşlar, o bitip tükenmez maden zerreleri ile karışarak akıyor.

Biraz ileriye gidecek olursanız, “dendân-ı istihkar”ını göstererek oynak el ve kahraman pazusunu kullanacak gibi görünüyor. İnsan böyle yerlerde, alafrangada âdet olduğu üzere, “dehân-ı şûh u şen” ile o “şikem-i muzâaf” sahibini azarlayacak olursa, dört ayaklı bir kelime gibi çekilip gidiyor. Gördünüz mü? Şu ibarelerin neresinde dilimizin şivesine aykırılık var?

Bazan dikkat ederim; hiç ufak param bulunmaz. Rumeli şimendiferi, halkın tam rahatını arzu ettiğinden dolayı, bilet parasının tamamı tamamına hazırlanmasını ve gişelerde para bozulmamasını âdet edinmiştir. Ne yapayım? Suratımı asar, biletçiye bir “Bonjur!” der, ondan sonrasını da Fransızca söylerim. Biletçi derhal mecidiyeyi bozar, şapkasını çıkarır, selâmlar. Trende de öyle. Fransızca, Almanca bilirseniz kondüktörler sizi tıkız yere götürmezler, ayrı bir yer bulurlar.

Göksu, hele o güzel derecik bir iki sene sonra en düzenli, en güzel bir giriş yeri ile bezenmiş olacaktır. Zaten dere, Boğaziçi'nin Sadabat'ı olduğu için, bahar mevsimi gelir gelmez, yaz ve sonbahar günlerini orada geçirmek isteyenler hemen her vakit orada bir neşe sermayesi bulmaktadırlar. Meselâ çarşamba, cuma, pazar günleri tiyatro var. Pazartesi, perşembe Zuhurî Kolu oynuyor. Arada bir cumartesi ile salı mı? Ona da dinlenmek, evde oturmak gibi bir lezzet yetişir. Fakat Göksu'ya bir başka letafet vereceğini söylediğim şey pek mühimdir. Daha şimdiden Anadolu kıyısına bir bayındırlık kapısı açılıyor.

Dereye girerken sağ taraftaki beyaz duvarları gördünüz mü? Bunlar, dört bina için hazırlanmıştır. Bu dört binadan biri en muntazam bir gazino, ikincisi gözler görmemiş bir tiyatrohane, üçüncüsü son derece zarif bir Belediye Dairesi, dördüncüsü de en rahat, en dinlendirici bir kayıkhane olacaktır.

Bu yerlerin sahibi olan zat, hususî bir mukavele yapılmak şartıyla, binaları inşa etmek için başvuracaklar ile anlaşmaya, belli bir müddet içinde kira hakkından vazgeçmeye de hazır ve razı olacakmış. Ne kadar âlâ! Ne kadar güzel! Göksu'muz bu binalar ile de süslenirse, Boğaz'ımız için gönül alıcı bir mesire haline girer. Nasıl, müjdem daha ziyade değil mi?

Elli Beşinci Mektup

Çok şükür eriştirene? Günleri sıralayan Allah, oruçlu olan ümmetin hepsini yardımıyla affetsin!

Ramazan denildi mi, iftarın, teravihin, sahurun hatıra gelmemesi mümkün mü? Fakat arada mahya, davul meraklılarını da unutmak olmaz. Onların da kendilerine göre eğlenceleri vardır. Hatta büyük camilerde kurulan mahyaları bu sene gecesi gecesine kaydederek uğraşacak olanlar da nadir değildir. Davula gelince ipi ister al olsun, ister mor, ondan amaç "düm tek düm tek" tarzında bir ses çıkarmak olduğundan bekçilerin zekâ derecelerine göre bu ahenkte bir ritim bulunabilir. Yalnız mahalle beylerinin eline geçmemeli, geçerse aşçıya, ayvaza, mama dadıya, ihtiyar sütnineye, pehlivanlık kurallarına, yazın Büyükdere, Bentler sefasına doyamayan hovarda kırıntılarına, Bulgurlu, Dudullu, Kartal… köy düğünlerine alışık zevk düşkünü insanlara, Ortaoyunu seyircisine, Kel Hasan'a, Kambur

Mehmed'e, Komik Arife, İbiş'e, Tuhaf Atıf'a göbek attırmak işten bile sayılmaz.

Ramazan denildi mi sade şu saydıklarım hatırlanmaz. Sessiz Hacı Reşid, boğazına düşkün Baba Yaver, garip hareketli Nailî gibi bilinen kişiler dahi birer birer hatırlanır. Hele Çakmakçılar'ın çöreğini, Beyazıt sergisini, Hacı Baba'nın hardalya ile Hindistan turşusunu, Mıgır'ın uskumru dolmasını, Aşçı Dede'nin un çorbasını, Hacı Bekir'in reçelini, Fevziye Kıraathanesi'ni, Unkapanı ve Çukurçeşme'nin davullu zurnalı kahvelerini, kısacası iftar topuna varıncaya kadar ne varsa hepsini hatırlamamak mümkün değildir.

Oruç! Vay! Oruçlunun arasında katmerli olanlar da vardır. Özellikle bıçak siliminden bugüne alâkalarını devredenlerin yanına bile varılmaz, hepsinin sinirleri tutar. Göz şaşı, ağız ekşi, tütünsüz kalış yok mu, insana iftar topunu maşallahlarla getirir.

Havalar böyle nemli kalıp da kaldırımlar da böyle bozuk, yağlı gibi vıcık kayacak olursa sormayın. Araba zifosu, aman düşmeyeyim diye duvara tutunurken sol bacağın burkulmasıyla kıç üstüne oturuş, olur ya onlardan birinin de göreceği tutar, dalya bir diye naralar patlatması kıyak manzaralardandır.

Bana kalırsa hava yağmurlu, karlı oldukça, çarşı içi piyasası ilerler. Direklerarası çayhaneleri dolar, boşalmaz. Beyazıt Meydanı'ndan geçilmez. Aksaray'a doğru yayan inilmez. Şehzadebaşı'nda baştan başa gezilmez. "Ramazan'dır, biraz sokaklar temizlensin" diye belediyeye söz söylenmez. Bahçekapısı'na giden caddenin yerinden çıkarılıp bir aydan beri yığın yığın duran taşlar düzülmez. Büyük şair Hacı Reşid'e toptan önce, Baba Yaver'e toptan sonra harf atılmaz.

Elli Altıncı Mektup

Sergiyi ziyaret edenler hakkında:

"Şuraya geldik. Bari boş dönmeyelim" diyenler az değildir. Fakat dönmeden dönmeye fark olduğunu söyleyenler de az değil. Meselâ bir yasemin sigara ağızlığı alacaksanız, normal günlerde ikiliğe veyahut yüzlüğe verilen o güdük sigaralıklar şu zamanda çeyreğedir. Özenerek, dikkatlice inceleyerek, Ortaköy'ün son fidanından yapılma olduğuna dair

kuvvetli bir güvence alarak bir tane beğenip de tam çeyreği vereceğiniz zaman kulağınızın dibinden bir ses:

– Yo...k...Biz de isteriz.

Manasını çıkarıverir. Döndünüz mü? İki tanıdık yüz; tebessüm eden, iltifata karşılık vermeye hazırlanan. Doğaldır ki insan nezakete yenilerek:

– Aman efendim, ne değeri var? İstediğiniz kadar, der.

– Değeri olmayan, şey istenilir mi? Özellikle efendimizin ihsanı olan şey kıyametçe düşük olsa bile iltifat göstergesi olması yönüyle…

– Aman efendim... İnayet buyurun, deyip kendi elinizle birer tane daha seçip birer birer sunarsınız. Olur ya. Sizi ve iki arkadaşınızı bilenlerden biri daha o sırada yaklaşır. Derhal paso parola ağızlıkçı emretmiş... Halince güzel söz söyleyen olmak istercesine... Fakat üçüncü de işten haberi olduğu için söze karışarak:

– Vallahi kıskanırım. Hem de fena gücenirim.

– Ne emrettiniz de yapmadım, efendim?

– Estağfurullah... Emir değil, bendenizden acıma istenildiğini görmek elbette ağır gelir...

– İnayet buyurun... Alçak gönüllülükle hangisinden emredersiniz..

– Teşekkür ederim efendim...

Malûm ya. Bir tane daha seçilir. Mecidiye elden düşer, yola düzülür... Artık dinleyin... Öksürük için, göğüs için, mide için, kana kuvvet için Hindistan’ın, İran’ın, Turan’ın, Arabistan’ın baharatıyla yapılmış macunları geçin... Turşucuları atlayın… Bir basamak inin... Karşınıza Reji şubesi gelir. Gelir ama ne gelir? Kulağa bir ikinci fısıltı daha:

– Canım ayıp olur...

– Neden olsun? El-İhsan bi’t-tamam. Bu söz, bu yarım yalvarma hali yavaş yavaş sizi de etkisi altına alır. Doğrudur ya. Sigaralığı al, tütünü verme, ters! Hem de küçüklük. Aldırmamak daha ters. Aldırıp savmak, bir mecidiyeden daha kaçmak gibi ufak bir alçaklık... Bunun iyisi katlanmak. Fakat bir kere de utandırmak lâzım ya. Derhal sağ elinizi portmone’ye atıp yürümeli. İtişe kakışa, hücum sırasını yırta deşe Reji’nin kulübesine varmalı. Bir yarım lira atarak “Dört paket kesilmemiş, deliksiz” demeli, almalı... Cami kapısından fırlar fırlamaz birer birer dağıtmalı. Öyle ya!

Dünya bu! Özellikle hem ziyaret hem ticaret diye asıl bu gibi doğruluğuna inanılır olan şeylere denir...

Lup meselesi öteden beri meşhurdur. Hatta hakkında birçok hikâye bile vardır. Hele şu türlüsü pek hoşuma gider: Efendinin biri iftara davet edilir, yolda yürürken sağına bakar ki biri de kendisiyle beraber geliyor. Merak eder sonra:

– Siz kimsiniz?

– Dalkavuğum, efendim.

Aldırmaz; fakat solunda bir tane daha peyda olur, zavallı efendi şaşırır. Ona da sorar:

– Siz kimsiniz?

– Bendeniz de dalkavuğum, efendim.

Zavallı bütün bütün şaşırır. O sırada bir üçüncü daha görünür, ona da sorar. Herif der ki:

– Beni ev sahibi tanır.

Sonunda davetin olduğu yere gelirler. Ev sahibi birin yerine dört geldiğini görünce hazırlıksızlığından dolayı hem utanır hem kızarır. Oruç haliyle der ki:

– Bu efendi kimdir?

– Dalkavuk.

– Pekâlâ. Bu efendi?

– O da…

Artık hiddeti coşar. Mübarek günde, akşamüzeri kendisiyle eğlenir gibi bilmediği birtakım adamlar gelsin. Bu olamaz. Müthiş bir öfkeyle üçüncü için:

– Ya bu edepsiz, denilince üçüncü, davetliye hitaben:

– Size ev sahibi benim kim olduğumu bilir, demedim mi, der.

Elli Yedinci Mektup

Ekmek fiyatı sade şehrimizde yükselmemiştir. Paris’te ve başka yerlerde de artış vardır. Fakat iyice düşünülecek olursa, insan kanaat ile zamanına göre geçinecektir. Bence de et pahalanınca bol sebze ile “idare-i maslahat”

edivermelidir. Bu sözü, Fransa'da devletçilik taraftarı olan biri söylemiş. Matbaada okumuşlar.

Fiyat artışından en fazla zarar görenler kimlerdir, diye araştırma ve inceleme yapanlardan biri, bunların lokantacılar olduğuna hüküm veriyor. Bilindiği gibi, lokantalarımızda bir okkalık ekmek oldum olası yüz paraya, üç kuruşa kadar satılmaktadır. On paralıktan biraz ufak bir parça için, fark gözetmeksizin herkesten yirmi para alınır. Küçük, biraz uzun francalanın yarısı yine yirmi paraya verilir. Bu halde otuz, otuz beş paraya aldığı ekmeği yüz paraya satan bir dükkâncı, şimdi elli beş para üzerinden yürütecek olursa, hayli ziyan etmiş olur. Lokantacılardan sonra, bakkallar geliyormuş. Ekmeğin ucuz vaktinde verdiği on paralık parçanın bir kenarından kesim hakkı çıkaran bu esnaf, herkesin ekmek alırken çok dikkatli bakmaya başlaması yüzünden, kesim parçasını biraz daha ufaltıyormuş.

Ekmeğin pişkini hamurun iyisinden olur, derler. Hakikaten de öyle. Payitahtın değişik yerlerinde bulunan halk çeşit çeşit olduğu gibi, Galata ve Beyoğlu'nda çıkarılan ekmekler de, İstanbul'un birkaç fırını müstesna, hep pişkin ve lezzetlidir. Yalnız ekmek değil, Reji bile tütünün en iyisini ora tütüncülerine vermektedir. Bundaki sebep bir türlü anlaşılamıyor.

Bakırköy'ün gittikçe şöhret alan Belediye Bahçesi, yavaş yavaş boşaltılmaya başlamış. Kiracı ile kiralayan arasında çıkan geçimsizlik, bu sene de bahçenin düzenlenmesini geciktirmiş bulunuyor.

Köydeki (Bakırköy'deki) av hazırlığına bakılırsa, bu sene bıldırcınlar pek çabuk dönecekler. Daha şimdiden av koşumları ısmarlanıyor. Bıldırcınlar için fişekler doluyor, tüfekler siliniyor. Galatarya gibi köylerde yatılacak yerler hazırlanıyor. “Bıldırcın ile şöyle türlü olur, böyle kebap yapılır” sözleri dolaşıp duruyor. Bir manzara ki, tarif edilmez. Av ve avcılık âlemindeki komedyaların haddi hesabı olmayacağından, birkaç güne kadar işiteceğim vakaları yazarım.

Elli Sekizinci Mektup

Dün... Ah! Dünkü cuma. Onun gelişini kaç günden beridir bekliyorduk. Hava bu bekleyişe uygun bir gelişle açık sümbül rengine benzeyen bir bahar gösterişinde bulundu. Sevinmemek mümkün değil. İnsan böyle

cezbedici zamanlarda biraz aceleci olur. Saat ilerledikçe kımıl kımıl kımıldanmaya başladım. Fakat editör yerinden bile kımıldamıyordu. Nasıl kımıldasın? Meşguliyetinin yükü ağır, bitmez tükenmez mektup, sonu gelmez lâf. Gözümle işaret ettim. Anlamadı, herhalde dalmış dedim. Başımla:

– Kalk gidelim, parolasını yuvarladım.

O da:

– Ne var, mealinde başını salladı.

En sonunda:

– Saat kaç, dedim.

Hatırına geldi. Fakat yine ümidim boşa çıktı.

– Perukâr gelsin, kumandasını verdi. Anladım, üç çeyrek saat daha var. Çaresiz bekledim çünkü her ramazan birinci piyasayı direktörle beraber ortaya koymak, benim için bir kural hükmündedir. Sağlı sollu faytona kurulur, o bildik bakış, o hal, o kıyafet ve o üslûpla görünürüz. Her ne halse! Üzerlerimizi giyinerek yola düzüldük. Çemberlitaş'ı, Makasçılar'ı, Okçularbaşı'nı geçtik. Beyazıt Meydanı'na geldik. Kargaşa, araba yığını, hele yapıla yapıla bitmek bilmeyen kaldırım molozu küme küme. Rüzgâr gayet güzel! Güneş şöyle böyle aksediyor. Biz gidiyoruz. Araba Sabuncu Hanı'nı döner dönmez yavaşladı. Piyasanın zabıtaları göründü. Araba! Tabir caizse yaya kaldırımları hıncahınç. Kürklü, paltolu, saltalı, ceketli, morlu, allı, sarılı, benekli, kumlu, çarşaflı, hırkalı, haydarili, cübbeliler arasında pardösülü birtakım halk. Ellerde tespih, baston, şemsiye yürür gibi duruyorlar. Öfkelisi, güler yüzlüsü, alaycısı, sulusu, iyi söz atanı, göz süzeni, kırmızı mendilini yan cebinden çıkaranı hepsi meşgul. Ne kadar hoş! Ne kadar eğlenceli bir geziniş! Direklerarası[146] dopdolu.

Bilseniz neler gördük, neler! Ne şıklar, ne pantomim[147] kopukları! Hatta direktör bile hallendi, neşelendi. "Sen olmasaydın ben çıkamazdım" diye söylendi.

Her ramazan başka bir çeşit giyim kuşam âdet edinilir. Bu seneninkini öğrenmek isteyenler şu listeye müracaat edebilirler.

1– Sıfır numara kalıp fes: Siyah. Püskülü iri, duble olacak ve festen yarım santimetre kadar kısa duracak.

2– Saçlar: Brezilya kahvesinin koyu kavrulup sulu pişmiş rengine boyanacak ve yan filizleri kulak kemiğinin sonuna kadar uzanacak. Arka biraz top, biraz da anderya salata tarzında kıvırcık duracak.

3– Alın: Fesin sol kaş üzerine eğimi sebebiyle en sonunda köşesi on bir derecelik bir küreye benzer üçgen şeklinde görünecek.

4– Kaşlar: Yukarı yukarı fırçalanmış duracak.

5– Gözler: Gayet sulu sürmeli, fakat biraz süzük.

6– Yanaklar: İki tersine cila, üstüne hafif surette pembe pudra ile yumuşatılacak.

7– Bıyıklar: Ne küt, ne de sivri. Üst dudak üzerinde birer düz bir çizgi gibi dümdüz duracak ve burun hizasındaki ayırıcı çizgi belli olacak.

8– Dudaklar: Her zamanki renkte.

9– Dişler: Gülerken değil, esnerken bile görünmeyecek.

10– Yaka: Dik ve düz.

11– Kravat: Şerbet renginde vişneçürüğü.

12– Pardösü: Düz siyah üstüne mavi kum. Omuzlar çekik gibi kabarık.

13– Yelek: Açık, çift düğmeli.

14– Pantolon: Koyu siyah mavi üzerine dalgalı. Paçalar daha dar.

15– İskarpin: Lustrin, bağlama.

16– Çorap: Hafif kavuniçi üstüne eski bir paralık.

Elli Dokuzuncu Mektup

Pazar, hava ne kadar güzel, güneş bütün şaşaasıyla parlıyor. Yürümeli, gezmeli. Yarın haziranın, temmuzun sıcak günleri geldi mi ne gezilir, ne de yürünür. Daha şimdiden ter içindeyim. Acaba nereye gitsem? Adaya mı? Yo...k. Vapurların yürüyüp hareket etmesinden gözüm yıldı. Nereye gitsem? Haydi, bugün de Beykoz’a gideyim. Belki yüzüm gözüm açılır.

Bu düşüncelerle köprüye kadar geldim. Her şey hazır! Şirketin üçe çeyrek kala Anadolu postasını icra eden 32 numarası da beni bekliyormuş. Yeni çıkma biletlerden bir tane aldım, güvertede şöylece bir yer bulup kuruldum. Oh! Rüzgâr esiyor veya esecek, boyacılar buraya kadar da giriyorlar. Bunlar ne garip mahlûklar! Önce elleriyle omuza dokunuyorlar, daha sonra kendilerine mahsus bir işaretle:

– Cila da var! diye söyleniyorlar. İsterseniz aldırmayın. Onlar devamlı meşgul:

– Boya, beyefendi... Boya... Cila da var.

– İstemez, dediniz mi gitmiyorlar da...

– Ayaklarınız tozlanmış...

Bunun en kolayı derhal kovmaktır... Fakat o vakit de içinden söylenir. Boyacı yanınızdan açılır açılmaz bir gazeteci yanaşır:

– *Petit Journal, Les Sourires, Journal Amusant!.. Sabah… İkdam,* dünkü *Servet*...

Buna da aldırmadınız mı? O da gidiyor, kahveci geliyor:

– Limonata, çikolata!..

Fakat bunların bakışı daha keskin, bunlar daha atik. Elinizdeki sigarayı görür görmez yansın yanmasın sokulup bir kibrit çakıyor! Öyle ya. İnsan bu türlü ikramdan da mahcup olmazsa hiçbir şeyden utanmaz. En aşağı, kuruşa bir kahve ısmarlar. Artık çeşit! Caneriği satandan tutun da simitçiye varıncaya kadar vapurda sakin ne kadar satıcı varsa alayı birer birer başvurur. Şirket şu halinde bile yine mükemmel bir idaredir, temizdir, vapurları seridir. Memurları daha terbiyelidir, kaptanları daha düzenlidir.

Son düdük öter ötmez birinci çarktan hemen sonra ilerleyiverdik. Boğaziçi'ni çoktan beri görmediğim için seviniyordum. Doğruca Üsküdar'ı boyladık. Yine o bildik iskele; yanaşır yanaşmaz gürültü başladı:

– Hanımlar! Yürüyün, sonra çıkamazsınız.

– Dadı abla! Dikkat et!

– Sarıyer'e bir çuval var... Bileti sende mi?

– Yok ki! Sahibindedir.

– Savulun varda!

– İskeleyi çek. Halatı bırak. Mola et.

– Ay, hanımın çocuğu içeride kalmış.

Telâş! Kıyamet! Öyle ya, vapurda da çivilenmiş gibi oturulmaz ya, insan hiç olmazsa makineleri seyreder. Ederken dalar, vapur açılmış… Annesi gel der, çocuk ağlamış suratla tepinir durur. Haydi! Tornistan. Bir vaveylâ!... Öyle ya! Kadının da hakkı var. Şimdi nasıl ensesine bir tokat indirmesin? Ona bin kere "Yanımdan ayrılma" demiş.

Her ne halse! Biraz jimnastik adımlarla Kuzguncuk’a kadar vardık. Doğrusu kibar mahalle! Bütün genç kızlar pencerelerde. İskele üstündeki kahveler dopdolu. Yine giren çıkanlar var. Bu sefer de vapurun istimi![148] İnsanda ne kafa bırakıyor, ne zihin! Yazık, ekser sahilhaneler harap! Rıhtımlar çökük. Beylerbeyi! Biraz daha iç açıcı! Fakat her nedense bende bu yerler için bir gezme isteği olmuyor. Hele Çengelköy, bütün Boğaziçi’ne dargın gibi. Çekik göründüğü için hiç sevmem. Vaniköy ücra, Kandilli güzeldir! Bütün bütüne boğaza nazır olduğu için sevimlidir. Daha güzel yapılandırılmıştır. Göksu’ya yakın, Anadoluhisarı gözümde derin yüksek bir koridor gibi belirir. Kanlıca Alaangle’nin alaturka suretinde pişmesi... Çubuklu tenha... Paşabahçesi şöyle böyle... İşte efendim Beykoz!

Fırladım. Dostlarımdan iki kişiyle buluşup, çarşı içinden yürüdük. Kaldırımlar ya bozuk veyahut yapılmaya hazır bir halde. Çeşmebaşı serin... Su bol, içinde yıkanan yıkanana! Süt güğümlerini suyun arzına vermişler serinletiyorlar.

Çık bre çık! Çıktıkça insan hazzediyor. Ağaçlı bir yol, meşhur koruluğun başı görünüyor. Yemekten sonra bir arabaya binerek kaymak soğutan mıdır nedir, oraya doğru yollandık. Güzergâh o kadar serin, o kadar gölgelik ki insan bu güzellikler arasında her şeyi unutuyor. Çayır biçilmiş! Bahardaki güzelliği kalmamış... Bir aralık arkadaşıma sordum:

– Nereye gidiyoruz?

– Karakulak’a.

– Ne âlâ! Burada hilelisini içiyoruz. Hiç olmazsa ömrümde bir kere de hilesiziyle hararetimi gidereyim, diyerek beygirleri sürdürdüm. Fakat neye yarar? Toz ayaklarımıza kadar. Kaldırımlar sökük... Bir sarsılma, bir hoplama bütün yemekler yer değiştirtiyor, midem alt üst oluyor. Bir geçtik, bir atladık, bir döndük, bir çıktık, köyümsü bir yerden geçtik... Sonunda Karakulak’a vardık...

Burası bir yardan ayrılmış, adeta oyuk, ağaçlıklı bir yer. Suyun geldiği borular geçen sene bozulduğu için bu sene demir borular döşemişler. Su değil ab-ı hayat![149] Şişeye girer girmez terliyor. Ufacık bir kahvesi de var. Bir kahve ısmarladık. Serin de. İç bre iç! Bize su kâr eder mi?

Dönüşte yine aynı hal. Yalnız fazla olarak İngiliz gemicileri çayırda çelik çomak mı ne derler, ondan oynuyorlardı. Vapur âlemi, yine o. Yalnız

zamanın geçişindeki ağırlık ve gözün seyrettiği güzellikler arasında pek de duyulmuyor.

Altmışıncı Mektup

Ateş gecesi. Bu yüzden insanlar köyü hıncahınç doldurdu. Trenler ziyaretçilerle dopdolu olarak geldi. Kumpanya yine düdüğünü öttürdü.

Güzel Zeytinlik sahilinde şarkıcı olan meşhur Udî İbrahim'in birbirinden güzel ezgileriyle duyuş tarzı bir kat daha ruha dokunan Arap çalgısı Yaleller, Maveller, Şifoniler insanın oynayacağını getiriyor. Bu musiki makamlarının ha bire değişmesi bile kulaklarımıza yabancı gelmiyor. Usulde darbukanın icat ettiği hoş darbeler, dansın hareketini daha ziyade düzenlemek için ortaya çıkarılmış olsa gerek. Arap ezgileri o girintili, biter gibi görünürken bir daha uyanan nağmelerle âdeta insanı doyurmaktan ziyade daha fazla arzulu hale getirmeye, açgözlülüğe hizmet ediyor.

Dün hava biraz rüzgârlı olduğu için terlemek gibi insanı rahatsız eden sıkıntılar yoktu. Hava, hoş bir ferahlık içinde olduğundan, insanlar on ikiye doğru birer birer dökülmeye başladılar. Fakat ne seyir! Bakmakla doyulmaz. İskemle üzerinde uyuyanlar, istisna olmak üzere iç kuşağını üste bağlayanlar, omuz kaldıranlar, bıyık buranlar, etrafı göreyim diye gayret ettikçe gözkapağına tahammül eden etki ve kuvvetin yıldırımıyla göz yuvarlaklarının yalnız beyazını gösterenler, saatlerce saate baktığı halde tren vaktini bir türlü hesap edemeyenler, kazayla bacağı takılıp masayı devirenler, kim bilir ne türlü bir sevgili hayaliyle ağlayanlar ve koşma,[150] semai,[151] divan[152] isteyenler güzelce eğlendiler. Vasil; kemençe denilince sazıyla namı hatırlarda, gönüllerde ayrı ayrı şevk ve sevinç uyandıran bu üstat; yanında arkadaşı Hristo, usta Lavtacı Ovrik vesaire olduğu halde Sakızağacı'nda Spiro'nun dükkânında, civarın en rahat eğlence yerinde ahenkle döktürüyor.

Vasil kendine has musiki zevkini; Osmanlı Musikisinde sahip olduğu kuvveti, kudreti, musikimize hediye ettiği hoş tavrı, bize yadigâr bıraktığı şairane ifadesi ve en güzide, en yüksek duygularla dolu olan peşreviyle[153] burada, tabiatın şu kıyısında keşfettiği panorama huzurunda icra ederek taksimleriyle dinleyenleri neşelendiriyor. Vasil, bence bir musiki şairidir. Sazının hareket eden her telinden ve verdiği heyecandan aheste aheste

doğan istekle çaldığı ezgiler onun sahip olduğu güzelliklerdendir. Vasil'i dinlemeli, anlamalı. Ruh bu müziğin tesirinden çıkan nağmelerle kuşatıldıkça muhtaç olduğu rahatlık içinde kalıyor. Dün gece kendi teslim olmuş yaratılışının, yani üstadı olduğu musikinin ruh ve kalbi üzerinde uyandırdığı hissiyata mağlup olarak geceyarısına kadar yayını elden bırakmadı. Kendisini seven, takdir eden birkaç musiki âşığıyla adeta özel denecek derecede coşkun bir edebiyat meclisi oluşturdu.

Piyasa benim Anastaş'la ahenkli, Kanunî Mihal'le istekli, Lavtacı Lambo ile şen, Ulah çalgılarıyla alafrangadan ayrı. Tam saat dört buçukta meydana kurulan sandalla içindeki fişek kaptan alevler, patırtılar içinde kaldı. Güzel bir manzara meydana geldi. Çoluk, çocuk, aileler, ihtiyar, genç, köylü, yabancı orasını doldurmuştu. Zabıtaya, polise teşekkür olunur. Herkes emniyet ve itimatla gezip gülüp eğlendi, hoşça bir âlem edildi.

Galiba bu sene Marmara'nın sularında büyük bir eksilme meydana gelmiş olmalı ki deniz hamamlarının fiyatı iki kat fırlamış. Yeni kiracı adam başına iki kuruş almaya isyan etmiş. Tuhaf şey! Garip hal! Belediyece dikkate değer bir madde! Adî, sıcak hamam altmış paraya olurken deniz hamamı neden iki kuruşa oluyor? Peştamallarının pisliği, hamamın hali de cabası! Belediyeye, o yerin idare kuruluna müracaat edenlere "Siz de iki kuruş vermeyin" diye sudan bir cevap veriliyor. Denize girmek için bir hamamcıyla ağız kavgası çıkarmayı sağduyu sahipleri kabullenmez. Daha var. Hamamın içinde içilen kahve de kırk paraya! Bu hamamcı değil, soyguncu! Köyün şu zamanda bir şerefi varsa o da hamamlarıdır. Zannederim ki belediye bu şerefi körletmek için şu yola başvuruyor; yani bahçeyi bahşişlere terk etmek, hamam fiyatları hususunda hoşgörülü olmak, Zeytinlik tarafını kokutan süprüntüleri kaldırtmamak, yalnız temizlik parasını istemekle vakit geçiriyor. Yazık! Teessüf olunur.

Altmış Birinci Mektup

Yağmurlara bereket versin! Sağanak sağanak, şiddetli şiddetli dökülen yağmur damlaları yokuş olan yerlerde iki taraflı birer sel meydana getirdi de köşede bucakta, ortada top top veya perakende duran çer çöp ve pisliği silip süpürdü. Bu semavî bağış hem temizlik memurlarının ve hem de terkos kumpanyasının yüzünü güldürdü. Biri arabalarla taşımakla bitmeyen

birikmiş süprüntüden kurtuldu. Diğeri güya tükenmesine birkaç gün kalmış gibi alışveriş yerlerini sulamakta kullanacağı suları kazandı. Oldukça da alışveriş kaynadı. Havanın gözü yaşarınca, çeneleri açılan şemsiye tüccarları ortalığa yayılarak kimi şemsiyesiz görürlerse onun kulağı dibinde bağırmak suretiyle iş gördüler. Ya arabacılar! Hiç onlar unutulur mu? Böyle havalarda gün onlarındır. Hem çalakırbaç, hem de iki kat ücret! Öyle ya! Araba geliyor. Sen kendini gözet! Bir yana çekil! Elbette çamur atlar.

Canın isterse bin! Yağmur fırlarken, fiyat neden fırlamasın? Yağmur bereketlidir, derler. Sebze cinsinden şeyler koparılmaz. Kabak yok, fasulye pahalı, çileğe uğurlar olsun, kiraz kurtlandı, vişneler çatladı, armutlar beneklendi, enginarlar kartlaştı, baklalar çürüdü. Hep bu yağmur esnafa bir taze gurur verdi. Ha hava, ha piyasa! İkisi de bir. Hata bizde, borsa oyunlarına hava demezler mi? İşte tıpkısı!

Sucular da kâr edelim derken rüya görmüşe döndüler. Hem suları bulandı, hem de birdenbire sıcak bastığı için limonatayı, portakalatayı, adî suları buz ve karla soğutmaya tekrar mecbur oldular. Ne olduysa:

– Haniya buzdan içen, diye bağıranlara oldu. Boyacılara yeni bir faaliyet geldi. Cümlesi alesta! Elbette nezle olanlar çoğaldı. Hekimler ve eczacılara da kâr göründü. Evlerde sarnıcı olanlarla yağmur suyu küpü bulunanlar mutlaka çamaşıra hazırlanmışlardır. Tatlı su bedava, oh! Gıcır da gıcır! Tahta sileceklere ne mutlu! Hiç olmazsa insan tahtakurusuyla pireden bir gecelik olsun azade kalır. Çayırlara, çimenlere tazelik gelir. Akan evlerde aktarma lüzumunu hissedenler gerçi biraz surat ekşitirler fakat birkaç lehimci fukarasıyla kiremitçilerin yüzü güler.

Kasaplar da şu serinlikten hazzetmişlerdir. Benim gibi seyyar olan muhabirlerin halini sormayın. Masraf yerinde, bütçe aştı taştı bile! Bir yerlerde dur otur yok. Sürt bre sürt.

Altmış İkinci Mektup

Yine zifos[154] modası türedi. Fakat bu defa donmuş çamur darbeleri müthiş! Adeta kamçı ucu gibi acıtıyor. Bahçekapısı önünde, süratli bir arabanın arka tekerleklerinden ayrılıp merkezkaç kuvvetiyle önümde giden siyah muşambalı bir zatın sol gözüne isabet eden parlak ve katı bir cismin şaklaması ve zavallının:

– Vay gözüm, diyerek derhal iki elini hayli meşakkat çekmiş gözlerinin üzerine koyuvermesi üzerine epey şaşırdım. Fakat durmadan devreden bu parçacıklardan ben de nasibimi alarak sağ omzumdan tutun da, ta topuklarıma kadar ufak ufak karlı çamur lekeleriyle donandım. Ben kendi halime bakmayarak, zavallının bir taraftan mendil çıkararak yüzünü gözünü sildiğini, diğer taraftan da gideceği yolu bilmeyerek tereddütlü bir halde adım atmakla meşgul olduğunu seyrederken, yanı başımda:

– Zırt!.. diye bir ses peyda oldu. Feci bir uğursuzluk eseri, iri bir sırık hamalı kayarak sırığın topuzlu ucunu tam nasırlı serçe parmağımın üstüne isabet ettirdi. Bir "Aman!" da benim ağzımdan çıkarak, "Seke seke ben geldim" oyununda olduğu gibi yürüye yürüye önümdeki duvara yaslandım. Artık yürümek mümkün değil, gözümden gayet şiddetli yaşlar boşanıyor, ayağımı yere basamıyorum.

Belâ gelirse, sırt sırta gelir: O aralık oralarda duran beyaz bir sürücü beygiri, bir Kürt yavrusunun elindeki değnekle karnına dokunmasıyla ürkerek, şahlanmak için arka ayaklarına yüklenip de tutturamayınca kayıp, bir kürek miktarı çamurlu karı suratıma serpmesin mi? Artık rezalet ayyuka çıktı. Kürt oğlanına çıkışmaya başladım. Çipil[155] gözlü ustası atılarak; "Orada durmayaydın" dedi. İş biraz daha kızışsa herif beni dövecek. "Benim neme lâzım? Böyle günlerde düşene, zifos yiyene acınır mı?"

Havaların lodos rüzgârına kavuşmasıyla soğukluğun artması; sokakları alt üst ettiği, seller çamurlar içinde bıraktığı halde, belediye memurları henüz yerlerinden kımıldamıyorlar. Güya temizliği tamamlamışlar da şehri şiddetli bir yağmura terk etmişler gibi, ortalarda yığın yığın duran karları kaldırtmıyorlar.

Müjde! Bizim kömürcünün çenesi ağrıyor. Boynunu sarmış, yarı meşgul, yarı endişe içinde oturuyor. Sebebini sordum. Ağdalı kadayıf yerken şeker, kerpeten hizmetini görerek azı dişlerinden birini köküyle beraber çekivermiş. Sonra kötü bir koku peyda olmuş, şimdi kar helvasıyla tedavi ediyormuş. Acaba aslında böyle olmayıp da lodos vurmuş olmasın?

Bir rivayete göre kömürcüler gündüzün geceleyin su taşıyıp da âleme karşı rezil olmamak maksadıyla, dükkânlarının üzerinde ayrıca birer pencere daha oluşturarak, burayı da geceleyin açmaya karar vermişlermiş. Buna sebep, belediyece yetmişten otuz beşe indirilmesi kararlaştırılan kömür fiyatına su ve havayla mukabele etmekmiş! Bravo.

Davulu sırtlayan meydana çıkıyor, galiba davulcuların söylediği iki yüz lira, gece bekçisinin ihtirasını fena halde karıştırmış olmalı. Fakat yağma yok! O eski zamanmış. Şimdi eşek sürerek şiirler düzenler bile bir çeyrek alamıyorlar.

Kadıköy'e işleyen 4 ve 5 numaralı vapurların lodos estiği esnalarda deniz ortasında, durmadan iki tarafa kuyruk sallamalarının oruçlu kimselerin çoğunun midelerini bozduğu ve zihinlerine uyuşukluk getirdiği özel habercilerimizden alınan istihbaratla anlaşılmıştır.

Altmış Üçüncü Mektup

Sivrisinekten, tahtakurusundan, bildiğimiz pireden, tatarcıktan, trenin düdüklerinden, dondurmacı avazından, hayli zamandan beri sürüp giden taş meselesinden huzuru kaçan Bakırköy ve civarı ahalisi, sekizinci bir patırtı yüzünden sabah uykusunu kestirememektedir. Bu patırtı; av mevsiminin gelmiş olması sebebiyle, avlanmak için silâhını omzuna alan meraklıların şaşalayıp, daha köy sınırını aşar aşmaz horozu, namluyu, nişangâhı, tetiği, dipçiği önüne gelen, havada uçan, ağaca konan, yerde gezinen, bağ duvarları üzerine serilen, kütükler arasından kaçan, kümeslerden çıkan, yuvalarından uçan horoz, tavuk, piliç, kaz, ördek, hindi, (tavşan sanarak) kedi, üveyik, bıldırcın, sarıasma, serçe, filurya, saka, iskete, ispinoz, karakarga, tahtalı, arı kuşu, tarla kuşu, kuyruksallayan, yaban güvercini, kumru, alacakarga, sığırcık, yusufçuk ve benzeri av hayvanları ile evcil hayvanlara karşı saçma atmalarından ileri gelmektedir.

"Dan" veya "bum!" der demez ileriye doğru uzanan mavimsi, dumanımsı, zayıf, hafif bir maddeden sonra, avcısına göre, iri, şişman, zayıf, şapkalı, fesli, keçe külâhlı, siperli, çantalı, torbalı, poturlu, çarıklı, yemenili, eski potinli, kayışlı bir vücut koşuyor, vurabilmiş ise avını alıyor.

Avcı deyip de geçmeyelim. Moda bunları dağda, kırda, bayırda, dere arasında, bağlarda, sahilde, denizde, çiftliklerde bile yakalamış, kendine boyun eğdirmiştir. Alafranga giyinenleri; başlarına iki parmak yüksekliğinde Karadağ kalpaklarının en son biçiminde bir çeşit başlık, tenlerine saten veya başka kumaştan yapılma kravatlı bir gömlek, etekleri hem önden hem arkadan cepli bir nevi ceket, pantolonumsu bir şey ve ayaklarına alafranga bir terlik giyiyorlar. Beller kemerli, kemerin yanında

nikel bir zincir, ucunda bıçağa benzer bir çakı bulunuyor. Taşıdıkları köpeğin boğazında yalnız bir tasma oluyor. Bir de gözlük olursa -var ya!- değme bey avcının keyfine.

Seher tuvaletinde yalnız kolonya suyu serpilip saçlara birkaç tarak, fırça vurulacak. Yüz sade su ile yıkandıktan sonra, bıyıklar az kozmotiklenip uçları yanaklara doğru bükülecek. Eldivenlik, baston, şemsiye alınmayacak. Yalnız bonetanın üstüne kolalı bir siper konulacak. Gözlük, kalın bir kaytan ile sol tarafa bağlanacak. Tüfek sağ omuzda, fişeklik belde olacak.

Seher yemeği ise bir parça ekmek, süt, kahve, biraz çikolata.

Köyde, istasyon civarında durup da avcıların dönüşünü seyretmek kadar hoş bir manzara tasavvur edemiyorum. Ter içinde kalan o kirli alınlar, bitkinlik ve zahmetten göçmüş çehreler, yürüyemeyen bacaklar, tüfeği taşıyamayan kollar, bir de eli boş bulunmak oldukça komiktir. Fakat bu avcıların sözlerindeki zıtlık neden hâsıl oluyor, bilemiyorum. Dün sabah, ilk tesadüf ettiğime sordum:

– Av var mı?

Tınmıyormuş gibi bir cevap vererek:

– Tek tük, dedi.

İkinciye sordum:

– Tüy uçmuyor, dedi. Çekti, gitti.

Üçüncüsü:

– Fişeklere barut koymasını unutmuşum. Boşuna yoruldum.

Dördüncüsü:

– Av var ama... Bu hınzır köpek kaldırmıyor.

Beşincisi:

– On, on beş tane vurdum, dedi. Ama meydanda bir şey görünmüyordu.

Altıncısı:

– Nafile yorgunluk! Bu sene kuş yok.

Yedincisi (gözü bağlı):

– Nasıl oldu, barut birdenbire parladı. Az kaldı, gözümü çıkarıyordu!

Sekizincisi (topallayarak):

– Siyavuş Paşa Çiftliği kenarında yardan yuvarlandım.

Dokuzuncusu:

– Bu av değil, belâ... Az kaldı, iş çıkarıyorduk.

Onuncusu, gülerek ve bir düzine kadar bıldırcın göstererek:

– Bugün az gezdim, biraz daha gezeydim yirmi kadar yapardım, dedi. Bu mühim farklar oldukça dikkat ister, değil mi?

Avcılıkta, çok defa komik belâlar başa gelir. Bir kere göz kızdı mı, insan dünyayı görmez. Geçen gün arkadaşlardan biri, böyle göz kızgınlığı ile oldukça tuhaf bir heyecan geçirmiş. Bilmem ne kuşu? Velhâsıl, gözüne bir av ilişmiş. Derhal tüfeği düzeltmiş, tetiği kaldırmış, gözlerini o yana dikmiş, yavaş yavaş yürümeye, ava yaklaşmaya başlamış. Kuş, bir ceviz ağacının üzerinde imiş. Kendi kendine:

– Ah, bir kere ağacın yanına varsam, diye yürüyormuş. Dalmış. Meğer, bağın kenarında hendek varmış. Bîçare arkadaşım görmemiş. Bir de ayağı boşa gidince paldır küldür yuvarlanmaz mı, tüfek ateş almaz mı? Saçmalardan biri köpeğin kıçına isabet eder. Hayvan hem bağırır, hem kaçarmış. Bizimki darmadağın; yüz, surat yırtılmış. Kuş bari yerinde dursa... Ne mümkün? Kanatlanıp uçmuş.

Bu arkadaşım, geçen sene de bir helecan geçirmiş idi: Nasılsa, Veli Efendi tarafındaki bostanlardan birine girmiş. Ağacın birine bir üveyik konmuş. Onu gözetlemeye başlamış. Tüfek koltuğunda yürüyormuş. O aralık:

– Hey bana bak, çık bostandan, diye bir ses aksetmiş. Zavallı, sesin kuvvetinden hızla dönünce tetik inmiş, koltuğunda patlamış. Koltuğunda patlamış ama dehşetten açılan bakışları önünde, bir kere derin bir “eyvah!” çekmiş. Helecanlar, heyecanlar basmış. Bu feci kazanın sebep olacağı kederi düşünmüş. Oralar kendine zindan olmuş. Yaralının tehlikeli olup olmadığını anlamak için, o tarafa seğirtmiş. Bir de ne görsün? Düşen bostan korkuluğu değil miymiş?

Avcıların av hakkındaki fikirleri de türlü türlüdür. Bunların fakir olanlarından birine düşüncesini sordum:

– Beş, on para çıkarırım, dedi.

Zenginine sordum:

– Eğlencedir, diye cevap verdi.

Öbürü:

– En iyi jimnastik sayılır...

Yine bir başkası:

– Bostan patlıcanı ile iyi kaçıyor.

Öteki:

– İşim yok, gücüm yok, işte bir merak...

Daha öteki:

– Tabip, "Çok gezmelisin" dedi de, işi bu yola döktük.

Mühim bir zat:

– Vücuduma o kadar iyi geliyor ki, tarif edemem. Gezindikçe, karnım iniyor.

Beyitler düzmekle uğraşan bir genç:

– Avcılık dediğin, güzel kafiye aramaktan başka bir şey değildir.

Bir tabip:

– Av, zihni bir noktaya saplamadığı için bir nevi manevî istirahatı davet eder.

Hoca:

– Mübahtır, onun için herkesin hakkı vardır.

Esnaftan biri:

– Kasaba olan minnet azalır.

Bir yazar:

– Gazeteye sermaye çıkıyor, dediler.

Altmış Dördüncü Mektup

Sonbahar! Şairleri ağlatan, verem düşkünlerine serilmiş nice peri yüzlü dünya güzellerinin çehrelerine benzeyen, ağaçlıklar arasında gezinirken ayaklar altında çıtırdayan yaprakların manasız ifadesi ile hükümet adamlarını düşündüren bu hüzünlü mevsim yine geldi. Sabahları, akşamları hüküm süren ıslak tazelik gittikçe artıyor. Boğaziçinden, civar köylerden göç belirtileri görünmeye başladı. Acaba kışa pek yakın mıyız? Macaristan taraflarından, Fransa'nın bazı yerlerinden "Kar düştü, dolu yağdı" gibi havaya dair mühim havadisler alınıyorsa da, bizde bu gibi değişmeler daha görünmedi. Sonbahar yaz ile kış arasında bir ulaştırma mevsimi olduğu için, tabiîdir ki sonlarına doğru biraz serpintilere uğramak ihtimali vardır.

Fakat yazın yağan yağmurlar, acaba kışın kar şekline girecek mi? Burasını bilemeyiz.

Lüferi unutur gibi olduk. “Koruk lüferi, çinakop, lüfer” falan diye her sene Boğaziçi’nde zuhur eden balık avı çekişmesinden bu yıl eser yok. Bazıları, bu sene yağmurların bağlara fazlasıyla dokunması yüzünden, “koruk lüferi”nin olmadığı fikrinde birleşiyorlar.

Kara avcıları hakkında yazdığım övücü yazıların umulanın üstünde olarak dillerde gezdiği, dünkü gün bir kafes içinde ben kulunuzun evine bırakılan iki diri bıldırcından anlaşıldı. Meğer bu cins yazılar, epeyce menfaat çekmeye yarıyormuş. Bu halde, üçüncü bir mektubu hazırlamakla uğraşmaya başladım.

Sonbahar, bize ikinci bir müjde getiriyor. Bu müjde, okuma fırsatı veren günlerin yine gelişidir. Kışın uzun gecelerinde, yazdan biriktirilen eserlerin tetkiki hakikaten çekilir. Fakat Bakırköy’deki taş meselesi bitmezse, benim bu fırsattan istifade edeceğim pek çok şüpheli görünüyor. Gerçi avcıların “dan danı” kesilir ama bu taşların sürüp gitmesi ve buna cüret edenlerin kıştan faydalanarak daha fazla tahribata kalkmaları, tahammül edilir korkulardan değildir. *Malûmat*’ın bu bahiste oranın memurlarına yüklediği mesuliyet pek haklıdır. “Taş atmada eşi olmayanların”, bu türlü hareketleriyle o yerin hükümetini hafifsedikleri anlaşılıyor. Kaymakamlığın dikkat nazarını çekeriz.

138 Yazar, bu paragrafta, kendi yakın dostlarından bazılarını lakapları ile anıyor. Bunların, zamanın okuyucuları tarafından da bilindikleri muhakkak. Ancak, bizim bunlar arasında kesin olarak tanıyabildiğmiiz iki kişi var: Birisi, günün şairlerinden olup şiirlerinde Andelîb mahlasını kullanan Faik Esad (1873-1902), diğeri de burada kendisinden Şehir Mektupcusu olarak bahseden Ahmet Rasim’in kendisidir.

139 Mazhar Fevzi’nin yazdığı beş ciltlik bir tarih kitabı.

140 En tanınmış Fransız sembolist şairlerden.

141 “Çay tatlı sözler sarf eden bir şirindir; zira yârin lâl gibi dudaklarının rengini almıştır.”

142 Okka. Eskiden kullanılan bir ağırlık ölçüsü. “Kıyye-i atika” da denir. Şimdiki 1282 gram.

143 O devirlerde çıkan, pek bilinmedik bir gazete.

144 Kat kat (katmerli) mutlu.

145 Leb-i mevecât: Dalgaların dudağı. Şuh dehân: Şuh (neşeli, şakrak) ağız. Tayyâr bacak: Uçan bacak. Ser-i seyyâr: Dolaşıcı, gezici baş. Çeşm-i hûnrîz: Kan döken göz. Sirişk-i siyâh: Siyah gözyaşı. Lû’b-ı asfe: Sapsarı oyun. Dendân-ı istihkar: Horgörücü diş. Şikem-i muzâaf: Katmerli karın, mide. Leb-i infial: Öfkeli dudak.

146 Sultanahmet’te eski bir eğlence merkezi.

147 Sessiz tiyatro.

148 Buharla işleyen makinelerin kazanında birikip makinayı işleten buğu, buhar.

149 Hayat suyu. “Ebedî hayata sebep olan hayat suyu” diye tabir edilen bu terkip, edebiyatta “çok güzel ifade, lâtif söz, parlaklık, letafet” manalarında kullanılır.
150 Halk edebiyatında kullanılan bir nazım türü.
151 Halk edebiyatında kullanılan bir nazım türü.
152 Halk edebiyatında kullanılan bir nazım türü.
153 Türk müziğinde bir saz eseri.
154 Kar, su ve çamurun karışımı sonucu oluşan birikinti.
155 Gözleri ağrılı ve kirpikleri dökülmüş kimse.